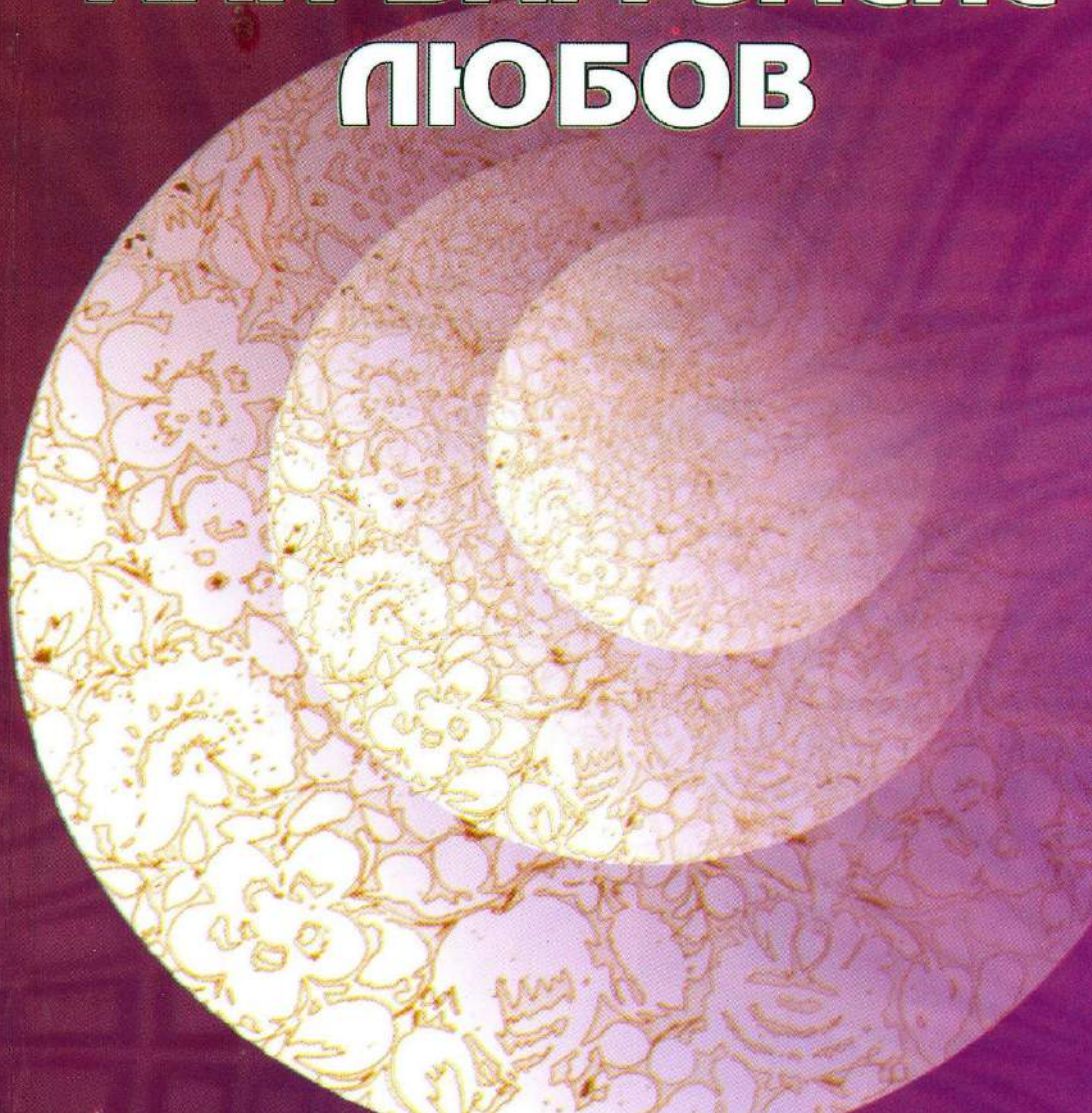

ВАЛЕРІЙ БОЙЧЕНКО

**ХАЙ ВАМ ЗАСЯЄ
ЛЮБОВ**

Серія «Миколаївські поети»

ВАЛЕРІЙ БОЙЧЕНКО

**ХАЙ ВАМ ЗАСЯЄ
ЛЮБОВ**

ПОЕЗІЇ ТА ПЕРЕКЛАДИ

«Можливості Кіммерії»
Миколаїв — 2010

УДК 82 —1(4Мик)
ББК 84(4Укр — 4Мик)6
Б 77

Бойченко В.П.

Б 77 Хай вам засяє любов: Поезії та переклади. —
Миколаїв: Можливості Кіммерії, 2010. — 388 с.

ISBN 978-966-7676-59-5

В оформленні використані гравюри українського художника XVIII ст. Григорія Левицького. На обкладинці — орнамент народної майстрині Т.Четверик.

Автор висловлює вдячність Герою України, генеральному директору ТОВ СП «Нібулон» Олексію Афанасійовичу Вадатурському за фінансову підтримку у виданні цієї книги.

© Бойченко Валерій, 2010.
© «Можливості Кіммерії», 2010.

ISBN 978-966-7676-59-5

«У ХРАМІ ПЕКУЧОГО СЛОВА...»

Великий Гоголь в «Авторській сповіді» зазначав: є письменник, який «може малювати все, що проходить перед його очима, не мучимий і не тривожимий всередині нічим». Мусимо визнати: є такі й у нинішню добу, коли «вже наше товариство, як розгардіяш». Здатних малювати все поспіль, здається, не бракує, а щодо мук і тривоги усередині є сумніви і, либонь, не безпідставні. Маємо одначе впевненість: поет, чиї твори перед вами, живе й мучиться, й тривожиться долею народу, що йде «схилом угору» — так на диво точно, образно схарактеризовано теперішній трудний поступ нашого талановитого і врівні безталанного люду. «Не може не болить дитині, коли щось в матері болить».

Значний і розмаїтий творчий доробок Валерія Бойченка не уявити поза міцним закоріненням у родову землю, в нашу історію, як і в сучасність і, якщо хочете, в прийдешнє Вітчизни, яка для нього — українська Україна і тільки вона. Він міг би з повним правом повторити слова Олесь Гончара: «Для нас найвища поезія — це суверенітет». Звісно ж такий, що веде схилом угору, без петлянь і манівців. Недарма ж поета не полишає цілком зрозумілий серед нинішнього розгардіяшу неспокій:

*Що далі в лісову тіснину,
То більше тиші й озирань.
Що далі в долю швидкоплинну,
То більше болю і питань.*

Громадянська нота в поезіях Валерія Бойченка владно зазвучала уже в першій збірці «Іскри», й ніколи вона не глухла, не мерхла, тим паче сьогодні, коли поет «розповився і о власній силі йде». У зрілому чи, скажемо, в поважному віці він засяг творчих верховин, які ставлять його в ряд із провідними українськими поетами. У його творчості постійно присутня ця могутня (не побоїмося цього слова) громадянська нота — й це та сама національна українська ідея, котра здавна (і в радянські часи) звучала й звучить у творчості багатьох українських письменників. Читаючи такі поезії, як «Екскурсія по місту», «Крик трави», «Раб», «Вулиця Потьомкінська» та інші, зауважуєш: написані вони палким патріотом України, якому боліло й донині болить її минуле й сучасне. То дарма, що модним («розкрученим») ніколи не був, за красивим словом не ганяв, але завжди знав ціну слову, воно завжди було й лишається його всевладною любов'ю і солодкою мукою.

*Покорившись великій любові,
Що народи підводить з колін,
Ти у храмі пекучого слова
Робітник, що забув про спочин.*

Це — з посвяти поету-другу Володимирові Забаштанському, але ж стосується й самого автора, невтомного трудівника на благословенній творчій ниві.

У пошуках пекучого слова доводиться спізнавати не лише удачу, а буває й відчай, коли слова «рабську кров не в силах запалити», настільки ще непробудимі «блаженні кривні яничари». Тож як докір собі, і не тільки, — оці слова з «Холодної весни»:

*Рідна весно, природо моя,
Тобі холодно стало зі мною.
Як болюче мені докоря
Кущ калиновий під вербою.*

Якби ж то наші політики й державники сповнилися такої відповідальності перед собою, адже їм докоряє вже не калина — Україна.

Про особливості образотворення поезій В. Бойченка свідчить знаменний вірш «Старт»:

*Кошлатиться Лиман посивілим туманом,
Змовкає сивий день, мов древній дідуган.
Десь вищиться земля за мовчазним Лиманом,
Там лле озимина зелений дух в Лиман.
Ген ходять тумани — мов судна крають воду...*

Але ж відтак: «Росте зелений хліб — озимина кипить...»

Таке органічне поєднання Степу й Моря зустрічаємо лише в цього співця південної краси України, це треба вміти бачити, відчувати й відбивати у слові.

Певний час за В. Бойченком справді утвердилася слава поета громадянського звучання, тоді як у музи його було й друге рівновелике крило — інтимна лірика, його «трубний» голос видав такі зразки любовних пасажів, що поціновувачі його таланту (зокрема й автор цієї статті) не тільки щиро подивувались, але десь і пораділи, бо ж немарно кажуть: якщо в книзі немає любові, то «роман и не роман, а так — одно заглавие». Як тут не згадати Сосюринське «Сплелися боротьба й кохання, і кращий хто — не знаю я». Але ж у Сосюри були «О моя революціє-нене» і «Сині очі в моєї дружини, а у тебе були голубі». Тут же інші орієнтири:

*На цій важкій охамленій руїні
Вже горло стис Чорнобилю полин.
Не лиш молитись нам за Україну —
Тяжким трудом вставати із руїн.
До слова слово, як до муки мука,
До думки думка, як до раті рать,
Збираймо ці криваві каменюки —
Таки без мурів храми не стоять.*

«Криваві каменюки» — чи то не «руїни розбитого Бога», що полишила нам у спадок «революція-ненья»?

У нашого поета чіпка історична пам'ять, саме поетичне мислення його пронизане природнім історизмом. Яскраве свідчення цього — поезія «Запорозький Гард» про козацьку святиню, знищену при будівництві відомої АЕС:

*Пішло із димом, що горить могло,
Згоріла школа із каламарями,
Та не згоріли слово і зело,
Та пам'ять пророста з землі тернами.
...І замкнена стоїть могутня Брама —
Лиш людська пам'ять береже ключі.*

Талант Валерія Бойченка «самобутній і самобарвний» (цей вислів теж з Гоголя) — відрадне поєднання, без якого справжнього митця не уявляеш. А ще, читаючи вірші поета, з приємністю відзначаємо таку прикметну рису його обдарування як густа предметність, вивіреність, сказати б, зримість письма. Як справедливо зауважив Леонід Талалай у статті «Уроки Рильського»: «Витіснення із сучасної поезії подробиць реальності, перетворення її у сферу тільки розумової гри робить її штучною, холодною, комп'ютерною». Оці подробиці реальності так щедро проступають у віршах В. Бойченка, що не можуть не зрадувати:

*Яке предивне відчуття:
Город, горох, стежина,
Моя земля, моє життя,
Хмелина і хвилина...
Іду — ген річечка, як скло,
І хвилечка плюскоче.*

*І кожна грудка і стебло
В зіниці глянуть хоче.*

Або ж :

*Білий голуб, збентежений птах,
У міжгіллі сухім лопотить.
Неможливо сказати в рядках,
Як тополя вгорі шелестить.
Віття жовте, немов каніфоль,
Між тополями — синь висоти.
Неможливо крізь шуми тополь,
Не печалючись, душу нести.*

Високою поезією під пером майстра стали факти біографії поета, котрий народився у травні 1941-го року, отож, за офіційним станом, він — дитя війни, хоч іншим автором небезпричинно мовлено: «Ми не діти війни, і вона нам не мати». Ми таки діти Перемоги, завдяки якій вижили, знялися на крила, пам'ятаючи достеменно все, що з нами було. Вражаюча картина: трійко сільських дітлахів під час бомбардування сиділи удома і «вірили з дитячою наївністю, що нас від бомб хатина захистить» (!!)

А відтак через чотири довгих роки повертається «в ту хату, що біліла за бузком», «солдат — медалі та сивини», то був батько, в якого «пахли руки подихом боїв», і який привіз дітям подарунок — «таке щось — кругле, різнокольорове» (деталі!) А то ж були ще ніколи не бачені дітьми цукерки...:

*Так он які вони, цукерки, он які —
Солодші найсолодшої макухи.*

Один із московських віршознавців твердив, що в поезії існує принцип невизначеності, а в ліриці, мовляв, звичний закон безіменності. Пробачимо В. Бойченкові, що він цих принципів не дотримується, у його віршах цілковито визначені географія, біографія, так звана лірична драма, про яку мова попереду. Так отож, його географічні параметри — Дніпро, Буг, Лиман, рідні Миколаївщина й Херсонщина, незбагненний Миколаїв, а надто родова земля Снігурівщини, знакомиті села козацького Прибужжя, й саме звідси росте вічна Україна. Цілком конкретна адреса — материзна:

*Тут мені все родинне і знане,
Тут акацій цвітіння рясне,
Й подорожник лікує не рани —
Він на світі тримає мене...
Блудний син, я благаю прощення...
Чую мамину мову в гаю.
Зупинімося під сонцем стражденим,
Щоб послухати душу свою.*

Уповні визначена і пекуча розповідь з дитинства, коли автор мешкав у Херсоні, — «Карусель у сквері Сталіна». Це не просто вірш, а шматок нашого життя з тих часів, коли «з піснею про Сталіна починали день, кращої не знаючи на зем-

лі пісень...», і до того дня, «коли вождеві мовчазні раби з землі виривали» постать вождя, чия «кам'яна шинель вгрузала многотонно у планету». В даному разі визнаний лірик проявив себе і як самобутній сатирик, і подібних шмальких і врівні пекучих рядків у його віршах чимало. Чого вартий «пеан» князеві Потьомкіну, якого на нашому Півдні дехто мало не боготворить, забуваючи, що історичних осіб оцінюють за всією їхньою діяльністю — як позитивною, так і негативною, і ніби не відаючи про найголовніше в історії України — важку імперську суть його діяльності:

*Тут він козацтво гнав у гречкосії.
Під тінню двоголового орла
Прирощував імперію російську —
«Где я ступіл, там русская земля».*

Найновіші поезії Валерія Бойченка свідчать про зростання його поетичної майстерності, адже зустрічаємо в них, кажучи словами Олесея Гончара, «чимало близького й щемливого». Ми чомусь ніби соромимося в оцінці поезій, — і громадянських, і ліричних, — цього важливого визначення — «щемливий». Але ж ось приклад таких щемливих почуттів — саме їх викликає прекрасний вірш Валерія Бойченка «Слово Олега Ольжича до юних українців на межі тисячоліть». Завершується він такими рядками, які можуть сприйняти на свою адресу не лише юні:

в непритлумленій дивовижній сердечній сповіді, він, який ніколи не цурався поезії думки, виплеснув розлого й щемно «те, до чого судилося доторкнутися серцем».

Отож, бог кохання і бджолярства... Чи не звідси такий несподіваний і такий променистий образ:

*Любов — неначе вулик золотий:
До нього ми з тобою, наче бджоли,
Приносимо по краплі мед густий,
Облітуючи пагорби та доли...
Брунатний взяток нам дорожчий тим,
Що спільний він і в сонячній завії,
І тужної години безнадії:
Коли удвох, не гіркне навіть дим.
Ген за рікою квітка розцвіла.
Знов летимо: крилечко до крила.*

У попередній книжці «Не повториться мить» перший розділ «Тільки для тебе» всуціль складала вірші «ліричної драми». Випадок не зовсім звичний: інтимна лірика передуює громадянській, численним перекладам з поетів різних часів і народів. Зрештою, це право автора, який сам же й упорядковував назване видання. Та ось невзабарі з'явилася «Книга Леля» — явище майже унікальне серед нинішнього поетичного потоку, який і потоком, зрештою, чи й можна назвати. Неповторно звучить (читається) ця збірка ще й тому, що в ній талановито поетизується вірна любов, — «ти у мене одна, я у тебе один».

В українській поезії маємо воістину безбереге море інтимної лірики. Згадаймо шедеври Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Олександра Олесь, Павла Тичини, Володимира Сосюри, Андрія Малишка, Ліни Костенко, Дмитра Павличка, Миколи Вінграновського... Цей перелік можна продовжити, але не буде зухвалістю вписати до розряду визначних ліриків і нашого поета, автора «Книги Леля», який одне що збагачує цю тему багатобарв'ям почуттів, а ще ж знаходить для них свої пристрасні слова, образи, тони і півтони. Раніше я схильний був відносити поезику В. Бойченка до школи неокласиків, принаймні, він завжди любляв строгі класичні форми — і це добре, для них-бо «віки розкрили обійми». Але ось поринаємо у виривище його «ліричної драми», і що ж — бачимо тут неабиякий розвій віршованих форм, несамохить згадується «Зів'яле листя» Івана Франка, а нерідко й такі майстри ліричних одкровень, як Олександр Олесь, Чупринка, Сосюра. Ідеться аж ніяк не про запозичення, а про природній творчий перегук майстрів — чогось ми цураємося такого звання, коли йдеться про сучасного поета, не возведеного в ранг класика.

*В білім цвіті — сади, світ звучить, як сурма!
А було ж, а було ж — лиш сніги, лиш зима.
Молодії вітри і сонця навкруги!
А було ж, а було ж — лиш зима, лиш сніги.*

Тут про любов — ані слова, але про неї говорить музика вірша, присмуток настрою. У книзі чимало творів, які можуть стати піснями, романсами.

І знову — про відчуття щемливі... Саме їх викликають хоча б ось такі рядки уже на початку «Книги Леля»:

*Не будьмо нетерплячими, коли
Рука відчула у руці опору,
І помовчїм у щастї, наче гори,
Що триста лїт розчахнутї були.*

Переважне число віршів однієї з кращих поетичних книг Валерія Бойченка — «Книги Леля» — присвячене Жінці, образу зрідненої, «єдиної у цьому світі душі», цілковито земній і водночас обоготвореній, чие почуття «йменням Лєся прийшло й схилилось на плече». Це було в молодості, а ось уже — «ой не повернеться день цей — предивний, небачений»; або: «скільки весен на серці відквітло! Тільки ж та, найясніша, — була?..» Вочевидь, саме через це книга має підзаголовок «Лірична драма», бо в ній автор малює так не позажиттєву любовну ідилію, а, за його ж словами, «випробування справжнього почуття, саме через випробування воно й утверджується». Рядки, які не просто хвилюють, — вражають:

*Коли із мене виросте трава,
То будеш ти — та ж сама і нова...*

Здається, про любов у поезії сказано стільки, що додати щось «не позичене, а власне» не так просто. І все ж у «Книзі Леля» не раз зупиняють увагу читача саме такі відкриття-одкровення:

*Променіє в мені найдорожчим агатом
Мить, коли я тебе у собі розшукав.
Бороню я ту мить найвірнішим булатом
І найглибшою пам'яттю цвіту і трав.*

А ось нібито чисто пейзажний шкід, однак ж:

*За сосною, де темно очам,
Металево заплаче сорока,
Мов поскаржиться білим снігам,
Що вона у снігах одинока.*

Читаємо в іншій поезії, яка починається аж ніби тривіально, — «Мила моя!»: «Звичні слова пронизали мене, як багнети». Саме вони, вихоплені з глибин серця звичні слова, знайдуть відгук і в душі того, хто прилучиться (хай пощастить) до «Книги Леля»:

*На заході — сонця блискучий шолом
І тліючий відсвіт лежить на воді.
І чайка затоку черкнула крилом
Точнісінько так, як тоді, як тоді...*

Сподівання поета на те, що «почуттєвий талант читача» просяє якоюсь гранню спільними з ним почуваннями та надіями, гадаю, справджу-

ються. Маю право сказати про це як читач. І як, до того ж, іще й колега, можу щиро порадіти з молодистого творчого розкрилля сивочолого вже поета:

*І вабить путь розлогістю широкою,
І почуття скипає весняне,
І даль зорить очима з поволокою,
Мов жінка, що заждалася мене.*

Осібної розмови заслуговує перекладацька творчість (саме так) Валерія Бойченка. Тут він явив неабияку добру жадібність і поетичну потугу, аби віддати українською твори поетів різних віків і народів. Перше місце, звісно, посідають переклади з англомовних авторів, передовсім улюбленого американського поета Роберта Фроста, він познайомив українського читача й зі зразками англійської гумористичної поезії, й принагідно зазначимо — з такими знаменитими творами прози, як роман Роберта Льюїса Стівенсона «Корабельна катастрофа» та повість Віля Джемса «Димок». А ще ж розмаїті переспіви за мотивами східних поетів, з належною шанною представлено співців із республік колишнього Союзу — росіянина Олександра Кочеткова, молдаванина Павла Боцу, осетина Нафі Джусойти... Симпатично звучав українською відомий єврейський поет Аврам Кацев. Мені теж доводилося перекладати цього автора, і скажу, що В. Бойченко прекрасно, близько до оригіналу та особливостей єврейсько-

го гумору відтворив декілька притч колишнього нашого земляка.

У перекладацькому доробку зчаста уловлюємо мотиви, характерні й для оригінальної творчості поета. Ось переспів з китайського автора Тао Юань-міна часів середньовіччя:

*Птаха з мандрів далеких повертає додому...
Кожен ліс видається краєм батьківським їй.
Ні, не далеч небесна надить птаху до лету:
Щастя в тім, щоб дістатись в край, де рідне гніздо.*

Поза межею нашої розмови залишається внесок Валерія Бойченка в літературу для дітей, а він є — і переклади, і власні твори для юних читачів, примітні найперше якістю. Приваблює в них добрість і усміхненість, що так подобаються малечі.

Добре znana у наших краях і у всій Україні дійова громадянська позиція Валерія Бойченка. Колеги-письменники двічі обирали його головою Миколаївської організації нині вже Національної спілки письменників України, співголовою першого на Миколаївщині громадського товариства «Зелений світ», його обирали першим головою міського та обласного Товариств української мови (згодом «Просвіти»), він був головою редколегії та фактичним редактором просвітянського часопису «Аркасівська вулиця», одним із засновників обласних організацій Народного руху України, Товариства «Меморіал», Конгресу української інтелігенції тощо. Пишається тим, що є

почесним членом «Просвіти». І все ж як письменник, як майстер слова зробив він і, дай Боже, зробить не менше для того, щоб «схилом угору» народові простувати впевненіше й стрімкіше. Має дві солідні відзнаки за дві останні книги поезій — Всеукраїнські літературні премії імені Павла Тичини та імені Олександра Олеся, обласну культурологічну премію імені Миколи Аркаса, якого популяризував ще тоді, коли тому було начіплено відомі ярлики. У зв'язку з цим варто згадати публіцистичні та краєзнавчі публікації Валерія Бойченка починаючи ще з 60-х років, спочатку в херсонській, потім у миколаївській та республіканській пресі, його наполегливу роботу над кількома краєзнавчими темами протягом останнього десятиліття... Письменник продовжує упевнено творити в руслі українського державотворення, не очікуючи державних нагород, за якими аж надто велика черга і які, будемо відверті, не всіх достойників і помічають. «Він тим сучасний, що нещасний», — ці болючі слова Івана Франка ой як пасують сьогодні до поета, для кого «Воскресни, мамо» — це молитва за Україну, яку так давно шукаємо — шукаємо в Україні, знаходячи — в собі. Рятує, як завжди, тільки Віра:

*Спадає туман із душі, як столітня кора,
До самої суті ти бачиш себе, мов здаля,
Ти — вічна піщина з нетлінної кручі Дніпра,
Із тебе росте і громадиться рідна земля.*

Травень 2009 р.

Микола Братан.

КНИГА ЛЕЛЯ

Лірична драма

ДО ЧИТАЛЬНИКА

Є думка, що поет усе життя пише одну-єдину книгу. Варто додати, що й певний період його творчого життя також може дати окрему книгу, позначену внутрішньою єдністю. Таку єдність може спричинити високе почуття закоханості, яке раптом єднає такі різні, але обов'язково споріднені людські душі, — найтаємніша таїна, послана людині з Божественних сфер. У цій книзі є вірші з присвятами конкретній особі (саме такі присвяти були в попередніх збірках), хоча більшість цих поезій саме з нею і пов'язана. І хоч «не повториться мить зустрічі із тобою», щиро вдячний Всевишньому за оту незбагненну й неповторну мить, коли зверху мені було сказано: «Оце Вона».

Здається, на те й опановує нас це Божественне диво, щоб ми душею торкнулися незбагненого почуття щастя, яким винагороджують нас високі Небеса за терпіння на життєвій дорозі.

І дивно: світова література подарувала нам велику й натхненну книгу любові, лірики кохання незбагненної сили впливу — здавалося б, про це уже «все написано...» Але приходять нове покоління — і знову в людських душах, посеред старезного і незбагненого світу і всесвіту народжуються в слові і мелодії нові людські світи і все-світи, в яких царюють «двійко наших душ...» І вкотре ми витворюємо оте велике диво, про яке юна

дівчина співає у прадавній українській пісні: саме кохання до «чужого Йванка» дає ту незбагнено-животворящу силу, яка й народжує найріднішу єдність Матері та Батька й освячує безконечність Всесвіту й Людства... Здається, у сучасному нашому загрозливому й жорстокому світі саме це високе й непереможне почуття Любові — єдина творча сила, здатна врятувати людство і все-світ, сплавивши своєю животворною снагою й кохання між людьми, й материнсько-батьківське почуття, й священну любов до Вітчизни. Тож недаремно ти, шановний Читальнику, знайдеш у цій книзі й двоєдиний мотив любові до прекрасної жінки й матері-України... Либонь, саме такими високими сходами піднімалася людина до людського в собі, означивши усі ці глибинно-творчі сили животворящим вогнем Любові. І якщо у цій книжці ти, вельмишановний Читальнику, знайдеш чи відчуєш різні грані цих високих почуттів, автор буде разом з тобою.

Колись замолоду один мій знайомий, тоді вже сивоголовий поет, запевняв: письменник здаєн усе життя творити поезії навіть в умовах, коли він буде запроторений не до символічної вежі з слонової кістки, а справжньої кам'яної башти... Тепер я певен, що такою вежею може бути лише животворяща Любов — ніщо інше не захищає й не рятує нас у стихії життя...

Ця книга склалася в 70–80-х роках вже минулого століття (не вчуваймо у цій фразі фатального плину часу!) Саме тоді (спочатку — в Херсо-

ні, затим — у Миколаєві) авторові найбільше писалося про свої передчуття та почуття, саме тоді творилося в душі дивне відчуття людської причетності до всього прекрасного Всесвіту, до землі прабатьків та до зрідненої, єдиної у цьому світі душі, й то було саме триєдине почуття, яке «раптом тихо йменням Леся прийшло й схилилось на плече». Отож, саме власний почуттєвий досвід автора водив його пером, коли лягали на папір оці рядки... Ти, Читальнику, маєш чи матимеш власний почуттєвий талан, тож якась його грань, либонь, просяє нашими спільними почуваннями та надіями...

Іноді здається, що випробування справжності почуття — вирішальне в його долі, адже саме через випробування воно й утверджується. Тож кожна історія кохання — обов'язково драма двох сердець, своєрідна вистава життєвого театру. А якщо так, — можливо, саме такий зміст вкладав англійський драматург Вільям Шекспір у свій відомий вислів «Життя — театр...», який, отже, можна було б уточнити: «Життя — драма почуттів...» Ця драма присутня постійно вже в ідиліях першого юнацького почуття (згадаймо влучні слова російського поета С.Щипачова: «Любовь — не вздохи на скамейке и не прогулки при луне»). Тож укладаючи цю книжку як ліричну драму, автор часом щиро жалкував, що йому не випало (інша епоха!) стати юним учнем наших великих земляків — корифеїв українського театру, які сотворили високе мистецтво сценічної режисури...

Усміхнімося над цим дивацтвом автора, мій по-
блажливий та всепрощаючий Читальнику...

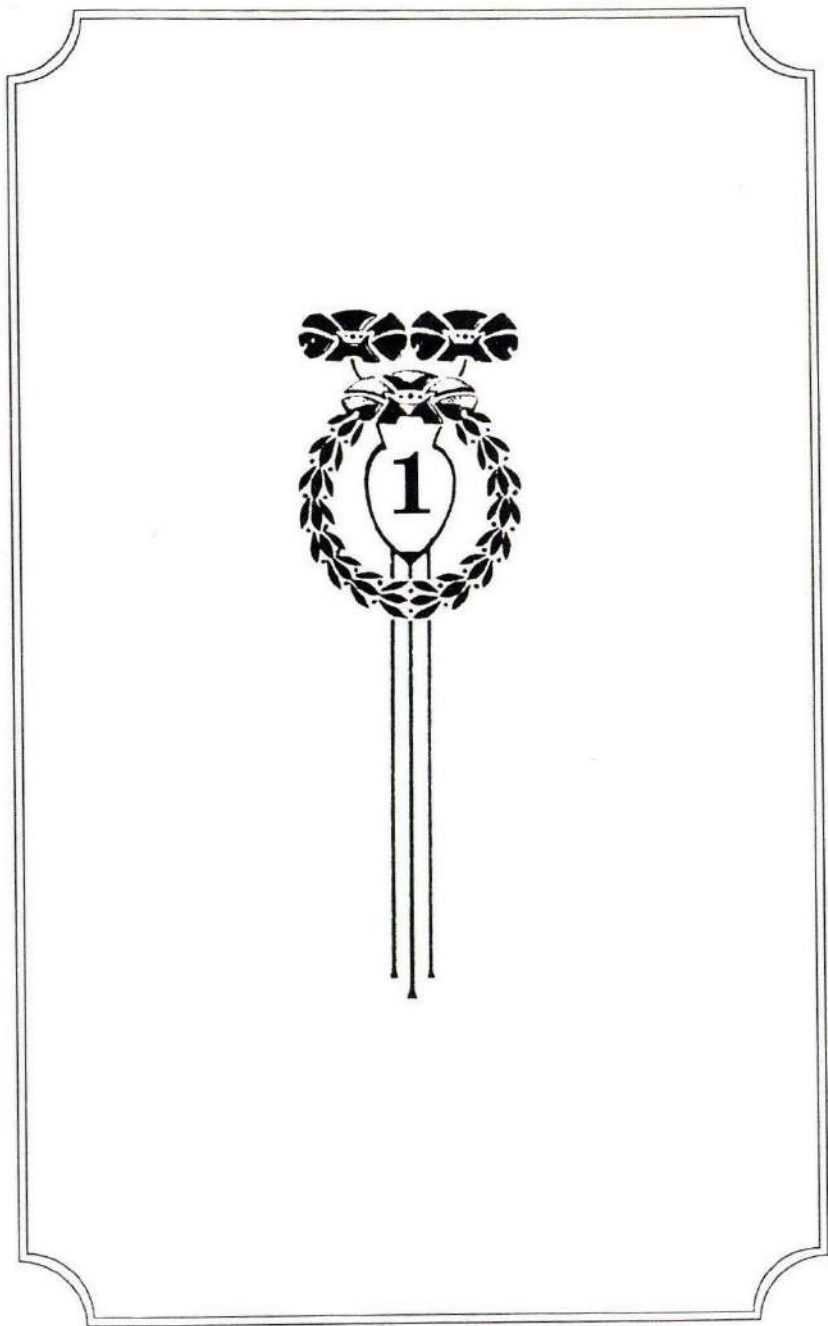
Спершу автор мав намір назвати цю книжку
«Адам і Єва», але вчасно зрозумів, що така біблій-
на назва зобов'язує до тієї рівноцінності відобра-
жених почуттів, коли перед читачем постають
двоє: Він і Вона. Але все це писалось з досвіду
саме автора, тобто, тут присутній, найперше, Він,
а Вона, як не дивно, проглядає в графіці фран-
цузького художника Анрі Матісса... Тож виріше-
но було назвати це видання «Книгою Леля», ви-
кликавши з глибини тисячоліть (і з многоліття
самого почуття закоханості та любові) згадку про
нашого прадавньоукраїнського міфічного бога
Леля. Сучасні міфологи визначають Леля (чи По-
леля) як бога кохання та бджолярства, а також
шлюбу й подружжя, брата богині весни й небес-
ної краси Лелі. Саме Лель, вшанований нашими
пращурами разом з сестрою Лелею ще з VI – I ти-
сячоліть до Різдва Христового, пробуджує великі
почуття закоханості, радості, доброти. А бджола
у давніх українців була емблемою кохання, бо поє-
днує в собі «солод меду й гіркоту жала». Лель —
один з найдавніших персонажів української (й ін-
ших слов'янських) міфології, бог з таким самим
іменем є й у міфології давньоіндійській. Дехто
з науковців ототожнює образ нашого Леля з шу-
мерським богом Лілем та Енлілем... Що ж, одвіч-
ні почуття повинні мати й неперебутніх богів...

У казці французького письменника Антуана
де Сент-Екзюпері про маленького принца приру-

чений лис каже принцу на прощання, що найголовнішого очам не видно — добре бачить тільки серце. Саме те, до чого судилося мені доторкнутися серцем, стало моїм всесвітом, частка якого — у цій книжці. З роками авторові все дорожчі ці рядки, писані в благословенний час найвищої закоханості. Буду радий, якщо деякі з цих поезій торкнуться й твого серця, вельмишановний Читальнику.

Автор
14.06.2006 р

* * *

Коли тебе углеdiv я в саду,
Де зависала музика у кронах,
Як мерехтіння наших двох задум,
Як ліхтарів сіяння на колонах,
Коли між нами спалахнуло щось —
Незрима, неймовірне й незнищенне,
Ні розумом, ні серцем не збагненне,
Якби його й означити вдалось,
Тоді між нами й сталося, либонь,
Те найтаємніше із див усіх таїнних,
Якому між віків неспішно-плинних
Єдино рідним, мабуть, є вогонь;
Бо так тоді нам душі обпалило
Понині
        нам обом
                        не відболіло.

* * *

Не будемо спішити в розставанні:
Як дві гори, спокійно помовчім.
Призначено вершинам віковим
Найпершими світитися світанням.

Не будьмо метушливими тепер
І слів невічних не шукаймо нині,
Коли таку задуму світ простер,
Що й наші очі стали небом синім.

Не будемо спішити світ ділить
Болючими словами розставання,
Й без цього наша спільність — тільки мить,
Ота щаслива, болісна, остання.

Не будьмо нетерплячими, коли
Рука відчула у руці опору,
І помовчім у щасті, наче гори,
Що сотні літ розчахнуті були.

* * *

Розквітла ти, немов земля
У маєві весни.
Я впізнаю тебе здаля
За співом голосним,
За поглядом, в яким — весна,
За тайною з таїн,
В якій лиш ти мені — одна,
І я тобі — єдин.

* * *

Леліло в небі, у заріччі
І листям падало з гілля...
Не знав, коли, в яким сторіччі...
Не відав, зрине звідкіля.
Тепліло літеплом щоднини,
Щоночі пломенем пекло,
То билось сумом тополиним,
То оберталося в зело,
То затихало, наче плесо,
А то ятрилось гаряче...
...І раптом тихо йменням Леся
Прийшло
й схилилось на плече.

* * *

Нічого до нас не було —
Ми перші закохані в світі,
І поглядів наших тепло
Зорю запалило в zenіті.
Нічого до нас не було —
Ні сййва, ні ласки, ні слова.
Ми вічні, як світобудова,
Й нічого до нас не було.

* * *

Людиною не був лиш той,
Кого ти обійшла, любове.
Нехай з тобою і згорю,
Нехай зотлію із тобою,
Бо скільки не топтати ряст,
Людина я до тої миті
Допоки сяє у мені
Хоч цятка ніжної блакиті.

* * *

Тамує серпень подуми й чуття,
Розіскрені ще буйночубим травнем,
І ти, легка, мов бджілка золота,
Влетіла в сад мені прозоро-давній.

Темніє гурт потомлених жоржин,
Ховаючи цвітінь у власні тіні.
Мов тиха гілка, схилена з вершин,
Ти у мою вплелася самотину...

І я — вже ти. Тобі уже не йти,
Бо важко наше віття розплести
Без болю, що тепер на двох єдиний
І щемний, наче шепіт тополиний...

* * *

Осінній день зачарував вікно;
Мої думки про тебе вголубіли
Осіннім небом. Згадки заболіли
Хлюпнули на осіннє полотно.

Ми осені журу самі малюєм
І споминами повнимо вікно,
Прочинене у сад. Болить воно
І поглядом коханої хвилює.

* * *

Тече ясна вода з туману...
У нас на двох одне весло...
На пруг пелюсткою тюльпана
Предивне сонце прилягло.
Ще верби так не замовкали.
Такого неба не було.
І ще ніколи не бувало,
Щоб нам на двох — одне весло...

* * *

Вже далини прозора цілина
Розорана травневими громами.
В клітину кожну заплива весна.
Тремтять сади з провісної нестями.

Грайливий погляд твій —
Немов лоша,
Що скаче-виграє туманним лугом.
В мені ж —
Немов сталевим гострим плугом,
Розкраяна вже ним уся душа.

* * *

Наші стіни, підхоплені рухом планети,
Сяють сонцем завжди:
Пам'ятають вони,
Як порою осінньою вчила мене ти
Наймудрішому вмінню — чеканню весни.

І щомиті тепер у людському огромі,
В опрозоренім синьо-п'янкуму вогні
Найгостріше окреслюється аксіома,
Що безлюдна без тебе планета мені.

* * *

Від тебе вдалині живу,
Покірний двом світам:
Я долю навпіл поділив —
І тут вона, і там.

Думки мої, немов птахи,
Летять у два світи:
І тут гуртуються вони,
І там, де зараз ти.

Але не зможу пополам,
Як в чорнім доміно,
Зболіле серце розколоть —
Не ділиться воно.

* * *

Між хмар був місяць у дозорі,
А хор по радіо співав:
«Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопавав...»
А ніч скипала аж під очі,
А ніч гойдалася довкруг —
Важкі чорнющі поторочі
В полоні нездоланних стуж.
Й згадала ти мене, достоту,
Бо сонце встало з драговин
І рятувальним мотоботом —
Червоним, ярим — крізь темноти
До мене
рушило
з глибин.

* * *

Цвіли городи заміські,
Де все переплелось:
Картопля, маки й лопуцьки,
І соняхи, й колосся...

Липневий дух буйнистих трав
Здіймався до неба густо.
І край межі, де стовп стояв,
Зайці сікли капусту.

Схилявся вечір, зеленів.
Чорнозем тепло дихав.
Дозріле хвилення ланів
Похлюпувало стиха.

А потім в темені, в кущах,
У пахощах нестерпних
Бив крильми невідомий птах
В обіймах ночі теплих.

Терпка жага в буянні-сні
Здавалось, вік не щезне.

...Усе лишилося на дні
В зіницях глибочезних.

* * *

В серці щось тривожне тихо стука...
І не спить нічна глибінь зориста.
Нам би швидше випала розлука,
Поки ще в садах не палять листя...
Поки ще листопадові дзвони
Не розбились на шматки печалі,
Поки нас чекають на припоні
Здичавілі коні весільчані...
Прсяться до тебе мої руки,
І тривога ріже ніч імлисту.
Нам би швидше випала розлука,
Поки ще в садах не палять листя.

* * *

Незвучна ніч...
І ти — спокійна, тиха.
Твоє волосся дихає теплом.
Твої вуста осолодила втіха.
Ти легко сяєш під моїм крилом.

Світила крізь вікно широкооке
Струмують холодно в неперебутній час;
Земля-планета, кругла й крутобока,
Крізь ніч несе, погойдуючись, нас.

* * *

Із сутіні травневих вечорів
Засяяли квітучі абрикоси.
Між пагіллям онімблених садів
Із неба зорі бризнули, як оси.

У теплий квіт, у відцвітання пил
Впливав я тихо, обережно й радо.
Химерно, як неонові стовпи,
Сіяли стовбури побіленого саду.

* * *

Вже смеркло. Табір горнами
Не будить тишини.
Вже блискавками чорними
Літають кажани.

Човни пішли в Парутине,
Втонули в тумані.
Як тихо в цій закутині,
Як хороше мені.

За мною — мертва Ольвія.
Попереду — Лиман.
Очиськами воловими —
Дві зірки крізь туман.

У небі темінь топчеться.
Внизу вже сплять хати.
І так жагуче хочеться
До тебе йти і йти.

* * *

Поля засніжені — мов музика наспівна.
При стежці, що упала на ріллю,
Слова іскрились, виведені рівно
Тонкою гілочкою:
Я ТЕБЕ ЛЮБЛЮ.

Закрижаніле віття на калині
Подзвонювало в тиші спроквола
І ледь помітна у снігу стежина
Мене мовчазно через гать вела.

А рідний світ по небокрай довкола
Здіймався вежами посивілих тополь,
Що в кожній з них чиясь зоріла доля —
Уздовж доріг без ліку людських доль.

Щасливий той, хто в цім краю почався!
Вклонившись калиновому гіллю,
Це я правічним словом розписався
В снігах пречистих:
Я ТЕБЕ ЛЮБЛЮ.

* * *

Прагне серце к серцю
Невтолимо —
Прагне спраглий так
Хоча б роси...
Хай не звикну лиш
Крізь літа й зими
До твоєї грішної краси,
До тієї миті,
Що тремтіла
Вперше
Поміж наших синіх віч,
І з якої
Чистим квітом тіла
До світанку
Сяяла-світила
У кімнаті нашій
Біла ніч.

* * *

Живу самотньо в нашім домі.
Здається,
Зправіку живу.
Немов згубився я в огромі,
Мов став
Безсмертним наяву.
Безмежний всесвіт — порожнеча.
Летить планета навмання...
І не збагну,
Про що щебече
В саду бадьоре солов'я.

* * *

Живу самотньо в домі нашім.
Живу без тебе
Десять днів...
Ледь суне кроком черепашим
Довжезна череда віків.
Безмежний всесвіт — порожнеча.
Згубив уже
Століттів лік.
Мала-манюня порошина
Лежить
На чистому столі.

* * *

Синіє небо неохоче.
Дощини падають з тополь.
Жінки ховають вогкі очі
Під пелюстини парасоль.

Уривки спогадів і рухів.
Відлуння слів і почуттів.
І раптом дивно мерзнуть руки.
І з гілки жовтий лист злетів.

Від натовпу того втікаю
Негадано, несамохіть.
І в тихім серці зігриваю
Розквітлу яблуневу віть.

* * *

За вітровієм — знову спокій,
За спокоем — вітри пружні.
Аж ген — тополя одинока,
Що сум навіює мені.

Крило вороняче смолисте
І сойки радісне крило
Змайнуть над пожовтілим листям,
Що білим снігом замело.

Мовчить оголена ліщина,
Але таке довкруг тремтить,
Що ладен кожну стебелину
До серця тихо прихилить.

* * *

Туди, в минулі наші дні,
Уже нема стежок мені —
Роки встають, мов загорожа.
Так у годину вітряну
Тополя лине в далину,
Та з місця зрушити не може.

* * *

Над снігом — сонячне проміння.
Над сумом — сяйво теплоти.
Вже час крізь залежале тління
І проліскові прорости.
Вже зовсім не від прохолоди
В снігу тремтить сосна густа.
Всміхнулась трепетно природа.
А я згадав твої уста.

* * *

Колихалося вистигле жниво,
І злітав потривожений птах.
Що за доля світилась тремтливо
У твоїх дикуватих очах?
Десь за овидом хмарилось тяжко,
Блискавиця ламала крило.
Ти зірвала безлисту ромашку.
Дуже тихо довкола було.
Лиш коли подавала недбало
Теплу руку на чисте «Прощай...», —
Раптом в погляді грози заграли,
Ладні світом піти на відчай.
Лиш на мить зацвіла блискавиця,
Щось буяло в тобі тільки мить...
І звідтоді якась таємниця,
Щось непевне — у серці тремтить.

* * *

Чи ж промовчу я, чи втаю?..
Було предивне хвилювання,
Як ледь помітне трепетання
Листочка першого в гаю.

Таке в її очах було
Легке, лякливе і тендітне —
Не вірилося, що відквітне...
Невже ж зів'яло, відцвіло?

Палало сонячно тоді
І зманювало полохливо,
Як відображення тремтливе
В пречисто-радісній воді.

Було зелене і рясне,
Глибинне й чисте, як веснянка;
І, наче профіль на фіранках,
Непевне й трішечки сумне...

...Вже стільки літ поміж гілок
Тієї гілочки з квітками
Не смію зрушити й думками,
Щоб не обсипався пилок...

* * *

Меди збираємо по крапельині,
По зерняткові — хліб, по дрібці — сіль.
Несем в собі полів зелений хміль
І неба мудрого висоти світло-сині.

Арканім долю, ніби ловим час, —
То вділ, то вгору мчать шалені коні.
Тримаючи в обіймах, гріють нас
Земля і небо, наче дві долоні.

* * *

Так довго хмарилось довкола,
Так тяжко тисло з висоти.
Уже й гілки схилялись кволо,
Не в силі квітнути й рости.

Та врешті листя засвітилось,
Проміння впало стовбула —
Від сонця хмара відслонилась,
Від серця туга відлягла.

* * *

О повернись і знову глянь —
Нехай мені засяє щемно
На дні очей алмазна грань,
Що незбагненна і таємна...

До мене тихо повернись —
Мов книгу, погляд прочитаю,
І чулим серцем розгадаю
Удавано-байдужий зблиск.

На хвильку там, біля вікна,
Мов випадково, глянь з-під вії —
І я вловлю, як потепліє
Твоїх очей глибочина.

* * *

Не знаю, де,
Не відаю, коли,
Не втямлю, як
Мені ти впала в око.
Тоді сонця
І в тьмі нічній цвіли,
А дні гойдалися
Безмежно і глибоко.

Не знаю, де
Чудова далина,
В якій у віщу мить зачарування
Таїнь твого буяння-квітування
Надійно заховала давнина.

Моя любов мені оповіла:
Ти — як Земля, —
Із правіку була.

* * *

Ця прірва нічна океанно
Й глибинно між нами стоїть.
Здається: отам, за Лиманом,
Між нами — століть і століть.
І кожна дорога й стежина
Обрубана гострим мечем,
І всесвіту сфера крижинна
Мене сповиває живцем.
Але
На самісінькім краї
Всього світового буття
Далеке багаття палає
Луною мого прожиття.
І віра моя — неминуча,
Коли, мов письмо грозяне,
Твій профіль, сумний і летючий,
На мить рятівну спалахне.

* * *

Ти ще спиш... І дихання легке на світанні,
І гаряче волосся дощем золотиться...
А в мені серце рветься, немов на аркані.
Ранок б'ється у шибі, мов зранена птиця.
Наче листя, летять і роки, і століття
Із могутнього неба, що дубом високим
Прикриває степи із часів первоцвіту
По сьогоднішній сон твій, моя тихоока...
І крізь той листопад, крізь хурделицю жовту,
Крізь гарячу гонитву орбіти земної,
В караванах, що важко вантажені шовком,
У полках, що свободу виносили з бою,
По крижинах підступних, по каменю дикім,
По стежках, що вузькі, мов отруєні стріли,
Я ішов, а чи повз, поринаючи в ріки,
І з вітрами піски у легенях скрипіли.
Пам'ятав я щомиті еством терпеливим,
Блискавицями розуму, серця стражданням
Дві криниці очей,
І зіниці тужливі
І солодко-гірке губ твоїх дозрівання.
Чую: пристрасно й люто до бою заграла
Міднозвучка сурма в ескадронах і ротах.
Знову шабля, що прадід кував із орала,
Доганя окупанта з перекошеним ротом.
Чую: марші в горлянках років заридали,
І — прощаюся знову, й палають мости,

І — десанти на танках, і кулі в медалі,
І мені знов до тебе
Не йти, а повзти.
І горять серед літа зелені дерева,
Обсипаються листя й роки із небес.
Я протискуюсь у листопадовім реві,
Я підважую неба палаючий прес.
Променіє в мені найдорожчим агатом
Мить, коли я тебе у собі розшукав.
Бороню я ту мить найвірнішим булатом
І найглибшою пам'яттю цвіту і трав.
...Поки стихшено спиш ти в осяянім ранні
І гаряче волосся дощем золотиться,
Я до тебе іду неминучим світанням:
Хай ізранене серце,
Та вільне, як птиця.

* * *

Крук упав на первісні сніги,
Лунко скрикнула сива ялина...
Як розлого лежать береги!
Як незрушно холоне долина!

За сосною, де темно очам,
Металево заплаче сорока,
Мов поскаржиться білим снігам,
Що вона у снігах одинока.

На чуття я накинув узду.
Чи то тільки здається, хатино?
Чисті шиби — на сміх чи біду?
Чисте небо — на сміх чи сльозину?

Спить земля, спить в льохах динаміт.
І холоне душа до нестями,
Коли раптом
Здригається світ
В перехресті
Віконної рами.

* * *

Впали морози
В ноги юги,
Вмерзли льодини
В круті береги,
Небо нависло
Майже до брів,
Світить-зоріє
Жар снігурів.
В голих конарах
Вітер свистить.
Перетривати!
Перетужить!
Тепле коріння
Уберегти,
Зняти весною
Снігу бинти
Й знову розквітнуть
До болю в гілках,
Сонцю — на радість,
Хугам — на страх.
Тиснуть морози,
Мов хомути.
Перетривати —
Й далі рости.

* * *

Тут холодно, мила,
Земля задубіла й тверда,
І річка незрушна,
Бо нікуди їй поспішати.
Тут сниться під ранок
Твоя неповторна хода
І двері фарбовані
Нашої рідної хати.
Тут холодно, мила,
В нетопленім закуті цім,
Тут сіються з лампи
Лиш морок, та розпач, та вітер;
Виходить, тікав я
У цей усамітнений дім,
Аби крізь сльозину
Себе і тебе зрозуміти.

* * *

Ми як птиці великі —
Летимо гуртома:
За пільмою — світання,
За світанням — пільма.
Лиш чуття неймовірне
Знов підкаже мені,
Де твій погляд незгасний
Восени й навесні.
Я в польоті тремтливім —
Чи блакить, чи імла —
Підсвідомо звертаю
До твого тепла.
Я шукаю в надії
Що не буде завад,
Твої крила,
Бо вірю:
Наші прагнення — влад.
Та коли у польоті
Ми торкнемось крильми
І метка блискавиця
Вирве нас із пільми,
Буде це — як прощання,
Буде це — як печаль.
Та нехай — тільки б вірить:
Знов попереду — даль.

* * *

Коли відчувсь поверженим рабом,
Якого ти на відстані тримаєш,
Якому серце ти поволі краєш,
Всякчас потверджуючи мій розгром,
Я раптом возгордився і повстав,
Тобою прагнучи заволодіти,
В твої, вготовані для мене, сіті
Тебе ж і полонити забажав.
І що ж?
Узрів я раптом, як у сні:
Давно в тенетах билась ти безсило,
Й тобі також уже давно боліло
Маленьке серце, віддане мені.
І прихилився я тобі до скроні,
Й до мене ти схилилась без клятьби,
Бо щастя у взаємному полоні,
Либонь, знаходять друзі — не раби.

* * *

Пахне вітер тугими бруньками,
Вже з-під снігу чорніє земля.
І, оплетене тепло гілками,
Б'ється серце, мов перепеля.
Цвіріньчать горобці над снігами.
Віє димом солодким з осель.
Незабаром щось станеться з нами —
Упаде снігова цитадель.
Незабаром... Ще мить, ще хвилинка.
На осонні, в сяйній наготі
Аж тремтить молоденька стежина
У весняному передчутті.
Сонце яро в снігах сатаніє,
Пада в крони проміння пряме.
Тінь пагілля ще холодом віє,
Та гаряче вже гілля саме.

* * *

Підійдеш ти, в принадності нещадна,
Згойднеться ув очах блакитна креш,
Ти груди поглядом, як лезом, розчахнеш
І покладеш на серце
Руку владну.
Я підбиратиму якісь тяжкі слова,
Я буду лжею серце прикривати,
Але твоїх очей жахні блавати
Ужалять сміхом, наче кропива.
Чим захищатимуся я, смішний незграба?
Що не зроблю —
Я буду лиш трюкач.
Твої нестерпучої поваби
Я не збору, нещасний заклинач.
І я тобі скорюсь, як пес побитий,
За те, що серце вийняла з грудей,
За те, що, раб твій, втоптаний у глей,
Не відаю тепер, як далі жити.

* * *

А що ж оті легкі стрічання,
Що з них любов не зацвіла?
А що, як дивина кохання
За крок, за погляд лиш була?!

Та врешті, не про те розмова...
Що за поваба, що за чар
Таївсь тоді у кожнім слові
Поєднаних випадком пар!..

І настороженість у рухах,
Коли крізь доторки легкі
Раптовий струм скипає сухо,
Розбризкуючи світляки.

І свіжість вечорів тих літніх,
Їх первозданність нешвидка,
Що на очах творилась-квітла,
Мов неспливаюча ріка.

Авжеж, минулось випадкове...
Та як хлюпнуть теплом, бува,
Ті, мов туман, легкі розмови
І незначливі ті слова!..

* * *

Любов — неначе вулик золотий:
До нього ми з тобою, наче бджоли,
Приносимо по краплі мед густий,
Облітуючи пагорби та доли.
Буває всяк на нелегких шляхах.
Нам без кінця — польоти і польоти,
Й лиш нам відомо, що медові соти —
Немов червоне й чорне в рушниках.
Брунатний взяток нам солодкий тим,
Що спільний він і в сонячній завії,
І тужної години безнадії:
Коли удвох, не гіркне навіть дим.
Ген за рікою квітка розцвіла.
Знов летимо: крилечко до крила.

* * *

Чи віє холодом кругом,
А чи тепліється світанно, —
Чекаю погляду твого,
Щоби ожити первозданно.

Отак трапляється: нараз,
Лиш сонце бризне промінцями,
Скляний осколок під ногами
Засяє раптом, як алмаз.

* * *

О радосте! Крізь нас гінкий Дніпро
Протік не раз і нині протікає —
Цієї миті, ось, нам душі обгортає
Вода, яка віщує лиш добро.

Це свято серця. Тиші не поруш!
У босу ногу уп'ялась колючка...
В тугім вінку вербової обручки
Земля й Дніпро, і двійко наших душ.

* * *

На травень радіо пророчило грозу...
Але щебечуть знов пташині зграї.
Ступи в мій човен — я перевезу
Тебе на берег той, що в млості завмирає.

Ступи в мій човен — я вже при веслі.
Так душно в цім жахливім передгроззі,
Аж терпнуть руки, наче на морозі
Аж сліпнуть очі в сонячнім теплі.

Ще буде тут грозово рватись світ.
Ти чуєш, як нестерпно пахнуть квіти?
Ти бачиш, як тремтять в чеканні віти
І млосна тиша вклякла поміж віт?

Ступи в мій човен, бо мине ця мить:
Пророцтво грозове таки здійсниться,
І в чорний човен вдарить блискавиця,
Йй на сивий попіл він перегорить.

Ступи в мій човен, о минуща мить...

* * *

Аеродромна тиша рання
Бровком вляглася при нозі...
Тремтить притлумлене прощання,
Ось — око в око, при сльозі.
Літак у срібному металі
Ховає згусток ста доріг.
Немає важчої печалі,
Як знати: ось уже й добіг...
Куди піду? Й кого клястиму?
Тебе нема, хоч поруч ти.
Вгорі, між вітами густими —
Холодна прірва висоти.

* * *

Знову — молоком облиті вишні,
Знову — жайвір в серце крильми б'є...
Благодать просториться всевишньо —
Бачиш, день дзвінки сонця кує!
Бачиш, струменить густе проміння!
Простір чистий, як весняний гай...
Молоді жадання та хотіння
Хлюпаються в серці через край.
День палає вогнищем високим,
У жазі згоряють солов'ї.
Стугоняць у гіллі свіжі соки.
Дихають глибинні врожаї.
Ще в садах негусто ллються тіні,
Все тремтить у хвилях теплоти.
І ніщо в натхненному цвітінні
Не питає дозволу цвісти.
Сонце на проміння листя ниже,
Водоспадом лине тепловій.
Горлиця — не кожному карнизі...
Я — в твоїй душі, а ти — в моїй.
Духмянить молочнобіла павіть,
Космос ліпить звірів у хмарках.
Ми іще не розумієм навіть,
Як жовтіє осінь у садах.

Ні пилінки у молочнім цвіті,
Ні жовтинки в листячку на вітті,
Наша вишня — тільки зацвіла.
Ще лиш розгоряється на світі
Полум'я, що спалить нас дотла..

* * *

Настояно вина — прозорі і чисті, мов сльози.
Настояно вина — тяжкі і густі, мов гроза.
В лугах відкресали підковами срібними грози.
Поважчала в небі високім лунка бірюза.

Настояно вина — спокута гряде, а чи свято?
Настояно вина — за злото чи стертий мідяк?
Настала пора нам удвох при столі скуштувати
Ці вина, що ми настояли, на смак.

* * *

А ти до мене в самоту летиш.
Заплющу очі — і минуле бачу.
Болюча пам'ять лине до узвиш,
А ти до мене — криком крізь невдачі.
Та як мені тебе стрічати, як?
Не обпечися снігом тихих згадок,
Коли узриш над корчуватим садом
Сивіючий у висоті літак!
Лети... Можливо, з тої висоти
Впаде на тебе промінь смарагдовий,
І цвітом зацвіте буяння крові.
Лети ж...
Нехай востаннє
Лиш — лети.

* * *

Мила моя! Відцвітає бузок в Ірпені.
В'яне бузок, на останньому видиху в'яне.
В безвісті космосу сльози твої весняні
Вже полетіли зірками в печалі-прощанні.

Кожна пелюстка і кожен легкий промінець,
Серця удар і волосся твого ніжнотонність
В'януть навіки й нещадно кричать про кінець.
О повернися і знов оцчаслив мене, болість.

Болю мій ніжний, жорстока розрадо моя,
Вічний, як глина з часів сотворіння Адама,
Хай не відквітне, не злине і не відбуя
Влада твоя, вся твоя найболючіша драма.

Мила моя! Відцвітає весна в Ірпені,
В'яне бузок і під подихом космосу никне.
О самото! На мотиви твої негучні
Падають зморено тіні птахів перелітних,

І відлітає швидка електричка в світи,
В шумі коліс розгойдалось квиління пташине.
Болю мій рідний, до серця мого присвіти,
Не покидай мене, болю, цієї часини.

Рама хрестата чорніє в сьайливім вікні.
Через віки, через космосу чорні замети —
Звичні слова пронизали мене, мов багнети:
Мила моя! Відцвітає весна в Ірпені.

* * *

Пощо мені твої слова?
Вони — немов пташки строкаті...
Сама природа ожива —
Чом би й тобі не жартувати?
У воду промінь увійшов,
Мов голка золота пірнула,—
Зарубцювався миттю шов,
І річка навіть не зітхнула...
Так і мені твої слова...
Чому ж вони так п'ярко ранять?
Це ж — тільки яблунь квітування,
Це ж — тільки закипа трава...

* * *

Ой не повернуться, ой не повернуться вже
Зустріч, і квітка, і усмішка ледве означена...
Боляче зрізаний
Ночі холодним ножем,
Ой не повернеться день цей — предивний,
небачений.

Буде хтось інший дивитися в очі твої,
Я ж не побачу їх — ані по смерті, ні доти...
Наскрізь прозоряться наші бентежні гаї.
Зникла навік електричка за поворотом.

Птаство журне відлітає в Єгипет, в Ліван...
Десь їм у крила свистітимуть кулі гарячі.
Ой не повернеться птаство...
Сумний океан
Видихне бурю — такої він лютої вдачі.

Як твої очі барвінками синьо цвіли!
Ой же й не думалось, що ті барвінки — невічні.
Думалось — будемо завжди отак, як були:
Молодість буде — як небо: незбутньо-стоїчна!

Сяють мені два ліхтарика лагідних рук.
Ревно від вітру я їх прикриваю душею:
Ой не згасайте, як в лісі оманливий звук —
Ой же не буде без тебе дороги моєї.

* * *

Променіє над мороком світло.
Сонце Землю бере в два крила.
Скільки весен на серці відквітло!
Тільки ж та,
    найясніша, —
        була?

Чисті руки твої — осіяння,
Дар небесний, безмовне «люблю».
Та, як рана, впече запитання:
Чи ж усе
    я віддав
        без жалю?

Це життя, неймовірний дарунок,
То цілую в уста, то клену.
Ти — свавілля, чи ти — порятунок?
Не сприйму.
    Не скажу.
        Не збагну.

* * *

Як страшно, мила: всохли буйні трави,
В яких іще недавно ми були.
Розтали під сорочу стрекотняву
Духмяні пахощі калини й бугили.
Ні вітерця зарослими стежками,
Ні шелесту — тривожно на душі.
Та, пролетівши далями й віками,
Промінчик сонця впав у комиші!
Заграли роси, птаха пробудилась
І збуджено шелеснув очерет,
І паморозь, така вінчально-біла,
Теплом війнула у шатристій сплет.
Як дивно, мила: біля серця тане
Тонка льодинка страху за життя...
Як солодко: в твоїх устах рум'яних —
Печалі нашої терпке передчуття.

* * *

Назавжди — ти.
Як світло.
Як вода.
Як чорний хліб на маминій тарелі.
Я повен повинню:
В мені — твоя хода,
Твої пісні — сумні й веселі.
Коли із мене
Виросте трава, —
То будеш ти:
Та ж сама
і нова.

* * *

Пам'ять, неначе дитину,
Молодість чисту гойда.
Риси обличчя твого
Дні понесли, як вода.

Тільки ж у лунах далеких
Світиться, мов з ковили:
Грішні були ми і юні,
Юні й гарячі були.

Глянь: у незбутній світліні
Ясно прозориться вись.
Риси твого обличчя
Білим туманом взялись.

Як мені через світанки
Стати на березі знов?
Катер, веселий і юний,
За хвилерізи пішов...

Пам'ять, неначе дитину,
Молодість чисту гойда.
Риси обличчя твого
Дні понесли, як вода.

* * *

Тяжко надворі гула,
Гупала дахом залізним,
Світом каміння мела
Ніч — лиш усе це запізно...

Перекотило — вляглось,
Перебісилось — уклякло.
Йменням твоїм пойнялось,
І спопеліло, і зблякло.

Де ти, озвись, не мовчи!
Йду, як у день сотворіння:
Твердь у захмар'я кричить,
Падає з неба каміння.

* * *

Ось і сталося...
Чи тільки здалося мені,
Що згорів я навек
На твоєму вогні?
З неба сиплеться попіл
На душу мою.
Солов'ї — наче вимерли
В сивім гаю.
В небо погляд здіймаю —
Чорніє в очу.
До байдужої сині
Безмовно кричу.
Та невже таки сталося
Те, що й на мить
Я не міг уявити
Під ревом століть?!
Та невже таки справді
Крізь вироки літ
Не круг тебе
Оцей повертався небозвід?!
Та невже таки сталося?!
Чом же тоді
Білі вишні цвітуть
При текучій воді?
Чом сьогодні на сході
Горить гаряче —
Яре сонце звелося

Й сльозою пече?!!
Так невже
Помирати не хоче душа? —
Ловить дзьобиком роси,
Мов кволе пташа...
Так невже,
Відпалавши навік на вогні,
Відродитись дано
З попелища мені?..

* * *

Так, як тоді було,
Уже не буде тут.
Дніпро вже не Дніпро —
Таким він вже не буде.
Гукає у саду
Ізнов сорокопуд,
Та це уже не той,
Цей просто так — приبلуда.

Ніхто того не зна,
Що з нами тут було.
Очей твоїх таїнь
Вже й вічність не повторить.
Як виріс наш горіх!
Яка глибока тінь!
Який без нас Дніпро
Пустельний і просторий!

Я раптом зрозумів,
Чом світ цей при воді
Ніколи — хоч заплач —
Таким уже не буде!
Бо тут нема тебе —
Такої, як тоді;
Бо й я уже не той,
Я тут — лише приبلуда.

* * *

В берег той із часового глибу
Переходжу, ніби через гать.
Там, неначе виплеснута риба,
Два човни в сухім піску лежать.
А один, вузький, немов долоня,
Трепетно розкрилив два весла, —
Й нас удвох під сяюче осоння
Погойдала хвиля, понесла...
Біла квітка до човна прибилась,
Тихо ти в мою схилилась тінь...
І цнотливо весла опустились,
Заховали погляди в глибінь.
І стояла тиша превелика.
Й сонце зупинилося тоді.
І ще довго весла чорноликі
Мокли в опроміненій воді.

* * *

Опісля гроз весняних — скільки світла!
Уже й душа сміється доброхіть.
І яблуня, відверта і розквітла,
У пелюстках сльозини не таїть.

Сьогодні й самотній — не самотній.
Невже ні лжі, ні суму, ні зловтіх?
Тремтять слова, пекучі та гіркотні,
В очах твоїх і на устах твоїх.

* * *

Це ж ти до мене птицею злітала.
Пив на землі я подих висоти.
Було тих днів багато і — так мало.
Зате тепер — безмір'я гіркоти.

А ти ж влітала в серце, мов лебідка.
А зодіак непевні знаки ніс.
Тепер не знаю, і чекати звідки
Хоча б твоїх пекучих сліз.

* * *

У березі цім, на схололім піску
Ледь чутно хлюпоче свинцева вода.
Ховається стежка в сухім моріжку,
Течуть холоди до пустого гнізда.

Здається, ще вчора я звідси пішов
З упевненим блиском у синіх очах.
Здається, сліди від моїх підошов
Ще теплі отут, на схололих стежках.

Схилилась верба при самотній ріці.
Повільно цигарку цупку розімну.
Що ж сталося тут, на оцім острівці?
Чому мені тяжко — ніяк не збагну.

На заході — сонця блискучий шолом.
І тліючий відсвіт лежить на воді,
І чайка затоку черкнула крилом
Точнісінько так, як тоді, як тоді.

* * *

Не знав я, що станеться з нами,
Лиш вірив: не буде біди.
Тополі палали світами,
Збігаючи вниз до води.
Не знав, та й звідкіль було знати,
Що спільність жадана таїть.
І пахла настирливо м'ята,
Й було ще століть і століть...

...І нині — що станеться з нами,
Не знаю, не відаю, ні.
Лиш вірю: своїми серцями
Біду відведем по стерні,
По тому осінньому полю,
Де легко пливе далина,
Де пахне полин на роздоллі
Гіркотний, як спільна вина.

* * *

Блукаю під сонцем містами,
Бреду серед шуму юрби.
Здається, що неба не стало,
Здається, себе загубив.
Мов очі погасли раптово,
Не бачу трави і світань.
Промовлю розпечене слово —
Від нього холоне гортань.
Нічого на світі не хочу.
Благаю із далечини:
До себе верни мої очі,
До мене мене поверни.

* * *

Насторожено вмовкли сади.
Не шелесне й висока тополя.
Тихо вересень між лободи
Кілька кроків зробив з боку поля.
Насторожено вклякли стежки.
Ледве втрималась грушка на гілці.
Потемніли густі вишняки.
Не літається вже перепілці.
Ще зелене усе, як вода,
Зеленіюче все, смарагдове.
Тихо вересень в сад загляда.
Ще про осінь — ні слова, ні слова...

* * *

...І серцем все ж таки не втямлю я,
Що почуття ідуть у невідомість,
Що пристрасті кінечні, а натомість
Лишається лише сльоза твоя.

Нехай між нами — далі розпросторені,
Що тернами густими переквітли,
Все ж віриться: далека й неповторна,
Ти все ж повторишся, як щоранкове світло.

* * *

Весна визнає самоспалення,
Натхнення — весну визнає.
З-під снігу та через проталини
Вже дихає серце моє
Уже ми з весною не нарізно —
Уже, незбагнений, мов смерть,
Вогонь самоспалення радісно
В ество наливається — вщерть.

* * *

В завії сніжній кущ голосить,
Неначе тоне назавжди.
Повільно під вікном заносить
Чиїсь несміливі сліди.

Твоя рука в волоссі тане...
Аж доти буду в світі жить,
Допоки чуєш ти, кохана,
Коли мені в душі болить.

* * *

Молю, щоб часом не здалося,
Що почуття твоє, як дим,
Зазолотіло-заплелося
У цьому листі золотім...
Листок, немов обручка, дзвінко
Впаде і синь зазолотить,
А на твоїй щоці дощинка
Мені сльозою закипить.

* * *

Ще вечорінь, а вже у кронах — ніч:
Кулясті ночі вздовж будівель стали,
Мов тайнами наповнені бокали —
Їх виставили із віконних ніш...
А вранці ми, щасливі не з вина,
З тих вікон бачимо крізь шиби кришталеві:
Стоять прозорі трепетні дерева,
Мов келихи, що випиті до дна.

* * *

Нехай струмує часовий потік,
Нехай моря скипають безконечно, —
Не буде іншого Колумба вже повік,
Не буде тих вітрил, таких доречних.
Хай інший хтось, прекрасний, як гроза,
Тобі жагуче принесе кохання, —
Та слів оцих, що я тобі сказав,
Ніхто тобі не скаже до сконання.

* * *

На тебе я дивлюся із перону.
Вже тепловоз напружено тремтить.
І розумію по очах, що знову
Не встигла ти усе договорить.
Та машиністу знизу я махаю —
Мовляв, уже і відправлятись час.
Хай те, що не домовлене в прощанні,
До зустрічі тепліш еднає нас.

* * *

Вона пішла. Назавжди. Він стояв,
Закутий в кригу самоти тяжкої, —
В холодний, невідпорний льодостав
Душа умерзла вкляклою вербою.
Він не кричав. Він не благав її.
Розсілася дорога під ногами —
Бездня дихала спокійними снігами.
Час розколовсь на дві
Одвічні течії.

* * *

Лиш не мовчи. Прийди — як листопад.
Я засміюсь чи промовчу не влад.

Порушиш ти мовчанку. Мов ножі,
Твої слова. Та не мовчи — скажи.

Хай слово мовлене — отрута і хула, —
Прийди, як тінь надходить спроквола.

Лиш не мовчи. В саду — вітри гудуть.
Слова твої громами упадуть.

Я засвічусь, немов ліхтар вночі:
Прийди. Яви хоч слово. Не мовчи.

* * *

Чи туман у вікна, чи зав'южні дні, —
Наче вогник, світла є душа в мені.

Теплий мій світанок, порятунок мій —
Світить, мов ліхтарик, вогник золотий.

Треба тобі вийти в холод темноти —
Душу з мене вийми — стежку присвіти.

* * *

Чуєш? Трава шелестить
І непомічено в'яне.
Чуєш? Шепочеться віть
З вітром — про плинність весняну...
Чуєш? Секунди летять,
Прірва гогоче неспинно.
Чуєш? Життя благодать
В безвість
Струмить
По краплині...

* * *

Химерні скелі, січені вітрами,
Старіють стійко, мічені роками.
І холодно і сухо, як хвилини,
Січуть обличчя їх легкі піщини.

Гей, друже мій, простуємо роками,
Обвіяні мінливими вітрами:
І холодно і сухо, як піщини,
Січуть обличчя нам легкі хвилини.

* * *

В словах кохання — знади й вади.
Мені здавалося: на жаль,
Невимовлене слово — радість,
А вимовлене — вже печаль.

Та врешті виповнилось ладом
Мое в спокоєне єство:
Невимовлене слово — зрада,
А вимовлене — торжество.

* * *

Обсипається листя в лункій тишині.
Наче сад, обсипається пам'ять в мені.

Обсипається листя — зима на порі.
І гуде на вітрах чорне гілля вгорі.

Обсипається пам'ять, а крона шумить —
Чистим соком гуде кожна мить, кожна мить.

* * *

Скільки золота легкого
Засіяло на воді!
То ж для кого, то ж для кого
Стало тихо, як в гнізді?
Вже скотилося на плавні
Сонце — а було ж вгорі!
Потемніло срібло давнє.
Тихе злото на порі.

* * *

Під одіжжю, під жестом строгим
Від мене приховаєш ти
Жадання тіла молодого,
Чуттів нестриманих нурти.
Але, тамуючи затято
Хотіння квітку вогняну,
Тобі й на мить не приховати
Очей жагу і голизну.

* * *

Над нами яблуко звисало:
Червоний бік і золотий...
Воно зсередини сіяло
На всі довколишні світи.
Отак, либонь, і наші долі,
Як плоду стиглі кольори,
Переливаючись поволі
Злились осінньої пори,
Коли одне в другому тоне
І золотисте, і червоне...

* * *

Як це незбагнено і надійно,
Незрадливі браття-дерева,
Що адресу маємо постійну —
Ту, де все гірчить полин-трава.

Під небесним віковим покровом,
Під вітрами солодко вита
Невибутня гіркота любові
І надій постійна гіркота.

* * *

Не жаліє мене вона —
Не жаліє мене весна:
Переповнює груди теплом
І крізь душу йде напролом.
Геть важкі заборола льодів!
Геть понурість і злість холодів! —
Розридалися в щасті сади,
Бо весняний полон — назавжди,
Бо у щасті безжальна вона —
Вже нелюдськи щаслива весна.

* * *

Природи незборена воля
Буяла, як дужий Дунай.
Угору лилася тополя —
Спрямований в небо ручай.
Громадились грози суворо.
Коріння незвучно росло.
З глибин, із чорнозему — вгору
Шуміло пругке джерело.
Над прірвою вічного «бути!»
Стояв, дослухався корінь.
І страшно було зазирнути
В народження вічну таїнь.

* * *

Дружині Лесі

Затишає місто, мов ріка.
Засинає місяць, мов дитина.
Спить-сія твоя легка рука.
Ніч зависла — синя пелерина.

Тиша спить, оправлена в грозу,
Повіва розквітлою лозою.
Вип'ю, поки ніч, твою сльозу —
Хай не наливається грозою.

Затишає місто, мов ріка.
Засинає місяць, мов дитина.
Лиш рука, солодка і гірка,
Світиться тривожно, мов калина.

* * *

Шал твоїх почуттів... Да святиться
Дрож хмільного бажання твого.
Віковічна твоя таємниця,
Як земного ядра вогонь.

Я напився, неначе світліні,
Що гойдає примісячні сни,
Незбагнено-жахної таїні
Безкінеччя твого й даліни.

І мене в твоїй виспраглій врод
Закував, мов язичника, страх,
Бо знайшов я ключі від природи
У вулканних твоїх почуттях.

* * *

О так, без неї я сконаю.
А що ж при ній, при чарівній?
Я бачу далину безкраю
І подорожнього у ній:
Повільно йде він у безмежжя,
Повільно гасне, як свіча;
Над світом ледь тремтить бентежжя,
Як віть, обрубана зплеча.
І врешті ярого світила
Повільно гаснуть промінці;
І — ніч холодна все укрила,
І — тільки попіл у руці.

* * *

Під шатрищами лип густих
Час прозорий повільно плине.
Крізь летючі літа утіх
Проросли турбот стебелини.
Що та радість бездумних ночей!
Як вона швидкоплинно щезла...
Дні летять-миготять гаряче,
Б'є в зіниці бучна перезва.
Під шатрищами лип моїх
Світ густий, як медові соти.
Був колись безтурботний сміх.
Нині — час пожинати турботи.

* * *

Впала на луки зима серед літа.
Змерзла криниця ген під вербою.
Ти за морями, ти у відліті.
— Я ще з тобою..., я ще з тобою...

Сніжно збіліло небо горбате.
Землю засіяло стинь-сивиною.
Теплі моря чистосердо проклято.
— Я ще з тобою..., я ще з тобою...

Білі ромашки зими снігової
Запеленали всесвіт габою.
Ой озовися крізь люті завої!
— Я ще з тобою..., я ще з тобою...

* * *

Ти тоді не плакала — плакав я.
Ти ж тоді сміялася, мов зоря.
Ти ловила щебети солов'я —
Ні слівцем тобі я не докоряв.
Я собі розрадоньки не знайшов.
І тебе порадою не корив.
Лацилася стежка до підошов,
Обсипалось листячко наших слів.
Захід має вітряно, мов кумач.
Світ із нами порізно, та — без нас.
Прихились до пліч мені і поплач...
Чом же ти не плакала у свій час?

* * *

Ми йдемо по вузенькій стежині.
Тісно нам на безлюдді удвох.
Кожен душу хова в самотині,
М'яко стелиться вицвілий мох.

Впав листочок на воду імлисту,
У повільну її течію.
Страшно правду тобі розповісти.
Ще страшніше — почути твою.

* * *

Вже відгоріло гаряче літо,
Спливло-упало в минулий час.
Ця світла днина,
Ця сива квітка,
Мовчання їхнє — про нас, про нас.
Як непомітно плетуть задуму
І як пронизливо мовчать вони:
Сяйлива днина в намітці суму
І квітка в сяєві сивини.
І як уперто при наших лицах,
При щасті жити — аж повенить,
Готова в кожну клітину влитись,
Ця незагойна
    боляща
        мить.

* * *

Стояла тиша, тепла і медова,
Збирали бджоли у квітках медок.
І верби непорушніли навколо,
І плинув тихо у траві струмок.

Там дівчина упевнено й зухвало
В очах тримала синю-синю вись.
Вона мене усе не помічала,
А я не смів на слово спромогтись.

Здавалося, спинився час летючий.
Відбита у струмистих дзеркалах,
Краса дівоча, ніжна і жагуча,
О тій хвилині вічною була.

* * *

І знову йде весна, і гомонять шпаки,
І знов цвіте весна,
Й вертає нас в минуле,
Я згадую тебе, і ти звіддалеки
Клітинами душі мої думки відчула.
І знову поїзди, автобуси, авто,
І знову літаки — швидкі, немов відлуння.
І знову на вітрах твоє легке пальто.
І зачіска твоя — ще золота і юна.
Колеса знов мигтять, колеса стукотять.
І крила ріжуть млу, повітря розтинають.
І де спаде твоя небесна благодать,
Не знаю, як на гріх, не знаю, ой не знаю...
І радісним рокам я забуваю лік,
І ревно бережу свої солодкі рани.
Та раптом із очей твоїх —
Не день, не рік,
А вічність із очей
Мені у серце гляне.

* * *

Благословенна мить прилучення до раю!
Листком осіннім всох натомлений язик.
Я слухаю щомить і в серце набираю
Розмову цих дерев — зелений весь словник.

Нам стільки на віку з весною зеленіти!
Нам зводиться таки з осінньої юги.
Вростають в серце нам трава й пружисті віти,
Смарагдові луги й зелені береги.

Але стара верба схиляється над рінню,
І світиться трава, й шепочуть комиші,
Покіль словник дерев не мертвою латинню —
Промовою звучить — із раю! — для душі...

* * *

Ти сьогодні — весела і юна,
Навіть сніг прикрашає тебе.
Понад нами — розкотисті луни
Линуть в небо, навік голубе.
О життя! Неповторна новела.
Тільки в чім несподіванки суть?
Будеш ти сміхотлива й весела,
Та літа безтурботні минуть.
Так, бува, пустотлива дитина,
Що рипливою стежкою йде,
Упіймає в долоньки сніжину,
А крізь пальці — лиш крапля впаде...

* * *

Звичайне міське перехрестя.
Асфальт пойняла сивина.
...Неначе весняне нашестя
Заповнило душу — вона!

Вона, кароока і юна,
Під білими вишнями йде...
На серце лягає відлунням
Вітання її молоде.

Акація над квітниками
Іще не відквітла дотла.
Невже то вона за роками?
Невже то до мене прийшла?

* * *

Босоніж бреду крізь густу лободу...
Здається, з тобою розмову веду.
То що за наслання на душу зболілу? —
Неначе щомиті — в полоні прицілу.
Сміється трава в приірпінських лугах,
І вільхи злітають на пружних гілках,
І птаство й на мить не змовкає в привіллі,
І мчить ця планета в п'янкім божевіллі.
Ти — тут, ти — зі мною... Гаряча, жива!
Інакше навіщо ця юна трава,
Інакше навіщо це буряне літо,
Навіщо і я серед ярого світу...

* * *

Ще на асфальт, розм'яклий і гарячий,
Шмальке повітря пада стовбула.
І крізь підошви гріє кров ледачу
Потужний нурт серпневого тепла.

Та віє пусткою прозорою з городу,
Бадилля картопляне будить сум;
І верховіттів шелестливий шум
Осіллю навіває прохолоду.

Чому, не знаю сам, цих днів боюсь,
Як першого юнацького бажання,
І знову боязно відкритися комусь,
І знову при тобі ховаюся в мовчання.

* * *

Світ цвіте,
І світ не відцвітає.
Свіжий вітер віття розгортає —
В серце саду, в крону — заліта.
Листя лопотить — аж по-дитячи,
Літній вітер, мов хлопчисько, скаче.
Се ще жити — літ, либонь, до ста!..
Що ж пригасла ти, моя кохана?
Щось притихла ти ще спозарана...
Охмарніли очі спроквола.
Тихоплинно, зовсім непомітно,
Тихотлінно, навіть аж привітно
Охмеліла осінь напливла...

* * *

Ти горда, знаю;
Гордість, наче щит,
Тебе від полум'я мого
Оберігає;
Але тобі
Тоді лиш день світає,
Як сяє
Мого серця оксамит.

Ти горда, знаєш;
Та шляхи земні
Тобі зорять
Вишневою смагою,
Допоки ти
Терновою жагою
Болюче проростаєш
У мені.

* * *

Це добре, що ти зі мною,
Коли розквітає акація,
Ота, що її запорожці
Уперше садили для нас...
Це добре, що є до хліба
Концерти ансамблю «Грація».
Це добре, що ти зі мною
У радісно-дивний час.

Стократно мені дорожче,
Що ти, як повітря, зі мною
Осіньної днини й ночі,
Коли облітає цвіт,
Коли прихиляюсь до тебе
Сивіючою головою,
І слово твоє, мов сонце,
Мені олюднює світ.

* * *

Який же справжній сніг!
О вічна спрагото,
О спраго справжніх днів,
Чуттів, і сліз, і сміху!
Сніжина розтає —
В клітиночку воста,
Як ти — востаєш теж
І розтаєш, на втіху.
І я до тебе йду,
Бо ти мене ведеш,
Як сонце крізь сніги
Веде весняну повінь,
І справжності жага —
По срібнодзвонну креш
Виповнює цей світ,
Відроджуючи знову.
Який же справжній сніг!
І ти — таки одна!
Одна, як спрагота
За справжністю сльозини,
За справжністю гілля,
Що з снігу вирина,
Під сойчиним крилом
Згойднувшись на хвилину.
Який же справжній світ!

* * *

Воно мені — либонь, спокута.
Невже то — за неправоту?
Ой не забути, не забути
Самотню постать на мосту.
Вона приходила у травні,
Щодня о восьмій... Вечорінь
Її вгортала в світлі барви,
В повітря чисту глибочінь.
Земля була пуста, безкрая.
Хмарки пливли, мов ковила.
Я знав: тебе давно немає —
Нема такої, як була.
Травневі дні відлебеділи —
І зникла постать неясна,
Яка щодня у платті білім
Когось чекала дотемна.
Я знав: усе давно ж зітліло...
Чому ж, о небо голубе,
Так знову зліва заболіло,
Мов ще раз втратив я тебе.

* * *

Я шукав тебе вчора у місті.
Знав, що вдома тебе вже нема.
Обсипалось незроджене листя.
В очі хижо вмерзала зима.
Ти пішла — ми не стрінемося вічно.
Ти в квартиру укинула ключ.
В місті зникли маршрути зустрічні.
Стиснув серце залізний обруч.
І як, всупереч волі й бажанню,
У юрбі між мільйонів очей
Наші погляди стрілись неждано,
Затремтівши над штормом плечей,
Я устиг упіймати у зорі
Почуття твого трепетний квіт,
Що у нашому спільному горі —
Як прихований динаміт.
Я жорстокий. Я все уже знаю:
Вже під снігом тепліє росток.
Вибух станеться. Я почекаю.
Ти повернешся.
...Ось твій дзвінок.

* * *

Коли, буває, в недіянні,
Немов у тиші, утоплюсь,
Любове, лиш в твоїм сіянні
Я знов заплачу й засміють.

Тоді снага не знає міри,
Загострюються слух і зір,
І відповза в кущі зневіра,
Мов зранений смертельно звір.

Лиш не забутися б у щасті,
Коли вона конає ниць
І хижо зблискують із хащі
Гарячі леза двох зіниць.

* * *

Знову тут я не сам —
Знов зі мною мовчить самота,
Сивоброва моя,
Припорошена злегка снігами.
Синій поїзд пішов,
І за вікнами — темінь густа,
Тільки б'ються в шибки
Електричок розмірені гами:
Ген між юних беріз
Білі вікна вагонні мигтять —
Мов секунди буття,
Що пронизують душу навиліт.
Сосни вічнозелені
Стовбула в невідомість летять,
І на місяці Каїн
Мою душу здіймає на вилах.
Підійду до вікна
І холонучі стулки звезду,
Щоб моїй самоті
Не зашкодили протяги світу.
З нею разом побути —
Козакові пірнути в орду,
Чи прожити життя
У сусідстві з чутким динамітом.
Завтра вранішня птаха
Заб'ється у шибці легкій —

Стрепенеться душа,
Мов уперше порвуться закови.
Самото, ти — прелюдія...
Тож поєднаймо мерщій.
...Принесли телеграму:
«Стрічай. Прибуваю ранковим».

* * *

Твій погляд... Він ятрить глибоко
І він же гоїть болі ран.
Перед твоїм магічним зором
Відкритий я, немов екран.
Немов Рентгена диво-промінь,
Що протинає все сповна,
Так погляд твій, упавши в душу,
Її просвічує до дна.

* * *

Вуста твої і сонця губи,
Світінь очей твоїх і зір...
Переплелись жіноча згуба
І знада всесвіту, повір.
Чуття моє несамовите
І вічне, мов космічний пил.
Люблю матерією світу,
Травиною й вогнем світил.

* * *

Липневими ночами
В гарячій темноті
Троянд одвічні чари —
Мов темнота, густі.
І двом серцям не вирнуть
Із тої глибини.
Неначе владним виром
Полонені вони.
Ще тіні не світають —
В серця востає щем,
Й вони вже вибухають
Трояндовим кущем.

* * *

Тоді я до тебе крізь снігу метіль
Не біг, а буквально — на крилах летів:
До рідного міста з далеких широт
На крила узяв мене «Аерофлот».
В захмаряній тундрі самотній літак,
Здавалось, у кризі навічно заляк.
Далеко внизу, невловимі на слух,
Гули двигуни навісних завірюх.
Мені ж посміхалося сонце ясне
Й волосся твоє обвівало мене.
Не знав я, що буря пішла напролом
І вкутала снігом наш аеродром,
І курсом зворотнім давно вже летить
Мій срібний літак — і його не спинить...
А я посміхався на сонце ясне,
Й волосся твоє обпікало мене.
Аж потім збагнув: на небесній слюді
Так холодно сяяло сонце тоді.

* * *

Порадь-но серцеві, як звикнути:
Завжди горить твоє вікно.
Коли у тебе й світло вимкнута,
Ясніше всіх горить воно.
З солодкого віконця-вулика
Мені широкий слався світ.
Тепер він зав'язався вузликом —
Твоїм віконечком між віт.

* * *

Нічого ще не знав, не відав я,
А ти уже в мені започалася,
Як та одвічна пісня солов'я,
Що невідомо звідки полилася.
А трапиться без тебе далі йти
(Холоне кров мені і терпне тіло),
В моїй душі сіяти будеш ти,
Як світло зірки, що давно згоріла.

* * *

Усе живе пило у спразі воду —
Її з життям з'єднали неспроста.
Тебе шукав я стільки біля броду,
Що спрагою звело мені уста.
Вже вечір зависав на оболоні,
Пекло мені уста в жазі німій,
А мимо мене верби, хмари й коні
Ішли собі гуртом на водопій.
Вони були щасливі до нестями,
Вербиці аж тремтіли молоді
І теплі хмари сяяли дощами,
І коні вигравали у воді.
...А я тебе на березі чекаю.
В німій жазі звело мені уста.
Мене з тобою і з життям єднає
Сухої спраги нитка золота.

* * *

Сяйвом ніжності опромінені,
Двері гладили свій поріг,
Ледь причинені, ледь прочинені...
Звісно, ждали... А я не міг...

Ждали ревно мене, заповзятливо:
Налітаюсь, либонь, по світах...
Згадка світлом отим податливим —
Наче бритвою по очах.

Сяйвом ніжності опромінені,
Двері звали: «Ось твій поріг!»
Ледь прочинені, ледь причинені,
Хоч і відали: я — не міг.

* * *

Коли у серці знов зазеленіє,
Коли зеленим світом знов хлюпне
Причілкове вікно, — високі дні хмеліють
І ночі п'ють і п'ють бродіння весняне.
Бруньками туго набухають віти,
Виходять чисті ріки з берегів.
Вода співає знову з-під снігів —
Мов наші душі, хвилиться по світу.

* * *

Коли усім еством любить
Мені судилося, кохана,
Чи не безглуздо говорить
Про перші муки й про останні?
Гарячі хвилі почуттів
Не пізні будуть і не ранні.
Я не скажу останніх слів,
Не висловлю чуттів останніх.

* * *

Віть березова в грубці згоріла.
Вийшов з хати з порожнім відром.
Різко тіні снігами чорніли,
Небо тихо світилось кругом.
Хлюпотіла вода синювата.
Підіймався над комином дим —
Мов береза з нагрітої хати
Виростала із листям густим;
Знов тремтливо всміхалися віти —
Так буває з людським почуттям:
Вже ж на попіл давно б йому стліти,
Та воно в несподіванім літі
Гляне в душу невинним дитям.

* * *

В моє життя, у серце й смерть мою
Тебе я взяв, як вир оцей зелений.
Од всього світу таїну таю,
Як давній жрець.

Та що тобі до мене?..

Зі мною ти — як яблуко з гіллям:
Лише достигло — впало вниз, черлене,
Зламавши віть. Чорніє давній злам,
Неначе крик.

Та що тобі до мене?..

* * *

Дощі обвітрені
І дощові вітри
Прасують овиди,
Аж нагинають клени.
А я чекаю, тихий до пори,
І десь у серці
Ще такий зелений!

Ще мить —
І в серці зустріч зацемить,
А сонце бризне
Яблуком розкушеним,
В очах секунди будуть мерехтіть,
Мов сливи,
З неба синього натрушені.

Все буде так,
Як досі не було:
Лише для нас
Це небо розпрозориться...
...Ідуть дощі. І спрагло п'є зело.
І зустріч наша
В цю хвилину твориться.

* * *

...І коли вже здається,
Що сонце у небі — чорне,
Що в устах твоїх — тільки холод,
А в руках — тільки лють,
Нехай мене
Усміх твій морозом пригорне,
І рук твоїх пелюстини
Зав'южно мене обів'ють.

...І все одно
Воно, моє чуття, —
Як жар під сивим попелом,
Як гарячі скроні під сивиною,
Як дерево —
Живе і пульсуюче
Під снігом,
Тимчасово існуючим.

...І як би не морозило
Осінні дерева під вікном,
І як би листя схололе
Не рвала завія,
Не зірвати стихії
З найвищої гілки листок —
Я серцем і поглядом
Його грію.

* * *

Горить у серці свічка негасимо.
Пече її вогонь, обпалює мене.
На скроні сивина лягає неспалимо
І світла додає те срібло нищівне.

Горить у серці день, згоряє тлінно.
Пече його вогонь, аж поночі болить.
І знову сивина куриться безгомінно,
І світла додає, і зманює щомить.

Горить у серці слово незнищиме.
Пече його вогонь, найдужчий із вогнів.
І щастя сивини п'є серце невиситимо,
Покіль нестерпний біль у ньому закипів.

Згоряє серце знов — і к бісу сентименти,
Як не мовчать вони, вогненні солов'ї,
Як спрага вогняна допалює доценту
Жагучу душу — й знов народжує її.

* * *

Холодна усмішка роялю —
Як ти печеш!
Гаряча кров — як ти помалу
В мені течеш...
До клавiш
Пальцем дерев'яним
Ледь доторкнуся —
І давня спрага
Нездоланно
Діткнеться вуст.
Ущерть жадань — найвище благо.
Приходь, відчай!
Благословенна давня згаго, —
Не вигасай.
Хай з радістю, а чи з печаллю
Душа змайне.
Холодна усмішко роялю,
Катуй мене.

* * *

Мов брилу підважив важезну,
Мов гору з душі та зсадив —
Аж ген рожевіє березник,
Немов запахущий мотив.
Крижина важка розкололась,
Блакитно дихнула душа.
Із неба — довірливий голос,
І сонце — мов тепле пташа.
Жаги нерозхлюпані хвилі
Ідуть наді мною, киплять,
І рвуться оброті й вудила,
І коні без сідел летять.
Початок... Народжений вперше,
Босоніж іду по траві,
І сонце, гаряче, мов шершень,
Поблискує ось, при брові.

* * *

Вітрильник мій на хвилю сміло йшов,
Під бурею вітрила — мов сталеві.
Тяжкі буруни, наче хижі леви,
Борти стрясали, аж холола кров.

На березі мене чекала ти —
Зневірі не скоряючись, ти ждала;
Світила розгорялись і згасали,
А ти мені світила з темноти.

Спливли роки... О світе дощовий!
Чи ж не задосить гроз та хмар плакучих?
Хто ж знати міг, що в громоносних тучах
Вселенський протяг, а не буревій?!

Я, Одіссей, на березі стою:
Пече в ступні м'який пісок Ітаки,
Горять на скелях — не згоряють — маки,
А де ж бо ти, мій квіте у раю?

Горить на скелі золоте вікно!..
І знову в тебе вірю я шалено,
Тремтить душа — оголена антена,
І ловить струми,
Й вірить — все одно...

Де погляд твій, де щирий подив брів?
Чи ж ти була, чи ж марила ночами?
Б'є в берег море дужими валами,
Й вітрильник знову рветься з якорів.

* * *

Нам бути чулими і чуйними!
Через ночей драглисту гать
Вітри татарськими чамбулами
Раптово з поля налетять.
А ти чекай мене під кручею,
Де в пил затоптаний спориш, —
Лиш віри шаблею разючою
Себе в двобої захистиш.
А ти люби мене, невдатного,
Без ворожби та без клятьби,
А ти люби мене не вдавано, —
Останнім видихом люби.
Бо ніч проходить, млиться, тане,
Та душ не рветься родовід.
Вітрів чамбули ненастанні
Весною нагло йдуть під лід.
А в тебе очі давні й чисті —
Як сонце й місяць, далєбі.
І шабля віри урочисто
Й пречисто сяє при тобі.

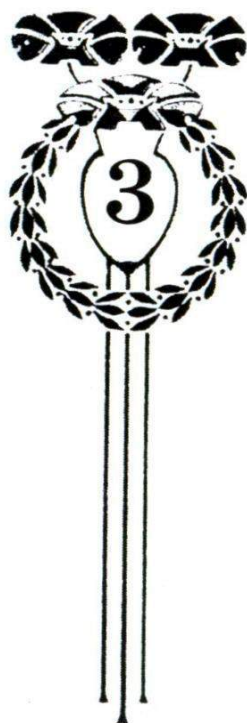
* * *

Я не всю тебе стрів, і не всю я пізнав,
І коли я з тобою дивлюся кіно,
Чи не частка твоєї душі аж болить
Одиноким вогнем крізь екранне вікно?

Я не всю тебе стрів, та й чи стріну коли...
В сяйві блискавки в серце вколело з пільми,
Що в обличчі твоїм сиві тіні лягли,
А розгадає їх тільки вічність — не ми...

Я не всю тебе стрів — розминулась душа
Із розпачливим криком твоєї душі.
Так на річці, де човен кудись поспішав,
Ще гойдаються тремко легкі комиші.

* * *

Весна... Дзвенять планетою струмки,
Стікаючи із напівсфер бокастих.
В прозор'ї видно, як звіддалеки
Дороги випружинюють дугасті.

І думи линуть надокруж Землі,
В обійми беручи її ласкаво,
Немов небесні траси журавлів,
Що крилять у підхмар'ї величаво.

Дрижить чуттям веснянім далина.
Земля квітуча так на тебе схожа,
Що віриться: ця повінь весняна
В самій Землі чуття збудити може.

Підказують мені рясні світи:
Цвіте планета, бо кохаєш ти.

* * *

Ти щойно тут була. Ти тут пройшла.
Ще сліду тінь легенько висне в травах.
І смак легкий дозрілого зела
Веде мене в жагу очей лукавих.

На цій в'юнкій стежині при воді —
Твого чуття гаряче хвилювання.
Схиляється при кожному сліді
Осонценого луку квітування.

Куди б ти не ступила, на якій
Із тисячі доріг Землі-планети
Тебе не вів би вихор життьовий, —
Знайшов би я тебе по цій прикметі:

Там, де була ти, жар твого чуття
Збудив саму природу до життя.

* * *

В музеях тихих гордий образ твій
У рамах золотих стрічав я часто:
Твій погляд з-під легких тремтливих вій,
Твоя постава чи коса пухнаста.

Було то дивом, явленим з небес, —
Ті образи до тебе ніс незримо,
Немов розквітлий і духмяний без,
Яким щомиті дихав невтолимо.

Але завжди, тебе узрівши знов,
Я німо чудувався: ця наспівність,
Цей тихий плин живих твоїх розмов,
Теплом і духом творена чарівність...

Майстри і в ріднім, і в чужім краю
Не розгадали таїну твою.

* * *

Мені на серці хто своє старання
Так ревно в плоті зраненій явив? —
Твій образ ось на нім забагровів
Болючо-невибутнім карбуванням.

Чи ж це удвох — твоя й моя рука
Стискали дружно рукоять чекана?
Чи ж відтепер моя глибока рана
Тебе також щомиті обпіка?

І я лечу, згубивши страх важкий,
Минаючи спокою сині плеса, —
Так, мабуть, кидали під гомінкі колеса
Своє життя в романах диваки...

А ти цілуєш, сяєш вся без слів —
І вірю я: цей світ — повік-віків.

* * *

Без тебе, як в пустелі без води,
В душі не проросло б ані билини —
Лише нагріті спекою піщини
Розносили б вітрища між руди...

Та став я плином буйного Дніпра,
Його садів та плавнів колиханням,
Коли я освятивсь твоїм коханням
І звідав жертвеність твого добра.

Й мені без тебе вже не жити, ні:
Чи ж без води буятиме стосило
Земля, яку щедротно так споїло
Твоє чуття і влітку, й навесні?

Пощо тепер живий ковток води? —
Твоєю повинню я житиму завжди.

* * *

Без імені твого мені
Не жити яро й повноправно —
Ні крилити у вишині,
Ні падати у пил безславно.

Своїм іменням золотим
Звучи мені з віків потужних,
Дзвени між наших днів зав'южних,
Зови в майбутнє — і світи!

Світи розрадою з очей,
Світи усмішкою щасливо;
Ніщо в світах не посіче
Прегорду вроду терпеливу.

І нашій молодій весні
У кожній літері палати —
Без імені твого мені
Ані співати, ні страждати.

* * *

Чом так холодно, весно моя?
Вітер в шибу — мов пес бездомний.
Небо — в хмарах, густих кураях,
Берег дальній — майже фантомний.

Рідна весно, нам треба жить.
Ти холодна — й за це спасибі.
Кущ при березі б'ється-тремтить,
Як на камені спіймана риба.

Ти не раз зігрівала мене,
Весно буйна, весно вогненна,
Це ж звідтоді — серце бучне,
Це ж звідтоді серце — пісенне.

Не питаю, чому холоди —
Ходять біди незримо, безшумно.
Час настав — край води та біди
Віддавати, що брали бездумно.

Рідна весно, природо моя,
Тобі холодно стало зі мною.
Як болюче мені докоря
Кущ калиновий під вербою.

* * *

Воно, мале, прибилося ізнов —
Легеньке почуття, пташа несміле,
І знов пита, чи серцем не схолов,
Чи приберіг жарину незітлілу.
Воно не каже — звідки, що й куди,
Воно й себе самого ще не втямить,
Але прибилося — із роси й води,
Де плаче біль, де біль болить і пам'ять.
Впускаю в серце почуття трудне.
Що будемо з тобою ми робити?
Укупці сядемо, покіль пече мене
Щось рідне-рідне... Й радість жити
І бачити довкола все живе,
Буйнуюче, і любляче, й квітуче
Із серця витисне сльозину
Неминуче...
І я зрадію:
Серце ще живе...

* * *

На час від тебе хочеться піти —
Тебе в собі я хочу зрозуміть,
Як розумію, чом сумні листи,
Чом гасне шум осінніх верховіть.

Знов самотою серце розітну,
І в стукотінні звихрених коліс
Ловлю чуття взаємного луну
І відсвіти твоїх солоних сліз.

Від тебе знов несе мене літак,
І знов чорніє небо голубе,
І знову гасне сонце, а відтак
Я знову
    відвойовую
        тебе.

* * *

Де ти, болю мій, — перший, світанний,
Справжній біль, що крізь груди росте?
Ти підносив мене нездоланно
В небо це, що було — золоте.
Тугу люту скручу, мов гадюку, —
Заспокоюсь отут, край води.
Та куди я подіну цю муку —
Недвозначне питання — куди?
Туга знов попливе за водою.
Узбережжям подамся на мис —
Й знов зустріну тебе молодою
Й погляд твій,
Мов караючий спис.

* * *

Коли б я все тобі не розповів,
Чом серце пламеніло, аж боліло,
Коли б на попіл мовчки перетліло
Й згубилося чуття серед полів;
Коли б, неначе яблуневий цвіт,
Воно не вкрило землю голубливо,
Коли б його зім'яла сміху злива
А чи ненависть — лютий динаміт, —
Моя любов,
Моя важка печаль
Жила б,
Як лава в глибині вулкану,
Вона б тобі давала й мить світання,
І повечір'я сумовиту даль.
Що слово мовлене?
Чи в ньому суть?
Німі вулкани надрами живуть.

* * *

Відгрімiли громи швидкоплиннi,
У дзеркалах калюж — небеса.
Так у чому ж, у чому ж ми виннi?
Сонце грає. I цвiт не згаса.

Тиша тиш у повітрі розлита,
Ряд акацій — в цвіту, як в меду.
I запахла так несамовито
Матіола в твоєму саду.

Чом же день цей на той не подібний?
Знову сад цей вишневий цвіте,
Опадаючи білим і срібним,
А було ж — осяйне й золоте.

Так у чому ж бо ми завинили
Перед часом? — Хіба лиш у тім,
Що не думали — просто любили,
Що цвіли — золоте золотим.

* * *

В білім цвіті — сади.
Світ звучить, як сурма!
А було ж, а було ж —
Лиш сніги, лиш зима.

Молодії вітри
І сонця навкруги!
А було ж, а було ж —
Лиш зима, лиш сніги.

І за обрій, туди —
Знов дорога пряма.
А було ж, а було ж —
Лиш сніги, лиш зима.

І надія горить,
Як у лампі — вольфрам.
Бо всьому є кінець —
І зимі, і снігам.

* * *

Чому ж тебе я вчасно не спитав,
Чому завчасно не відчув, о доле,
Що повів наших гіркуватих трав
Тебе все менше обвіває в полі?!
Немов у башті, замкнений в собі,
Зриваючись у вправах вокалізу,
Не зміг помітити, що твоїй журбі
Не те що трави — піддалось залізо.
Як хижий бог єгипетських долин,
Приймав любові жертву мовчазливо.
Тепер —
Хоч ріж себе,
Та крапелин
Живої крові не добудеш ниві,
Де так буяли трави мовчазні,
Взаємності зелене й спрагле диво.
Лише на дні душі, на самім дні
Ще гріє світ надія терпелива,
Що знов політ з'єднає острови,
Що це лише диявольська реприза,
Хоч кислота іржавого заліза
Вже і в мені труїть
Гіркотний смак трави.

* * *

Білий голуб, збентежений птах,
У міжгіллі густім лопотить;
Неможливо сказати в рядках,
Як тополя вгорі шелестить.

Оп'яняє, немов алкоголь,
Над верхів'ями синь висоти.
Неможливо крізь шуми тополь,
Не печалючись, душу нести.

То недавно було чи давно?
То минуле моє чи майбутть?
Неможливо твоє імено
В тополиній алеї забудь.

У непевній серпневій журі
Тихим щастям сміється блакить,
Бо тополя шумить угор
І розплавленим сріблом кипить.

* * *

Світліє даль широкого Лиману.
За овид углибають кораблі.
Яких просторів думкою дістану?
Де тінь твоя на виспраглій землі?

Ідуть роки розмірною ходою.
Повільно сонце веслами гребе.
Невже ми розминулися з тобою?
В яким тепер столітті ждуть тебе?

* * *

Запам'ятай цю мить, цей день і вороння.
Запам'ятай цей біль — усе мине-минеться!
Дорога ця піде, дорога пропаде —
Запам'ятай цей біль, яким ще серце б'ється.
Ген хвиля річкова: ще мить — і вже нова.
Запам'ятай мене — такого, сеї миті.
Хлюпне в пісок вода й розтане у піску —
Яке все нетривке, минуще все на світі.
Запам'ятай цю мить: ген очерет сухий
На холоді дуднить — за Чорним морем чути.
Запам'ятай цей біль — немов шовкова нить,
Він поміж нас бринить, і нас не розчахнути.
Запам'ятай мене,
Запам'ятай цю мить,
Запам'ятай цей біль.

* * *

Той день, мов смолоскип,
Перекипів смолою,
Пекучою — на дні,
Холодною — горою.
Той день тоді згорів,
І вітер попіл звіяв,
І думалось: прийшла
Вона — анестезія.
Але з того вогню
Не попіл — сіль вродилась,
І вдарив по очах
Її солоний вилиск,
І в кров мою вона
Вселилась — до відчаю!
Чи ти життя, чи смерть —
І нині ще не знаю.

* * *

Коли уляжеться погода вітряна
І впливуть століття з давнини,
Бентежать, наче в юності просвітлений,
Імлисто-теплі очі далини.
І вабить путь розлогістю широкою,
І почуття скипає весняне,
І даль зорить очима з поволокою,
Мов жінка, що заждалася мене.

* * *

Не спам'ятаюсь відтоді,
Не можу означиться й нині,
Княгине в моїй господі,
Канчук у моїй гордині.
Немає цій муці спину.
Невже так заплутався в косах?
Як лев, у цій клітці гину,
Щасливий, як сто малоросів.
На груди падали яблука.
Понині ти в цім просторі
Незбагнена раза табула*.
Ти — море, я — шхуна в морі.
Не опам'ятаюсь понині —
Відтоді, як синій тролейбус
М'яко напружив шини
І загадав цей ребус.
Боюсь — не знайду ні слова...
Ще більше — знайти боюся.
Знову святися й знову
Мить, коли помилюся.

---

* Табула раза (лат.) — чиста дощечка, ще не списаний аркуш.

* * *

Світання вже купалось у промінні.
Я відчинив у тихий сад вікно —
Війнуло в очі золотом осіннім,
Війнуло в душу, уляглося на дно...

Одринь, полине гірко-невблаганний.
Я в сад прозорий тихо увійду:
То не пожовклий лист яріє тьмяно —
То золоті плоди горять в саду.

* * *

Тільки про тебе синіє сторадісне небо.
Тільки про тебе жовтіє жура золота.
Вітер крізь душу розпачливо — тільки про тебе.
Тільки про тебе.

Тільки про тебе кричить розпанахане небо.
Тільки про тебе німує земля золота.
Кожна незнищена мить — вона тільки про тебе.
Тільки про тебе.

Тільки про тебе палає і падає небо.
Тільки про тебе вмирає душа золота.
Смерть і відродження з темряви — тільки про тебе.
Тільки про тебе. Тільки.

* * *

То засміється, то заплаче
Над нами небова узвиш.
І враження таке, ненач
Побіля мене ти стоїш —
Не відпливла, не від'ячала
Сумною чайкою в полях,
А загадкова, мов Каяла,
Пішла в траву, в пісок, в гілля —
Ти тут.
Та кликну — не докликну,
Та придивлюся — не вловлю,
І сліпнуть руки, вже відвиклі,
І глухнуть рухи в цім гаю,
Де небо плаче і сміється
У незбагненній ворожбі,
Де ти стоїш побіля серця,
А я — без тебе — при тобі.

* * *

Поволі холоднішає зима.
А час би вже й на провесну звертати.
Ми ж твердимо, що холоду нема,
Що нам з тобою ще шляхи верстати
Удвох, удвох, і що ті холоди,
Як є із ким напитися води.

Ще сніг летить, ще сіється печаль.
Ще хороше під снігом зимувати.
Ще світ біліє звабно, як Версаль,
За вікнами натопленої хати.
І гріє стіни, наче теплий мох,
Та істина проста, що ми — удвох.

Ген поза гаєм вороння летить,
Воно на сніг пречистий ще не сіло.
О де ти, провесіння ненасить?
Чи не з печалі так довкола біло?
І знов душа запевненість гойда,
Що ми — удвох, а отже — не біда.

* * *

Дружині Лесі

Біла хмара висить,
Небо синє — безмежне.
Сто минуло століть,
Серце ж — знову бентежне.

Сто віків прогримить,
Лихо й щастя — грозою.
Не повториться мить
Зустрічі із тобою.

* * *

На дні душі встоялося воно,
Як вічна спрага чорного Цейлону,
Як у кристали стиснуте вино
Із амфор вікового пантеону.
В бездоння те заглянути й мені
Так страшно, що чоло умить холоне.
Те почуття в таємній глибині
Давніше фресок давнього Цейлону.

* * *

Моя кохана, ти — сама Земля,
Майбутніх поколінь праматір ніжна.
Ти осяваєш росяні поля
І зігріваєш гори білосніжні.

На берег вийду вечором хмільним —
Зітхає океан твоїм зітханням.
Прислухаюсь у тиші на світанні —
Планета дише диханням твоїм.

* * *

Мов з козацького лука
Швидколїтна стрїла,
Ти крїзь душу навилїт
Безборонно пройшла.
Блискавками навздогад —
Цї чуття навздогїн...
Скїльки в свїті відтодї
Перейшло перемїн!
Та в душі й по сьогоднї —
Ще від бозна-коли —
Ледве чутне бринїння
Золотої стрїли.

ТРИСДИНА ЛЮБОВ СУЧАСНОГО ЛЕЛЯ

На єдиному подиху прочитавши поетичну збірку Валерія Бойченка «Книга Леля» (Миколаїв, «Іліон», 2006), вкотре радісно переконалися, наскільки гідні захоплення й любові українські жінки, коли їм присвячують отакі книжки прекрасної ліричної поезії. І яка ж благодатна й щедра наша земля, коли вона ще плекає чоловіків, здатних сотворити справжній гімн своєму коханню... І хто нас, читачок, переконає, що це освідчення в любові адресується лише одній прекрасній жінці, а не...? Наче шанований нашими пращурами язичницький бог Лель, автор прагне пробудити в нас світлі почуття закоханості, доброти, захоплення прекрасними проявами душі, і це йому, як на мене, вдається.

Три розділи без назв, без підказок читачеві — як три вершини, що постають почергово і вимагають постійної напруги серця й душі, щоб разом із ліричним героєм (автором) пройти шляхами його любові. Перший щабель — то юнацьке захоплення красою й розмаїттям всього суцього на землі, закоханість у саме життя.

*Не знаю, де, не відаю, коли,
Не втямлю, як мені ти впала в око...*

Але це не забороняє ліричному героєві у юначому запалі проголосити:

*Нічого до нас не було —
Ми перші закохані в світі.
І поглядів наших тепло
Зорю запалило в зенті.*

Ліричний герой природно забуває, що так було вже не раз на цьому білому світі: «Так ніхто не кохав. Через тисячі літ...» (В.Сосюра). Та що йому до усіх тих Марій та Беатріче, коли у нього своя єдина... Тож на диво зворушливі рядки про першу розлуку закоханих: «Живу самотньо в домі нашім, живу без тебе десять днів...» Та юнацька цнотливість не дозволяє героєві вільно поводитися з найпотемнішим. Не скоро ті слова зірвуться з його вуст. То й звиряється він білим снігам:

*Щасливий той, хто в цім краю почався!
Вклонившись калиновому гіллю,
Це я правічним словом розписався
В снігах пречистих: «Я ТЕБЕ ЛЮБЛЮ».*

Та, врешті, після сумнівів, печальних і радісних почуттів поетова закоханість набуває зримих рис і дістає ім'я:

*То затихало, наче плесо,
А то ятрилось гаряче...
І раптом тихо йменням Леся
Прийшло й схилилось на плече.*

Цей перший розділ вражає насиченістю та буянням почуттів. Часом ваємопротилежних, полярних, але й взаємоперетікаючих і нероздільних, як дві сторони медалі, як два полюси єдиного магніту.

Відмінність другого розділу помічаємо відразу. Все ошадливіше рядки засіваються епітетами, метафорами та порівняннями, майже відсутні гіперболи. Та від цього якість поезії лише виграє: образи стають виразнішими, бо не насипом, а як коштовності в оправі діадеми. Улюблений образ грози з'являється в різних контекстах з різною метою, навіть в одній строфі:

*Настояно вина — тяжкі і густі, мов гроза...
В лугах відкресали підковами срібними грози.*

А затим — вірш про плинність часу, головною ознакою якого є гранично насичений думкою і почуттям роздум про біль — вічний, «як глина з часів сотворіння Адама», й про швидкоплинний час, космос і вічність. Довгий, розлогий рядок дає можливість наповнити його вистражданими словами і дати читачеві час проникнутися думкою і чуттям автора. Неспішна тиха розмова, де вже немає юнацької нестримності слів та емоцій, зате є зрілість. Увага до основного, визначального:

*Настала пора нам удвох при столі скуштувати
Ці вина, що ми настояли, на смак.*

Коли в шалі юного кохання, точніше закоханості (перший розділ), ліричний герой переживає мить, момент буття, бо воно здавалося нескінченно довгим, то в зріліші літа він уже не соромиться відвертого зойку жалю, усвідомивши:

*Ой не повернуться, ой не повернуться вже
Зустріч і квітка, і усмішка, ледве означена...
Боляче зрізаний ночі холодним ножем,
Ой не повернеться день цей — предивний,
небачений.*

Перегорнемо сторінку, а там уже зовсім інші й тон, і форма, і настрої: «Назавжди — ти. Як світло. Як вода. Як чорний хліб на маминій тарелі». Рядок розірвано на короткі фрази, де лише безкомпромісне й однозначне визначення, чим для нього є кохана: її прирівняно до найвищих цінностей — світла, води, хліба. То які вишукані порівняння ще тут потрібні? Сказано чітко й вагомо, по-чоловічому. І коли трапляється сумна година розлуки, то автор уже не нарікає на безтурботний спів солов'я за вікном, а знаходить інші образи для висловлення своїх почуттів:

*Де ти, озвись, не мовчи!
Йду, як у день сотворіння:
Твердь у захмар'я кричить,
Падає з неба каміння.*

Не волає він привселюдно про своє кохання, береже від чужого ока і самі натяки на чудову мить єднання:

*Біла квітка до човна прибилась,
Тихо ти в мою схилилась тїнь.
І цнотливо весла опустились,
Заховали погляди в глибїнь.*

А далі — кілька віршів про розлуку, самоту і печаль, бажання знову повернути втрачене щастя. Воно їй зрозуміло: кохання без сльози не буває. Та як після улюбленої поетом грози знову сяє сонце, так і між Нею та Ним знову — їхнє вистраждане кохання: «Потемніло срібло давнє, тихе золото на порі».

Справді, надходить пора, коли після буйно-замріяної юності, палкої молодості прагнеш не пристрастей і шаленства кохання, а тихого золота любові:

*Стократно мені дорожче,
Що ти, як повітря, зі мною
Осінньої днини й ночі,
Коли облітає цвіт,
Коли прихилюся до тебе
Сивіючою головою,
І слово твоє, мов сонце,
Мені олюднює світ.*

І тоді, олюднений присутністю жінки, світ стає реальнішим, яснішим, надійнішим і, на диво, справжнім, як справжній сніг і справжня крапельина з нього, що в клітиночку воста, і справжність жаги, яка виповнює цей світ. І тоді неможливо зі спокійним серцем читати таке непросте зізнання-клятву:

*А трапиться без тебе далі йти
(Холоне кров в мені і терпне тіло),
В моїй душі сіяти будеш ти,
Як світло зірки, що давно згоріла.*

А на овиді буття здійсмається третя вершина — третій розділ книжки. Просвітленим і мудрим постає образ ліричного героя, який своєю любов'ю осяває не лише маленький затишний світ Її та Його, а й всю Землю:

*І думи линуть надокруж Землі,
В обійми беручи її ласкаво.*

Або ж:

*Чи ж без води буятиме стосило
Земля, яку щедротно так споїло
Твоє чуття і влітку, й навесні?*

У чому вона — мудрість справжньої любові? Либонь, у тому, що двоє люблячих уже задивляються не в очі одне одному, а разом у злагоді вдивляються у світ, вбирають його очима, милуються ним, разом з весною переживають спогади про свою першу весну, разом з літом святкують розквіш кохання, а осінь навіває сум і передчуття близької зими. Тоді й народжуються болючі рядки:

*Так у чому ж бо ми завинили
Перед часом? Хіба лиш у тім,*

*Що не думали — просто любили,
Що цвіли — золоте золотим.*

І своєрідним заповітом для кожної душі, яка пізнала щастя й гіркоту життя, звучить оце благання-заклинання пам'ятати:

*Запам'ятай цю мить, і день, і вороння,
Запам'ятай цей біль — усе мине-минеться.
Дорога ця піде, дорога пропаде —
Запам'ятай цей біль, яким ще серце б'ється.*

«Книга Леля» Валерія Бойченка — це своєрідна сріберна крапелька у кастанльському джерелі любовної лірики української літератури.

*Лоріна Лисогурська.
(Журнал «Київ», 2007, №6).*

МАЛЬОВАНА СКРИНЯ

Переклади та переспіви

ЗА МОТИВАМИ СХІДНИХ ПОЕТИВ

1. ДОДОМУ

(Тао Юань-мін, Китай)

Птаха з мандрів далеких
повертає додому...
Кожен ліс видається
краєм батьківським їй.

Ні, не далеч небесна
надить пташу до лету:
Щастя в тім, щоб дістатись
в край, де рідне гніздо.

Хай дорогою тою
птаха пару згубила,
Пошум крилець легеньких —
їй опора в путі.

День і ніч у дорозі —
світле й чисте повітря,
Наче помисли птахи,
що вертає в гніздо.

2. НА ГОЙДАЛЦІ

(Хо-Суан-Хионг, В'єтнам)

Хто спритно й уміло в землю весняну
чотири стовпці забиває?
Хтось прагне донесхочу нагойдатись,
а хтось лише позіхає.

Хлопець, мов бусол, зігнув коліна,
тремтить і горбиться спина;
Покірно дівчина стан осиний
назустріч йому вигинає.

Мелькають чотири червоні штанини,
тріпочуть на вітрі невпинно.
...Дві пари ніг випрямляються в зморі,
кожна умить завмирає.

В гарячих утіхах весняного плину
пізнали ви щастя хвилину?
Свято сплигло, будь-хто стовпчиків місце
по ямках в траві розпізнає...

3. МИТЬ

(Ібн-аль-Мутаз, арабський поет)

О світанковій трапилось порі:
Вже не сіяло в небі ні зорі,
Коли нараз — я й оком не змигнув —
Газелів гурт на обрії майнув:
Промчали над водою вдалині —
І тої миті видались мені
Лиш рискою у книзі звіздаря,
Лиш розчерком легенького пера.

**ЗА ПЕРСЬКИМ ФОЛЬКЛОРОМ
ТРІЙКО ЛЮБОВНИХ РУБАЇВ**

1.

Якщо папір і пера у ціні
Так піднялись у вашій стороні.
Хоч ярим перцем на шматочку серця
Ти міг би написати листа мені.

2.

Свою сльозу сховаю в очерет —
Він збереже сердечний мій секрет.
А видасть таїну — в чутті моєму
Ізпопеліє очерет ущент.

3.

Злетівся жовтий лист до квітників.
Мої слова — під кожним з цих листків.
Я паписав коханій про кохання
Чорнилом у словах і кров'ю між рядків.

ЗА МОТИВАМИ КОРЕЙСЬКОЇ КЛАСИКИ

1.

Хай коханий деревом квітує,
Я його лозою обів'ю:
Потепліш притиснуся до нього,
Буду підніматися угору,
Кожен вигин повторю старанно —
Просвітку між нами не узриш.
І опівдні, і ополуночі
На вітрах стоятимемо разом —
Дерево і я, тонка лоза.
І не зможуть нас уже ніколи
Й люті заметілі розчахнуть.

2.

Майнула тінь біля моїх дверей —
Я вибігла коханому назустріч.
А то — лиш хмарка в небі пропливла
Й на мить єдину місяця прикрила.
Мовчала тиша... І ніхто не бачив,
Як розгубилась і зів'яла я.

3.

— Продається тепло! Вибірайте! Купуйте!
Ось весняного ранку теплінь лазурова,
Ось жарота нестерпного літнього полудня,
Ось вогонь, що зігріє під час заметілі,
Ось тепло золотистої ранньої осені...

А дівчатам — у мене для них наготоване
Палахтіння, яким осяваються щоки
Тої миті, коли по томливім чеканні
Врешті милий приходить і поруч сідає...
— Ти відваж мені, крамарю, скільки можливо,
Тих рум'янців, які на щоках пломеніють!

4.
Ой кохання, кохання,
Вузликами зав'язане
Й переплутане, як сіті
У морі схвильованім,
Галузисте, як гудиння
Кавунів та динь!..
І наша любов, коханий,
Теж отакої вдачі —
Як її не розплутуй,
Не відшукати кінців!

5.
Натомлений тяжко, в мішку за плечима
Несу я любов, піднімаючись в гори.
Мене запевняють, що ношу, знемігшись,
Я, так чи інакше, полишу в дорозі.
Та варто мені учинити як мовлять, —
І сили останні покинуть мене.

**ЗА ДАВНЬОІНДІЙСЬКИМ ПОЕТОМ
БІЛХАНОЮ**

ІЩЕ Й ПОНІНІ...

Іще й понині
Усі мої помисли горнутья до неї,
Заплітаються в димному її волоссі,
Думки мої
Припадають до неї,
Як до загубленого вчення,
Утраченого людським розумом
Навіки, без вороття.

Іще й понині
Бачиться вона в душі моїй лимонногрудою,
З обличчям теплим,
Як літні зорі,
З тілом, завинутим у пломінь,
І тоді моє серце засипає сніг.

Іще й понині
Очі мої, що скоро заснуть навіки,
Утримують образ її:
Золоті сережки дзвенять, торкаючись щік,
Схожих на білі пелюстки запашних магнолій.
У міжгіллі цілуються двійко зябликів,
Занурюючи дзьобики по черзі
В маленькі жадібні ротики.

Іще й понині,
Якби вона повернулася до мене,
Підгинаючи коліна під вагою серця,
Я знову віддав би її своїм рукам,
Цим близнюкам нестямним,
Що тепер натикаються в темряві
На злу порожнечу...

НАПИС НА ОЛЬВІЙСЬКОМУ КАМЕНІ
(IV ст. до Різдва Христового)

* * *

Башту при березі річки тобі, о Геракле, й народу
Щедрим старанням возвів і присвятив
Клеомброт, —
Захист предивний від ворога всім громадянам,
Славу всіх предків затьмаривши даром таким.
Сину Пантокла щаслива і вдячна Вітчизна
Почесьть безсмертну дарує — найвищий з дарів.

ТРИ ШОТЛАНДСЬКІ НАРОДНІ БАЛАДИ

1. ЗАГИБЛИЙ ВОЇН

Чорніші ночі, між гілляк
Два круки розмовляли так:

— Куди тепер полетимо?
Що, зголоднівши, ми з'їмо?

— В долині, під важким щитом
Спить славний лицар вічним сном.

І чорні круки піднялись —
Шугнули чорно в синю вись.

І вгледіли звіддалеки:
Там на сторожі — гончаки;

Там сокіл в синіх небесах
На вороння наводить страх;

Там вийшла з лісу діва-лань,
Прекрасніша ясних світань;

Вона, відкинувши щита,
Цілує рани та вуста,

Й схололе тіло у землі
Ховає там, де ковилі.

Й покіль нависла ніч сумна,
Цей світ покинула й вона.

Май кожен лицар на віку
Сторожу і любов таку.

2. «ВСТАНЬ, ДВЕРІ ЗАЧИНІ!»

Якраз напередодні свят, ще й вечір не наспів,
Хазяйка смажила й пекла, уже й казан кипів.

Холодний вітер продимав оселю з-під стіни.
І мовив муж своїй жоні: — Ти ж двері зачини!

— Мені оце біля плити лиш двері зачинять!
Про мене — хай вони повік відчинені стоять!

Господар врешті каже їй: — Давай-но помовчім.
Хто перший мовить хоч слівце, той і зачинить
дім.

Зійшла на землю чорна ніч. Годинник північ
б'є...

Тут двоє злодіїв у дім заходять: — Хто тут є?
Мовчить один, мовчить друга — сопуть в носи
свої.

Незвані гості — по кутках, неначе хазяї.

Поїли смажене вони, ще й випили пивця.
Кричала подумки стара, та вголос — ні слівця.

Тут гість один другого вчить: — Господаря
знайди ж,
Бульйоном бороду полий та й ножичком відріж.

А я хазяйку віднайду і розцілую вмить. —
Жона вже й в думці не кричить — чекає та
мовчить.

І тут як скочив раптом муж, — аж кулаки
тремтять:
— То хто це тут мою жону зібрався цілувать?!

І з докором йому вона сказала з-під стіни:
— Ох і базіка ти, старий! Встань, двері зачини!

3. ЕДВАРД

— Чом кров у тебе на мечі,
чом, Едварде?
Чом кров у тебе на мечі,
чому забув ти сміх, ох?
— Убив я сокола вночі,
ой, мамо, мамо...

Убив я сокола вночі,
тяжкий у мене гріх, ох!

— Не сокола ти загубив,
так, Едварде?

Не сокола ти загубив,
бо ходиш наче тінь, ох!

— Я румака свого убив,
ой, мамо, мамо...

Я румака свого убив,
а вірний же був кінь, ох!

— Твій кінь був немічно-старим,
так, Едварде?

Твій кінь був немічно-старим,
тож не за ним тужіль, ох!

— Я батька вбив мечем своїм,
ой, мамо, мамо...

Я батька вбив мечем своїм,
пекучий в серці біль, ох!

— Чим ти спокутуєш цей гріх,
чим, Едварде?

Чим ти спокутуєш цей гріх,
повідай небесам, ох!

— Покину батьківський поріг,
ой, мамо, мамо...

Покину батьківський поріг,
у море вийду сам, ох!

- Але ж твій замок заберуть,
так, Едварде?
Але ж твій замок заберуть,
прихисток стін міцних, ох!
- Хай прахом стіни ті впадуть,
ой, мамо, мамо...
Хай прахом стіни ті впадуть,
я не вернусь до них, ох!
- А як же дітки та жона,
як, Едварде?
А як же дітки та жона,
що ти про них так дбав, ох?
- Хай жебраками йдуть вони,
ой, мамо, мамо...
Хай жебраками йдуть вони,
я б краще їх не знав, ох!
- Я ж згину без твого жалю,
так, Едварде!
Я ж згину без твого жалю,
бо ж мати я твоя, ох!
- Тобі тяжкі прокляття шлю,
ой, мамо, мамо...
Тобі тяжкі прокляття шлю,
тебе ж послухав я, ох!

З АНГЛІЙСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ
КОХАЛИСЬ МИ

Кохались ми — каміння квітло
І оживав прадавній прах.
А розлучились — згасло світло
І розколовсь наш спільний шлях.

Що ж далі вам повім нового
На цім шляху поміж людьми?
Кінчаю тим, почав із чого:
Цвів камінь, бо кохались ми.

РІВНОВАГА

(З Ралфа Емерсона, Англія)

На чорно-білих килах Час
Несе крізь ночі й ранки нас.
Морів глибини й злети гір
У рівновазі з давніх пір.
Відплив, і знов приплив-прибій —
Мов боротьба Буття і Мрій.
В космічній безлічі одмін
Дива зірок і гра промінь,
Земля-планета між світил,
Самотня в сонмі вічних тіл,
І астероїди густі,
Мов противаги в пустоті,
Й холодні спалахи на мить —
Усе у Тьму непевну мчить.

Людина — в'яз, Майно — лоза,
Що чіпко й певно наповза;
Хоч плетінь вусиків ламка,
Безсила тут чужа рука.
Та будь ти й немічне дитя,
Живи — то Божа доброта;
Славетний лаври дістає,
А владу — той, хто владним є.
А твій талант? На крилах він —
Поглянь! — несе тобі поклін;

І цей природи щедрий дар —
В заковах скель, у леті хмар —
Здолавши й гори, й моря синь,
З тобою піде, наче тінь.

П'ЯТЬ АНГЛІЙСЬКИХ ЕПІГРАМ

1. НАЩАДКОВІ САМОГУБЦЯ

(Джонатан Свіфт)

На себе руки предок ваш наклав.
Як жаль — занадто довго він чекав:
Йому б перетворитися на тлін
Іще до того, як женився він.

2. ВІДПОВІДЬ

(Метью Прайор)

Не стану, сер, перечити, коли
Ви дурня у поетові знайшли.
Та ви самі є доказом в натурі,
Що стать поетом неспроможен дурень.

3. ЛЕБЕДИНА ПІСНЯ

(Самюель Т. Колрідж)

Співає лебідь: смертний час наспів.
Умерти б декому, лиш вчувши в грудях спів.

4. ЕПТАФІЯ ПОЛІТИКОВІ

(Хілер Беллок)

Тут пишно і пихато промовляли —
Політика багатого ховали.
Всі нишком лаялись, лиш я журились, дивак:
Чом не повісили його, однак?

5. ЕПТАФІЯ САМОМУ СОБІ

(Джон Гей)

Життя — це тільки жарт, я й досвід маю.
Так думав я. А нині — твердо знаю.

З АНГЛІЙСЬКОЇ ГУМОРИСТИЧНОЇ ПОЕЗІЇ

І. ПОЦІЛУНОК *(Ковентрі Патмор)*

— Так він тебе ж розцілував!
— Боюсь, що саме так...
— І як не соромно тобі!
— Ти знаєш, він, дивак,
Подумав, що заснула я
І в сні його люблю;
Чи думав, що я думала,
Що думав він: я сплю...

2. ТІНЬ *(Бен Джонсон)*

Ти за тінню — тінь відрине,
Ти від неї — вслід полине.

Так і жінка: буде гнати,
А покинеш — стане звати.

От і маєш: жінка звіку —
Тінь постійна чоловіка.

3. ПРО МАРНОТУ ЗЕМНОГО ВЕЛИЧЧЯ

(*Артур Гітерман*)

Із бивнів, що носив їх слон-вожак,
Більярдні кулі витесав мастак.

З мечів непереможних вояків —
Лише іржа дійшла до наших днів.

Ведмідь, що жертву роздирав умить,
У спальні замість килима лежить.

Сам Цезар нині — бюст, що посірів.
Я теж сьогодні — трохи прихворів...

4. ГОРОБЕЦЬ

(*Марі де Велли*)

Ось горобець. Його натурі
Якраз бундючність по фігурі:
Свою амбітність одержиму
Він демонструє гордо й зримо.
З ним страуса хіба зрівняти? —
Ще голенькі, горобенята
Вже горді з власної фігури:
— Ми — горобиної натурі!

5. ПРИВОДИ ДО ЧАРКИ

(Генрі Олдріч)

До чарки — так уже ведеться —
П'ятірко приводів знайдеться:
Неждана зустріч, осінь рання,
Мов сніг на голову — прощання,
Невишите вино он там...
А привід п'ятий — скажеш сам.

6. КМІТЛИВИЙ РИБАЛКА

(Джон Беннет)

Рибалка у вутлім човні
Поплив одчайдушно у море.
Аж раптом — біда:
В човні вже по вуха вода,
І ще прибуває — ой, горе!

Але зміркував риболов
І все учинив як годиться:
Ножа нагострив,
У днищі дірок насвердлив —
І витекла в море водиця!

7. САДІВНИК БЕЗ ГОЛОВИ

(Іан Серейліер)

Він голову, як кожен, мав,
Але в ремонт її віддав.
Бідасі думалось, мабуть:
Полагодять — і надішлють.

Накосить з літечка трави
Той садівник без голови
Та й виглядає між тополь:
Коли ж прибуде бандероль?

Та ще довгенько буде ждати:
Забув адресу підписати.

EXELSIOR!*

(З Генрі Лонгфелло, США)

Вкривала Альпи ніч крилом,
Коли юнак пройшов селом;
В руках він прапора стискав,
І дивний напис закликав:
— Exelsior!

Був мовчазний; з-під хмурих брів
Мов шабля, погляд пломенів.
І, наче срібний ріг, у ніч
Злетів незнаний досі клич:
— Exelsior!

Родинне коло в тихім сні
Манило в кожному вікні;
Вгорі примарно сяяв лід.
Зітхання вирвалось у світ:
— Exelsior!

— Не йди! — казав йому старий. —
Заходить на ніч буревій,
Потік шалено зносить сніг... —
У відповідь, мов срібний ріг:
— Exelsior!

*Exelsior! (лат.) — Все вище й вище!

Дівочий голос звав: — Спинись!
До мене стомлено схились. —
Хоч стали сльози в тінях брів,
Зітхнув юнак і відповів:
— Exelsior!

— Гляди ж на сук не налети.
Пильнуй лавини з висоти, —
Сказав бувалий селянин.
І пролунало з верховин:
— Exelsior!

Коли над світом день устав,
Монах молитву прочитав,
Як звук читати много літ.
І знову голос вразив світ:
— Exelsior!

Його знайшли: лежав без сил
Під снігом, між камінних брил,
І прапора в руках стискав,
І дивний напис закликав:
— Exelsior!

Лилося світло з верховин.
І мертвий, був прекрасен він.
З небес, високих та ясних,
Зорею впало в білий сніг:
— Exelsior!

ТІНЬ НА ТИНУ

(З Моріса Карема, Бельгія)

В саду — весна:
Троянда розцвіла.
На тин — ясна
Троянди тінь лягла.

В її теплінь
Ступив я спроквола —
Як легко тінь
На серце прилягла...

ВІСІМ ВІРШІВ ІЗ РОБЕРТА ФРОСТА
(США)

1. ДВОЄ БАЧАТЬ ДВОХ

Любов та забуття їх завели
Доволі далеченько в гори лісом;
Уже вечір'ям наближалась ніч,
І час би їм хіть-не-хіть зупинитись
Й подумати про шлях назад, який би
Той шлях не був: між скель та між вибоїн,
Зачаєних у мороці вечірнім, —
І тут забутий тин з колючим дротом
Їх зупинив. Хоча в очах в обох
Ще тліло поривання вище, вгору
Тією стежкою, що раптом тин утяв.
У лісі споночило, і якби згори
Скотився камінь, то лиш самохіть,
Не з-під ноги. «Усе», — вони зутхнули. —
«Тож на добраніч, гори». Ні, не все.
На них зорила з-під ялини олениця,
За тином стоячи якраз навпроти,
В її ж очах стемнілих був не страх,
А зачудованість незручністю
Їх постатей. Вона їх мала,
Певне, за камінь, надвоє розбитий.
Якщо ж то тільки камінь, хай і дивний,
То що у нім цікавого, — й вона
Зітхнула і пішла собі неспішно.

«Ну, ось тепер усе». Та ж знов не все.
То форкання їх знову зупинило.
На них зорив із-під ялини олень,
За тином стоячи якраз навпроти, —
Рогатий, сильний, ніздрями поводив.
Ні, це не олениця повернулась!
Він оглядав насмішкувато їх,
Немов питав: «Чому не ворухнетесь?
Бо ви не можете! Ви — неживі!
Ви тільки видаєтеся живими».
І їм уже хотілось простягти
По-дружньому йому назустріч руки
Та й мимохіть згубити дивну мить.
Однак і він пішов собі неспішно.
Так двоє зріли двох. І навпаки.
«Тепер усе». Так, це було вже все.
Але тепер вони чогось чекали,
І тепла хвиля огортала їх;
Сама земля нежданою ласкавістю
Благословляла щедро їх любов.

2. СКОРЕНА ШВИДКІСТЬ

Хай води й вітер не спиняють лет.
Сильніший — ти, бо можеш полетіти
Супроти сяйва сонця і планет,
В історію, насупроти століттів.
Не задля поспіху нам дано рух,
Не для дозвільних радощів розкутих,
А щоб у леті часовім не вщух
Твій потяг владний з кимось поруч бути.
Як зможете зійтись на швидкостях,
Вже двійко вас не роз'єднать ніколи,
Вітрам не розметати по світах,
Якщо дійшли ви разом думки-долі,
Що це життя навіки вас звело
Крило в крило і до весла весло.

3. У ЛИСТЯНИХ ЛІСАХ

Те саме листя — все — униз, униз!
Давало затінь. А тепер — злітає...
Важким брунатним пледом заляга.
На землю рукавицю зодягає.
Щоб листя знов посіло крону в строк
Й новою тінню виповнило віти,
Йому упасти треба в тьму і тлін,
Назустріч паростям новим злетіти.
Й воно засохне на списах трави.
Над ним у танці квіття забуяє.
Не знаю, як буває по світах,
А в нашому — лише отак буває.

4. СНИГОВИЙ ПИЛ

Крило розвіяв
На вітті крук
І сніг розсипав,
Гойднувши сук.

І враз пропали
Мої жалі,
Мої печалі
На цій землі.

5. СОБІ

Бажав би я, щоб цей старезний ліс,
Що й вітру не виказує, приніс
Не тьму та сум у долі на краю —
Простерся б він на долю всю мою.

Не обійшов би долі я в путі
І зник би в цій безмірній широті,
Далеко від проторених стежок,
Де колесо просіює пісок.

Чого б мені й вертатися свідсіль?
Ітиму я просторами, покіль
Мене догонять всі, хто був мені
Незамінимий в рідній стороні.

І взрять вони, що я такий, як був,
Лиш певності своїм думкам набув.

6. ЛИСТОПАДОВА ГОСТЯ

Журба зі мною тут завжди.
Їй любий грім осінніх злив,
Дерева у струмках води,
Обвітрені пусті сади
І вогка стежка між полів.

Журба веде мене в ліси.
Нам з нею любо гомоніть:
Затихли птичі голоси
І в пряжу лісу навскоси
Заплів туман сріблисту нить.

Журба показує мені
Долини вигорілих трав,
Поля зів'ялі при сосні,
Тяжкі хмарини вдалині,
Хоч я і сам їх споглядав.

Мене давно вже полонив
Сумний осінній листопад,
Тож я б даремне серед нив
Про це з журбою говорив —
Над похвалу осінній сад.

7. ОДКРОВЕННЯ

Ховаємося ми, бува,
За дратівними словесами,
Допоки друг змете слова —
Обман відкриє чесно й прямо.

Тоді з собою в боротьбі
Виношуєм болючу згоду
З отим, що й справді є в тобі
Чи віднедавна, а чи зроду.

І так усі — й малі гравці
У піжмурки, і вседержитель —
Хто б не ховавсь — наприкінці
Постануть ясно і відкрито.

8. ВІДХОДИТЬ УСЕ ЗОЛОТЕ

У золото зелень піде,
А золото все опаде.
З-між листя — суцвіття зростуть,
Та швидко й вони опадуть.
Стихає листяний шум —
Так рай загортається в сум.
І досвіток днем відцвіте.
Невічне усе золоте.

ЗА МОТИВАМИ ХОКУ ІСІКАВИ ТАКУБОКУ
(Японія)

1.

У синьому небі
Танучий дим,
Одиноко у небі щезаючий дим —
Кого він мені нагадав?
Чи не самого мене?

2.

Мій батько, бувало,
Легко спалахував гнівом.
Як давно він не сердиться вже!..
Я мрію:
Оце б він розсердився...

3.

Цівка води
Із насоса б'є...
Дивлюся — і легко мені.
На коротку мить
Я хлопчиком став.

4.

Із поглядом байдужим
Говорив я.
Із поглядом байдужим

Ти мовчала.
Ось, власне, все.

5.
Мов тріщина
У цей світильник матовий,
Отак у пам'ять
Врізалась
Розлука.

6.
Кинув на півслові
Свою непотрібну писанину...
Відчув потребу в людині
Й вийшов на вулицю,
До перехожих.

7.
Як ворога,
Зненавидів я друга,
Таж довго-довго
Тис йому правицю,
Коли розлуки час настав.

8.
Знімав я рукавичку,
Й раптом
Рука завмерла.
Ковзнув по серцю
Спогад.

9.

Ні, не забудь її,
Отої юнки,
Що, не змахнувши сліз,
Мовчки піднесла
Жменю піску.

З КОХАНИМИ НЕ РОЗЛУЧАЙТЕСЬ

(З Олександра Кочеткова, Росія)

— Як сяйно-боляче, кохана!
Корінням зрощеним й корою, —
Як сяйно-боляче, кохана,
Нас крає надвоє пила!
Не заросте на серці рана —
Проллемось чистою сльозою;
Не заросте на серці рана —
Проллеться полум'ям смола.

— Покіль жива, з тобою буду —
Не роздвоїти душу й тіло.
Покіль жива, з тобою буду —
Любов і смерть еднають нас.
На перепуттях, поміж люду
Не забувай мене, мій милий;
На перепуттях, проміж люду
В тобі ми разом повсякчас.

— А як у незціленній муці
Мене печаль загубить-згубить?
А як у незціленній муці
Поглине холод самоти?
— Ти зустрічю живи в розлуці,
Не забувай мене, мій любий!
Ти зустрічю живи в розлуці.
Повернемось — і я, і ти.

— А раптом я у безвість кану —
Тремтливий промінь тихосвітний?
А раптом я у безвість кану,
В космічний безмір світовий?
— Я вимолю тебе, коханий,
На землю отчу, в дім привітний,
Я вимолю тебе, коханий,
І ти повернешся — живий.

У поїзді він снів безсило,
Він став бездонним і смиренным.
У поїзді він снів безсило,
Півплач гойдав його і ніс,
Коли состав над крутосхилом
Аж вигнувся смертельним креном,
Коли состав над крутосхилом
Рвонув колеса під укіс.

Нелюдської потуги сила
В одній давильні всіх з'єднала.
Нелюдської потуги сила
Земне притисла до землі.
І ні душі не прихистила
Рука, що вдалині сіяла,
І ні душі не прихистила
Та зустріч, сяюча в імлі.

З коханими не розлучайтесь!
З коханими не розлучайтесь!

З коханими не розлучайтесь!
Хай спільно ваша кров кипить, —
Але щораз навік прощайтесь,
Але щораз навік прощайтесь,
Але щораз навік прощайтесь,
Коли йдете хоча б на мить.

* * *

(З Василя Федорова, Росія)

Перед тим, як у масі народній
На твоїй об'явитись землі,
Я між зір, що зринали з безодні,
На космічнім летів кораблі.

Там — хвилина збіжить неоглядки,
Тут — минає життя. Не втаю:
Ненадовго, на час пересадки
Завернув я на Землю твою.

Завернув, при вогні відігрівся
І звершити волів стільки справ,
Та в зіниці твої задивився
І нічого не встиг, що бажав.

Ти не чуєш, як знов у чеканні
Корабель подає позивні:
Тихше вітру і тихше зітхання
Він настійно сигналить мені.

Знай: із дня, як остання розлука
Нам повік роз'єднає серця,
Я злечу швидше думки і звуку
В дальнім рейсі, який — без кінця.

БАТЬКІВЩИНА

(З карачаївського поета Назира Хубієва)

Я без тебе —
літати б не вмів,
Я без тебе —
ущелина дика,
Я без тебе —
давно б занімів,
Я без тебе —
рослина-каліка.
Я без тебе —
той пил, курить,
Я без тебе —
житло без потреби,
Я без тебе —
засох би умить,
Я без тебе...
Ніщо я без тебе.

ПІСНЯ НІМИХ ГІР

(З осетинського поета Нафі Джусойти)

Друже, прийми мого слова печалі,
Їм не дивуйся — я давній, як гори.
Тисячократно мене поховали,
Тяжко душа посивіла у горі.

Предків могили підперли минуле,
Випали предкам незбутні скорботи.
В горі людському душа потонула —
Досі їй важко журбу побороти.

Скіф я... Із ними ходив у походи.
На жеребці я ганявся за сонцем.
Руки, мов листя, впадуть у негоду —
Предки врятують, мої оборонці.

Де ви, алани? У битві за волю
Стріли монгольські й мене прохромали.
В січі погибельній в рідному полі
Довгі списи моє серце пробіли.

...Люди, змордовані мором, стрічали
Смертну годину у склепах камінних,
Горе оплакати — сліз нестачало,
Змучили душу скорботи незмінні.

Лиш до могил поветали дороги.
Зневаги тьма налягала на плечі.
Нікого звати було на підмогу —
Землі палали в диму ворожнечі.

Доля в баранячий ріг нас убгала,
Боляче досі — до крику, до щему.
Тож і не дивно, що трута печалі
Навіть сьогодні у слові моему.

Дещиця племені, чудом вціліла,
Ми зачепились за гори на вітрі.
Чи ж дивуватись, що слово зболіле
Сіллю гірчить у пісенній палітрі?

З мертвих устав я таки, неминущий,
Випивши горя важезного чашу,
Та промовляю до вас, до живущих,
Дихання власне еднаючи з вашим.

Радості пісня мені не судилась —
Дихаю зморено, важко співаю.
Тільки не зрікся я рідних святилищ —
Світло душі в моїй пісні палає.

Смуток мій — сіль віковічного шляху.
Кров'ю печаль на устах запеклася.
З мертвих постав я, з прадавнього праху.
Пісня — з мовчання вершин підвелася.

ЗОЛОТА РИБКА

(З осетинського поета Шаміля Джикаєва)

Гарячого сонця краплина
Гуляє на хвилі легкій
Та вудлища жовта лозина
Чаклує при скелі крутій.
Принада пірнає поволі,
Її спокушає, манка.
Боюсь: відречеться від долі
І кинеться на черв'яка.
Судомиться пліть на камінні —
Далась їй принада взнаки.
А ти ж — золоте сновидіння,
Про тебе складають казки!
Наївність потрапить у сіті...
Допоки не пізно, спинись,
Бо ти ж — найсвятіша на світі!
Зневаж цю податливу слизь!
Ти бийся об скелю сувору,
Принади лише не бери.
Сумління збуди, й на просторі
Вже краще голодною вмри.

ЯК ДЕВ'ЯТЕРО МУДРЕЦІВ КУПАЛИСЯ
(З єврейського поета Аврама Кацева)

Відразу дев'ять мудреців купалися в ріці,
А повиходивши з води, сказали мудреці:

— З водою краще не жартуй — вода стількох
взяла! —

Й себе лічити почали — солідно, спроквола.

Один, потіючи, лічив — розумний достобіса!
Але себе він пропустив — і вийшло рівно вісім.

Другий розважливо лічив, як істинний мудрець,
І теж себе не врахував — знов вісім, як на грець!

Затим уже навперебій взялися рахувати...

— Мене нема! — ридав один. — Нема що й
поховати...

Гуртом на березі пустім ридали мудреці:

— Наврочив біс! Пощо ж було купатися в ріці?!.

Аж тут, неначе з неба впав, — веселий Файка
Литвак:

— Це що за плач? — він язика мав гострого, як
бритва.

— Та як же нам не плакати, коли така біда:
Нас восьмеро — дев'ятого навік взяла вода...

— О мудреці! Вам дурості на кожного стача.
Таж дев'ять вас! — до дев'яти полічить і хлопча. —

Обурились мислителі — мовляв, як хочеш знати,
Не треба й клепки в голові, щоб душі рахувати.

Знайшовсь розумник! Гурт людей він хоче
надурити...
Гадає, наймудріший він, цей зайда-волокита!

— О мудреці! Послухайте ви дурня без морок:
Лягайте на животики, уткніть носи в пісок,

Й тепер лиш ямки полічить... Що ж мовчите,
панове?
От мудреці, так мудреці... Щоб ви були здорові!..

— Здорові! — захлинулися у радісній нестямі
І шпарко в місто подались ув одязі Адама.

ТРИ ПОЕЗІЇ З ПАВЛА БОЦУ

(Молдова)

І. ПТАХА ЛИНЕ

Птаха лине у безвість,
Як літала давно.
Та опадає на безвік
Твое імено.

Птаха лине над світом,
Мов гаряча стріла.
Між колючок і квітів
Мені стежка лягла.

Птаха лине в безодню,
Що над світом — без меж.
Ти, байдужа й холодна,
Її слідом ідеш.

Падай, птахо, в тумани!
Чи то зірки крило,
Чи сніжок по коханні,
Що було, що було?..

2. ПРОСИВ СЛОВО...

Просив, щоб мовчало про болі мої,
Щоб не видавало все, що таїться
В шепоті листя,
В струмка течії,
В думці, що скрізь надовкола гніздиться.
Йому я сказав:
Угамуйсь, далєбі,
І не вискакуй на людну дорогу.
Та слово — й фортецю сховає в собі,
Лиш почуття не сховає людського.

3. МОЖЕ...

Душу мою під рентгеном узрівши,
Лікарю, пильно вдивляйся, однак
Плямі на ній не дивуйся —
То камінь,
Кинутий в мене, випалив знак.

Може, то й рана від гострого слова,
Що легковажно-безглузде було.
Може, — зернина, з якої до сонця
Ще проросте беззахисне стебло.

Може, то просто листочок осінній,
Зірваний вітром, гнаний дощем.
Він ще не вірить, що падати треба, —
Падать не хоче,
Б'ється живцем.

* * *

(Фахрі Ердінч, Туреччина)

Перше кохання
Залишає печаль.
Спопеліла зоря
Залишає слід.
Строфу залишає
Померлий поет.

**СХИЛОМ
УГОРУ**

* * *

До плину років доторкнуся душею —
Болить, наче солі на рану сипнув.
Учора лише починав одиссею,
Сьогодні — вже берег, і круча, і зсув...
Жовтіє при березі глина підтала.
Ясі ви мої — і шляхи, й манівці.
І слово з душі обліта, облітає,
І там, де боліло, — рубці та рубці.

* * *

Невдачі в рабство не віддам я вдачу.
У тиглі праці спопелю невдачу.
Над безнадійним хлипанням плачу
Таки я вознесусь, таки злечу.

Нехай святиться свято вознесіння,
Коли із труду, крові і терпіння,
Крізь поговір і батоги наруг
Він б'є підлоту, людський дух!

* * *

Якщо в нас душі ще зелені,
Ще віра є в мету свою,
Виносьмо наперед знамена,
Пробиті кулями в бою.
Бо то не правда, що спромоги
Не додає в єство твоє.
Бо то не прапор, що за нього
Ніхто життя не віддає.

ПРАВИЙ БЕРЕГ

Коли з правого берега дивишся в далину,
Зориш у глиб непомерлих століть:
Там, вся задивлена в будучину,
Наша прадавня земля — невідмерла — стоїть.
Підбігаєш до краю кручі, яка двигтить,
І давня зелень ув очі тобі тече.
Корогви мають, мечі смугують блакить,
І рала в чорнозем утискуються гаряче.
Дороги петляють поміж несподіваних січ,
І юні веснянки цвітуть на дівочих устах,
І зашморг тугий людолова пече поміж віч,
І в погляд дитячий стрілою влітає жах.
Спадає туман із душі, як столітня кора.
До самої суті ти бачиш себе, мов здаля.
Ти — вічна піщина з нетлінної кручі Дніпра,
Із тебе росте і громадиться рідна земля.

НАД БУГОМ І ДНІПРОМ

Над Бугом і Дніпром стоїть небесний безмір.
На диску сонячні карбується курган.
І твердь земна докруг просториться на безвік,
Важке земне ядро могутньо взявши в бран.

Тече вода річок, тече крізь серце й очі,
Немов прозорий час — без впину, без кінця.
В гущавині садів радіє птах співочий,
І холод перемін струмує до лиця.

Та шириться душа, і тіло пламеніє.
У жилах — сонячна струмить речовина.
І кров моя гаряча багрянє
В земних судинах, як джерельна бистрина.

Курить космічний пил над мовчазним курганом.
Обличчям до небес росте душа в степах.
Пливе широкий степ думливим океаном,
Тече крізь мене степ, як споконвічний шлях.

Над Бугом і Дніпром віки стоять шатрищем.
І чути: мов стріла, зашучена з небес,
Крізь серце бистрий час несамовито свище,
І холодом заліз хизується прогрес.

* * *

Плавляться в спеці пекельній кургани,
Плавко спливають злинялі поля.
Скошено збіжжя, спустіли гармани.
Пружить крилята перепеля.

Степ не полічить століть ані гонів.
Сонце і місяць, сяйво і ніч...
Істини, здогади і забобони
Переплелися в садах протиріч.

Хто ти, людино з прадавньої глини?
Чи ти Адам, чи Адаменко суть?
Дай-но правицю крізь роки полинні,
Дай-но почути тебе і збагнуть.

Вже прошуміли епохи й епохи,
Вже ж бо і я ув одній із епох.
Ми тебе, предку, знаємо трохи,
Знай же й мене, аби пагін не всох.

В спеці кургани плинуть полями,
Сонце над ними веслує з віків.
Дивиться з трав предок мій від Адама.
Хто ти? Про що твій загублений спів?

ОЛЬВІЯ. СПУСК ДО ЛИМАНУ

З-між двох горбів росте античне каміння.
З-між двох горбів видобувається вільний Лиман.
З-між двох горбів злітають сторч небеса —
Виривається Всесвіт із рук Творця.

ЗАПОРОЗЬКИЙ ГАРД

*Пам'яті історичної святині, знищеної
Мінатоменерго СРСР та будівниками АЕС*

Шумить-гуркоче Запорозький Гард —
Урочище, пороги, скелі й води,
Козацькі переправи й переброди,
Форпост і гайдамацький ар'єргард.
Опівночі, при місяці встають
Будівлі оборонної паланки,
Чутка сторожа ходить до світанку,
Татарська ніч тамує давню лють.
Шумить стихія, стогнуть дерева,
Вітри й пожари стіни розметали,
А в скелях десь таємні арсенали,
А на вустах — легенди, біль, слова...
Пішло із димом, що горить могло,
Згоріла школа із каламарями,
Та не згоріли слово і зело,
Та пам'ять пророста з землі тернами.
І в кожну ніч, що темна і чутка,
Встають на герць дві постаті похмурі:
Тінь Пугача, нетяги-козака,
І Сави Чалого — тінь зрадника і шкури.
Гримлять пороги вранці і вночі —
Яса пливе холодними степами.
І замкнена стоїть могутня Брама —
Лиш людська пам'ять береже ключі.

СКЕЛЯ ПУГАЧ

Довкола — вітром витерті терни
Й очерети, немов татарські стріли,
І глоду кров горить осамотіло,
А ось, дивись, — не з вікової мли —
Зі скелі проступа козацький пофіль,
І сміх відлунює на островах,
Неначе це регоче Мефістофель, —
Що він віщує на шмальких вітрах?
Не заарканений ні ворогом, ні часом,
Це Пугач все сміється з ворогів.
Зі степу лине гуркіт автотраси,
Підм'явши давні тупоти підків.
Неподалік, у скельнім моноліті,
Тунель вирубують, одвічний спокій рвуть,
Ревуть, гудуть мотори перегріті,
І незабаром стане гребля тут.
Та цей козак — не просто скельний профіль,
Ці остови — та ж не лише пейзаж!
Сміявся з людства хитрий Мефістофель.
Сміятиметься з кого Пугач наш?
Іде прорес машинною ходою,
Та що в залізнім гуркоті гряде?
Хай він іде нарівні із добою,
А ще — на рівні наших душ іде.
Ще носить вітер запах деревію,
Мохи на скелі Пугач не ростуть.
Чому ж, чому цей профіль не радіє?
Стожилля надр перетинають-рвуть...

СТЕЖКА ДО РІЧКИ

Стежка до річки збігає.
Скільки тій стежечці літ?
Скільки століть пам'ятає
Ядра, мечі, динаміт?!

Йшла по водицю дівчина,
Їхав козак за Дунай...
Бачила стежка-стежина
Радощі, горе, відчай...

Понад ясною водою —
Ярі сонця крізь віки.
Радістю — потім бідою
Шириться шум осоки.

Стежка до річки збігає.
Знов зеленіє верба.
Тут, на стежині, — без краю
Сміх, сподівання, журба...

Дівчина сходить до ріні
Стежкою поміж тополь.
Тисяча років стежині.
Дівчині — тисяча доль.

МИКОЛАЇВ

(До питання про заснування міста)

З Лиману, з яхти білої, здаля
Дивлюсь на тебе: зводишся з ночівлі.
Ти — наче свіжозорана рілля:
Земними скибами стоять твої будівлі.
І уявилося: між сухостеблих трав
Мій сивий предок взявся за чепіги
Й повільно цілину переорав,
Не знаючи ні біса про інтриги
Й укази, що писались при дворі
Засновниками міст причорноморських...
А він проснувся якось на зорі
Й зорав... З-під лемеша аж камінь порскав,
Але, зневаживши гарячі мозолі
І м'язи пружачи гарячими клубками,
Він вперто йшов за плугом по ріллі
І грів цю землю босими ногами.
Він не за гроші на торгах нажив
Дідівське поле бою та роботи.
Він землю цю вже кровію полив,
Тепер вона жаждиво прагла поту.
Він не казав тоді красивих слів.
Цвіла в духовнім зорі глибочизна.
Не з ласки царської, не з щедрості князів —
Йому горбом дісталася Вітчизна.
Ти серцем ті труди його збагни.
Десь в емпіреях... і святі витали,

А на землі — Миколи й Івани
Меча кували і з меча — орало.
Сміялась предку сонячність роси...
Легкі, мов піна, паруси не снилися —
Тяжкі, немов залізні, паруси
В його долонях шкарубких забилися.
Рвонулися вітрила на вітрах,
І хліб проріс із ріль непереможно,
І сіллю поту Буг-Лиман пропах —
Не пудрою перук ясновельможних.
Спочатку бидло, тяглові воли
В ярмі до крові стерли душу й вязи,
Ну, а тоді уже й... князі прийшли
Із пишномовно писаним указом.
...З Лиману, з яхти білої дивлюсь:
Німіють панорами полудневі,
І сонце у Лимані гріє вус,
Й гойдають кораблі борти сталеві,
І, предком зорана, так пахне звіддаля
Така ще свіжа і трудна рілля.

ЕКСКУРСІЯ ПО МІСТУ

Ми звикли, що все — благовісне,
Що благо — кожнісінька мить...
...Як важко по нашому місту
З чуткою душею ходить.
Де нині розхристана площа,
Стояла будівля лунка.
Як тут витанцьовує дощик!
Яка порожнеча важка...
А ось непомітна хатина —
Сповільнім тут кроки свої:
Жила тут велика людина.
Чому ж ми забули її?
Вітрин та словес вернісажі!
Лише про місцевий народ
Ні вулиці назва не скаже,
Ні сяючий екскурсовод.
Про велетнів творчого духу,
Що з рідного краю зросли,
Не скажуть — ні ця веселуха,
Ні бронза — немов не жили...
О світе, байдужливий світе,
Безжурний, як голе пташа!
Як важко по місту ходити,
Коли ще не вмерла душа.

ВУЛИЦЯ ПОТЬОМКІНСЬКА

*За планом російського князя Потьомкіна
у 1775 році імперія знищила
Запорозьку Січ — останню
твердиню української дежавності*

Радійте, лицарів-січовиків потомки!
Імперському орлу кричіть «Віват!»
Іде по Миколаєву Потьомкін —
Припудрений і двоєдушний кат.
Тут він козацтво гнав у гречкосії,
Під тінню двоголового орла
Прирощував імперію російську —
«Где я ступіл, там русская земля».
А ви — з якої, власне, оперетки?
Всю вашу землю, милі землячки,
В порохівниці позсипали предки
Та й на Кубань понесли козаки!..
Віват Потьомкіну! Земляцтво, голосніше!
Це ж він імення ваше затоптав
І «вашу» ж вам історію він пише
Й сьогодні, малороський гуртоправ.
Багато ж ви надбали! — тільки волю
Та ймення й мову, й душу молоду
Він відібрав, козацькі внуки голі, —
Зате ж як ви співаєте в саду!!
Найкраще в світі! Маєте свободу
Співати про понищений народ —
Аби лиш не вертались до народу,
Аби лише не прагли до свобод.

КРИК ТРАВИ

Голубіє ген Інгулу тепле маєво.
Трави хвиляться, а пахне сіножать.
На старому кладовищі в Миколаєві
Запорожці із шаблюками лежать.
Ні калини, ні тополі, ані каменя, —
Лиш перекази та пошуми вітрів,
Лиш у слові залишилось спогадання,
Лиш у слові час той сивий не згорів.
Як діждалися потьомкінської «милості»,
Подались: хто — за Дунай, хто — в чумаки.
Ці ж — в земельці прадідівській залишилися,
І грудкам стали їхні кулаки.
Лиш весна заторжествує над могилами,
Пробивається травою крик землі —
Того крику із чорнозему не виламати,
Хоч би як топтали пам'ять в бугилі.
Тільки в слові залишився корінь спогаду.
Прастарі бузки торкаються плеча.
Наздогад трава кричить — луна до овиду
Котить відгук запорозького меча.

ВУЛИЦЯ САКСАГАНСЬКОГО, ЯКОЇ НЕМА

*Геніальний український актор і режисер
почав і закінчив свою діяльність у Миколаєві*

Старенький пароплавчик «Аргонавт»
Минув старезну Ольвію неквапом...
Було-було народів, битв і правд.
Було-було поетів і сатрапів.
Було... Але іще не все сказав
Оцей земляк рубаки-запорожця:
У слові, що для нього найдорожче,
Сповинуті вже блискавка й гроза.
Він долі ще не знає, юний юнкер.
До Миколаєва веде його стерно.
Та відчуває часечка-вістунка,
Що він пливе по золоте руно!
Як дивно! Миколаєвом ступає,
Уперше йде — ходитиме ж віки...
Жандарми навіть — жоден! — ще не знають,
Кого вони вітають залюбки...
Як дивно! Юний юнкер скине форму:
Він буде на кону — як на коні!
Це він Європі дасть мистецькі норми —
Цей юнкер, що прибув упорожні.
Чиновництво, облиште борзі пера —
Не вам йому вишукувать управ.
Не вам відчути з крісла браконьєра
Біль мудреця, який усе сказав.

ШЕВЧЕНКО НАД БУГОМ

*Він мріяв побувати в південно-
українських містах...*

На Буг! На Миколаїв! На Одесу!
На той Лиман, лиманам всім — Лиман...
На чорноморські чорнохвилі креси,
Де шабля предка впала на тюрбан.
На той Лиман, козацьку переправу,
Де тінь Очакова, як віко на труні,
Де по-імперському Потьомкін правив,
Й звідтоді пам'ять — втоптана в багні.
Тут в благоденстві мовчки гречкосії
Пригадують, бува, з вогнем в очу:
Було ж у гайдамаків на Мигії —
По волі, по ножаці, по мечу.
Туди! Там ще сліди, й вони глибокі.
На спинах наших там лежать порти.
І ходять італійки чорноокі,
Що малював їх у Брюллова ти...
На Степ! Там всі — до Хортиці дороги...
Були... Тепер — до рабства та хортів...
Ген скаче вже... жандармська допомога,
Аби поет на манівцях не впрів...
Тож повертай, добродію, голоблі,
В імперії — усім і чин, і путь:
В порти — розбійники та гололобі,
Тебе ж, поете, — в кращий край зашлють...

А понад Бугом — скелі гайдамацькі,
А понад Бугом — гніву сивина,
І свіжі борозенки потурнацькі,
І непокори спрага мовчазна.

СЕЛО КАМ'ЯНОКОСТУВАТЕ

*Тут народились Панас Саксаганський
та Микола Садовський — корифеї
українського театру*

Виростала на вітрах калина,
А тепер лиш верби над ставком.
Як твоє ім'я, мала пташино?
Назовись — і знов співай ладком...
Озовіться до мене, озовіться,
Предківські затоптані сліди.
Знаю: приведе забута птиця
Просто до джерельної води.
Не в архіві, друже мій, шукаймо,
Хоч і там чекають відкриття...
Ми ж сьогодні тут уже не в наймах,
Гордому не треба співчуття.
Чи не тут, при хаті, підмурівки,
На яких зростали міць і дух,
На яких духовності домівка
Не здається подихам посух.
На узгір'ї ген панують ферми...
Пам'яте! Ужаль, мов кропива!
О невже, невже таки відмерли
Пісні материнської слова?
Ходить по городу археолог,
Ходить із лопатою в руці

І виймає із землі осколок
Й підмурівку давні камінці.
Пташка не зважає на негоду —
Не змовкає в затінку, жива;
В давніх вербах, схилених у воду,
Пташка надривається-співа...

ДУХ І ЧЕСТЬ

Пам'яті роду Аркасів-Богдановичів

Коли довкруг — не люди вже, а маси,
Коли месія спить, сповитий злом,
Тоді приходять з безвісті Аркаси —
В них німби українців над чолом.
І мати вже — сама свята Софія,
Що з мудрістю, добутою з віків,
Живлющу воду — співи віковії —
Приносить сину, щоби він прозрів.
А батько, честь і вічний герб родини,
Не знаючи вагань, ані дилем,
Іде в минуле разом із царем,
Лишаючи для України — Сина.
Та він вже не один — то Божий перст
Йому і нам дарує сина й внука,
Аби вже збройно — вільно, без принуки —
Повстати за Вітчизни волю й честь.
...У серце вбита благовісна мить:
Воскреснем на хресті й на перехресті!
О Боже, дай нам радість пережити
Повстання духу й повеління честі!

ПЕРШІ ЦУКЕРКИ

1

У нашій тихій хаті край села
У сорок п'ятім луками війнуло:
То мама трав зелених принесла
І килимком зеленим розгорнула.

В ту хату, що біліла за бузком,
Зайшов солдат: медалі та сивини...
Я затремтів осиковим листком,
Коли зраділа мама: — Тато, сину!..

Я ж таткових очей не пам'ятав —
Без нього вибухи я слухав із колиски.
І вперше мною вимовлене «та...»
Півсловом у сльозі дитячій зблисло...

У таткових руках до стелі я злетів,
Не зводячи очей з ясних медалей.
І пахли руки подихом боїв:
Гарячим димом, порохом і сталлю.

Кололись вуса татові густі...
Поцілувавши маму чорноброву,
Він вийняв з речмишка й поклав на стіл
Щось дивно кругле й різнокольорове...

В моїх очах питання зацвіло...
Дивуючись яскравій кульці кожній,
Я, нетямущий, їх прийняв було
За крем'яхи, в які погратись можна...

Я притуливсь щокою до руки.
А тато щось казав, і голос рвався сухо.
Так ось які цукерки!.. Он які! —
Солодші найсолодшої макухи...

2

...Ще Будапешт вогнем палахкотів.
І якось у вцілілій комірчині
Старий маляр солдата пригостив.
А той сховав цукерки... Для дитини.

Щоб не було гірких дитячих сліз,
Бив автомат гарячий безупинно, —
У речмішку крізь битви батько ніс
Оті цукерки... Для малого сина.

Європи заміновані fronti,
Фашистські доти він зумів здолати —
Він мав на Україну принести
Оті цукерки... Для свого хлоп'яти.

Над батьком люто месери гули,
Та він проповз між кулеметних точок.

Його в бою від смерті вберегли
Прості цукерки... Для синочка.

На тих трудних цукерках я зростав.
З них почалися всі мої науки.

...Я не собі рядки ці записав.
Я їх дарую батьковим онукам.

* * *

Ген старшокласниці пробігли першим снігом...
За ними — хлопці... Сніжки, жарти, сміх...
Чорняві й русі, розпашілі з бігу,
Обтрушують з волосся білий сніг.
А я дивлюсь, під деревом завмерши, —
Вливається у серце час біди,
Коли ураз снігами сорок першого
Волосся мамине збіліло назавжди.

* * *

Мені шумить шовками Інгулець.
І очерет списи гойдає гострі.
Для наших не розхлюпаних сердець
Левади ці — не стежка в гості.
Ми до Вітчизни ідемо сюди.
Коли війна палила нашу хату,
Ми знали, де копати до води,
І на яким горбі на смерть стояти.

* * *

Пливе осонцена вода,
Привільно вік пливе водою,
Пливе життя, пливе жада,
Пливуть затіння під вербою.

Хвилина, днина, вік майне...
А щось щемливо-українне —
Таке просте, таке складне —
Не відпроміниться, не сплине.

ПОРТ

Повільно в гавань входять кораблі —
Отак пливли важкі чумацькі мажі.
Лежить Лиман у сивій ковилі —
То сіль морська роз'ятрила пейзажі.
Змістились долі, землі і часи —
Тугим вузлом зав'язана планета.
Солоні краплі поту — не роси —
Обмили борту вперті силуети.
Уранці знов прокинеться двигун,
І затремтять до дна лиманні води,
І знехотя в тривожну прохолоду
Покотяться колеса чуйних лун.
О ця хода важких чумацьких маж!
Повільно, вперто, впевнено і круто
Знов судна понесуть важкий вантаж
Вкарбованим у товщу літ маршрутом.

ДВА ВІРШІ ПРО ПТАХІВ

1. У ВИРІЙ

Сьогодні небо закричало:
В осінній вилинялій млі
Байдужий космос загойдали
Журавлі...

Напруженим, тремтливим луком
Повільно вдалину пливли.
В заріччя опустіле впало сухо:
Курли... Курли...

І чулося намучене бриніння
Пташиних сил у змахах крил тугих, —
Мов виривали журавлі коріння
З глибин земних...

2. ІЗ ВИРІЮ

Долаючи ревучі океани,
Останні сили птаство віддає.
Навідліг їх вітрище в груди б'є,
І хвиль солоний дух їм ятрить рани.

Ось падають птахи із верховин —
На лютих бурях стерлися крилята.
А хвилі підіймаються з глибин —
Із неба птаство стомлене злизати.

Але триває вперто їх політ.
Лиш інколи, до безуму щасливі,
Впадуть вони, як неба чорний піт,
На корабельні палуби хитливі.

І знов летять крізь хмари й тумани,
Імлиться день, і ніч темніє в зорі.
Крило в крило гуртуються вони,
Летять неспинно на північні зорі.

Не раз, буває, рідшають ряди,
І жертву океан прийма в глибини...
Летять птахи, наперекір біді,
Летять вони безгучно, наче тіні.

Останній подих віддають сповна.
З останніх сил пронизують хмарини.
Там, за смертями й безвістю — вона,
Єдина твердь спасенна — Батьківщина.

КРУК НА СНІГУ

Крук упав на первісні сніги,
Лунко скрикнула сива ялина...
Як розлого лежать береги!
Як незрушно холоне долина!

За сосною, де темно очам,
Металево заплаче сорока,
Мов поскаржиться білим снігам,
Що вона у снігах одинока.

На чуття я накинув узду.
Чи то тільки здається, хатино?
Чисті шиби — на сміх чи біду?
Чисте небо — на сміх чи сльозину?

Спить земля, спить в льохах динаміт.
І холоне душа до нестями,
Коли раптом здригається світ
В перехресті віконної рами.

* * *

Старезна суха тополина.
В леваді — густа шелюга.
Якась непримітна стежина
До болю тобі дорога.
Оці дідугани статечні,
Цих соняхів сонячний світ...
Отут, під гніздов'ям лелечим,
Ти вперше поглянув на світ.

* * *

Під сонцем сяючи іскристо,
З горбів зоріючи в Дніпро,
Лежать сніги папером чистим —
Ніхто не сміє взять перо.
Віків потужна перемога
Гуде в просторах вікових.
Лиш невмирущо-дуже слово
Достойне сторінок таких.

* * *

Сосна під снігами примовкла.
Побляклі висять небеса.
Тополя, доладна і ловка,
Усе ще горить, не згаса:
Листочків палаюча лава
Розбризкує жар на сніги...
Довкола лежать величаво
Безмежних світів береги.
І раптом відчуло на волі
Схвильоване серце моє,
Що погляд крізь сяйво тополі
Космічних глибин дістає.

НАПЕРЕДОДНІ

У Снігурівці знов хлопчиськом
Стою на березі крутім.
Тут — світла сонячного зблиски,
А там, в заріччі, — перший грім.

Тут у саду росте травиця
І чисто яблуня цвіте.
А там — залізні блискавиці
Корчують хмарище круте.

Тут босоного скаче літо,
А в серці грає сум'яття:
Гей, що там, у прийдешнім світі?
Невже це ти, моє життя?..

СТЕЖКИ ДИТИНСТВА

Ця дорога уздовж лісосмуги,
Цей запилений тихий спориш...
В цім краю осявання і туги
Ти свої оповідки облиш.

Ти забудь і незгоди, й невдачі,
Із тобою мовчатиму й я.
Глянь, як в'ється за обрій тремтячий
Путівця молода течія.

Тут мені все родинне і знане.
Тут акацій цвітіння рясне.
Подорожник лікує не рани —
Він на світі тримає мене.

Зеленіють від неба до неба
Молоді вікові пшениці.
Тут питати нічого не треба,
Лиш полин розітри у руці.

В скронях кров потривожена стука,
Легко сіється чиста блакить,
І стрілою з козацького лука
Давня тиша у небі бринить.

Не кажи мені слів, ні словечок,
То все зайве, усе — суєта.

Світ чорнозему широкоплечий
Сивиною століть зацвіта.

Блудний син, я благаю прощення...
Чую мамину мову в гаю.
Зупинімось під сонцем стражденним,
Щоб послухати душу свою.

* * *

Яке предивне відчуття:
Город, горох, стежина —
Моя земля, моє життя.
Хмелина і хвилина.

Я щойно тут, я вперше тут,
Але чому ж, пирію,
Так пахне конюшини жмут,
Немов мені радіє?

Іду — ген річечка, мов скло,
І хвилечка плюскоче,
А кожна грудка і стебло
В зіниці глянуть хоче.

МОРОЗИ

Впали морози в ноги юги,
Вмерзли льодини в круті береги,
Небо нависло майже до брів,
Світить-зоріє жар снігурів.
В голих конарах вітер свистить.
Перетривати! Перетужить!
Тепле коріння уберегти,
Зняти весною снігу бинти
Й знову розквітнуть до болю в гілках,
Сонцю — на радість, хугам — на страх.
...Тиснуть морози, мов хомути.
Перетривати — й далі рости.

ДІВЧИНКА В СНІГАХ

Ходить ворон по білому снігу,
Чорним дзьобом клює і клює,
Потім кряче в гіллі на відлигу,
Ніби чисте повітря п'є.
Де альтанка жовтогаряча
Помаранчем упала в сніг,
Поплелися сліди собачі
Та відбитки дитячих ніг.
Ген вертають вони з лісочка,
Скачуть весело слід у слід,
І насварює мама дочку,
Щоб не йшла кататись на лід.
Щось щебече дівча, не вгаває,
В шубці котиться, мов колобок.
І кумедно у сніг пірнає
Собача на ім'я Пушок.
Перелунює сміх дитячий,
Милій дівчинці — жить та й жить.
Ще не чує, що ворон кряче.
Ще на мамин голос біжить...

* * *

Діти качаються в білім снігу,
Як ведмежата у власній стихії.
Пенсіонер, фізкультурник-бігун,
Тепло зорить крізь посивілі вії.

Діти в снігу — ведмежата малі.
Пенсіонер усміхається чуло:
Як же давно він живе на землі!
Як швидкоплинно усе проминуло!

* * *

З теплої хати в сніг синюватий
Я розчохнув прохололе вікно...
Постать твоя, мовчазна й винувата,
Все віддалялась...
Недавно? Давно?

...Квітне бузок, закипаючи біло
І не тамуючи млосну жагу.
Лиш розчохну я вікно розпашіле —
Зашпори в серці,
Сліди на снігу...

НАД КОЛИСКОЮ

Мальва цвіте при вікні
І посміхається, сонна.
Зайчик сміється у сні:
Морква приснилась червона.

Пісенька тишу снує,
Мов павучок — павутинку.
Мальвою личко твоє
Зарожевілось, дитинко.

Спить блискавиця-вогонь,
Грім не гуркоче, на щастя.
Наче лужок-оболонь,
Тепла подушка квітчаста.

Тишу пресвітлих годин
Віям твоїм прихиляю.
Гуркіт залізних машин
Тілом своїм я вбираю.

Спи... Із роси та з води —
Зросту твоєму розкриллю!
Спи, я тебе від біди
Тілом і серцем прикрию.

ЖЕРЕБ

Тече в ріці вода, така глибока й синя,
Тече в ріці вода, хлюпоче в осоці;
На кручі, на краю — сивіюче полиння,
Під кручею, в воді — пісок та камінці.
Летить, як вітер, час, лелеку обганяє,
І птаство молоде стає вже на крило;
Сивіючий полин при заході палає,
Вже чистого піску між лози намело.
Я по краєчку йду — вода хлюпоче в берег,
По крайці часу йду, як двадцять літ тому.
Тепер уже мені цей берег кинув жереб.
Ну що ж, вдихну полин — і жереб підніму.

* * *

Сонця радісного смуги
Поміж сосен в сніг упали.
Чом невисловлена туга
Сяє в просторі опалом?
Що за хмарка легко має
Ген за вихололим гаєм?
Чи майбутнє, чи минуле
Над снігами промайнуло?

* * *

Легкі віконниці звезду,
Коли завихриться довкола,
Мов душу власну обкладу,
Аби на вітрі не схолола.

Та тільки стукне стиха — враз
Заб'ється серце, мов шалене.
Хто добувається до мене?
Чи вітер, чи душа чиясь?

ПОЧАТОК БЕРЕЗНЯ

Крижина важка розкололась,
Блакитно дихнула душа —
Лунає довірливий голос,
І сонце — мов тепле пташа.
Жаги нерозхлюпані хвилі
Ідуть наді мою, киплять,
І рвуться оброті й вудила,
І коні без сідел летять.
Початок... Народжений вперше,
Босоніж бреду по траві,
І сонце, гаряче, мов шершень,
Поблискує ось, при брові.

ДОЛЯ

Можеш посивіти, друже, до строку —
Ревно обступлять тривоги й мороки,
Йтимеш, знемігшись, комусь на підмогу.
...Ти ж бо запрагнув своєї дороги.

ЧУМАЦЬКИЙ ШЛЯХ

Чумацький Шлях спускається униз
І зорями горить по небокрай схололий,
Неначе прокотив чумацький віз,
Жарку соломі розгубивши полем...

* * *

Боли ж, моє серце, живи та боли!
Ген море сміється з-під синьої мли.
Ще листя акацій не зжухло на тлін,
Ще в небі не вилиняв аквамарин,
Ще в'ється метелик у травах п'янкх,
Ще дівчина радісна вабить на гріх,
Ще слухати віщу зозулю — не страх,
Ще битися будеш зі злом на ножах.
Боли ж, моє серце, допоки живе,
Допоки тебе ще до правдоньки рве.

* * *

Гойдають гілочками вишні.
Під ними світяться сніги,
Як спомин віхоли-юги,
Як залишки пишнот колишніх.

У віщім голосі зозулі
Весна приховує печаль.
І жаль того, що проминуло,
І навіть снігу трохи жаль.

І видно, як безперестану
Вітрець під вікнами снує.
І слово, мовлене ізрану,
Під вечір стриманим стає.

* * *

Стою, неначе при безодні.
Тут лиш минулий час: було...
Не знаю, чом мене сьогодні
Між ці надгробки занесло.

На камені лежить пороша.
Холодні клени в тишині.
І спогадів болюча ноша
На плечі наляга мені.

Шукаю я чогось живого...
Не вірю! Й ось вона: жива,
З-під льоду — чистого, тонкого —
На мене дивиться трава.

ОЧЕРЕТИНА

Цвінуть сніги, мов біла гречка.
Над ними — вицвіла блакить.
Десь тут сховалось озеречко —
Під кригою, під снігом спить.

Невже його зима захланна
В обійми закує навек?
Весна настане, й сонце гляне,
Немов гарячий сердолік.

Полого стелиться долина.
В снігу і верби, і трава.
Але суха очеретина
Тремтить без вітру і співа.

* * *

Ще серпень, та сади — сумні;
Зелені — та порожні.
Лише пригадують вони
Плоди на гілці кожній.
І безпорадно так мовчать,
Не дивлячись ув очі;
І шепотить слова заклять
Одне гніздо сороче.

* * *

Шатристе небо розіп'яте
Над вишумом густих долин.
Світ розщепився, ніби атом,
На міради пелюстин.
Немов протонів безгоміння,
Мов незнищенність їх жива,
Трудів і днів густе проміння
Навиліт душу прошива.

ПІСЛЯ ДОЩУ

Вмиті шумлять тополини.
Далеч серпанком димить.
Скрапує час по краплині —
Чую кожнісіньку мить.

Холодно, ніби в чекальні.
Клякнуть листочки верби.
Втомлено крани порталні
Звісили довгі дзьоби.

А в далині, в далечіні,
Там, де туману драглі,
Ходять сповільнено тіні,
Наче легкі кораблі.

Хто там, за білою млою?
Хто там крізь відстані й час
Прагне хоч тінню слабкою
Все ж дотягтися до нас?

РІДНЕ

Шумлять солодкі трави Батьківщини,
І вишум вишні стелиться до ніг,
І прогріває води тепла днина,
І пахне сонях — дивен оберіг.
А я немов забув усі слова.
Лише горить од щастя голова...

Лише цвіте в самому серці щось —
Воно із чебрецем переплелось
І незглибимим небом журавлиним.
До сонця повертається вікно,
Сміється річки сине полотно,
Шумлять солодкі трави Батьківщини.

* * *

Не все зроблю, до чого прагну...
Всього ніхто не відробив;
Либонь, ніхто ще душу спраглу
Життям по вінця не налив.
Але, допоки ще у змозі,
Торую шлях між буйних трав.
Щоб нині йти по цій дорозі,
Я тисячу років чекав.

НАД ХВИЛЕЮ

Отут, при березі припишклого Лиману,
Під сонцем глибиться усміхнена вода,
Між давніх берегів синіє первозданно
І в глибину очей спокійно загляда.
Тут око синє камінця тугого
З-під хвильки в душу пильно позира.
Збагнув: то ж я спокійно і волого
Себе вивчаю... Що ж — либонь, пора.
І легко зінкола хлюпне у берег хвилька.
Мов око кліпає, бо ж мій Лиман не спить,
І сіль лиманна проникає в кожну жилку,
І кров моя в лиманні жили цебенить.
Під нами дихає землі глибинна маса,
Занурена в жахний палеоген,
І тяжко, з болем осіда в глибинах часу
Лиманна сіль і кров моїх гарячих вен.

СИНЄ НЕБО І ПШЕНИЧНЕ ПОЛЕ

В маленькім готелі у центрі села
В широке вікно безконечність зоріє:
Гойдається марево, мов ковила,
На рівні душі, сподівання й надії.
Немов поплавок на широтах морських,
Гойдаюся, вражений, в теплім світанку:
В безмежному полі всесвіт притих
І хвилі пшеничні котить до ганку.
Один серед безвісті часу й широт,
Німію відчайно, не здатний збагнути,
За що серед інших життєвих щедрот
Дарована й ця нерозмінна валюта...
Стоять серед степу прозорі віки,
Тополя (незмінна!) горить — не згорає.
На відстані серця — бажання й думки.
На відстані вічності — горе й відчай...

* * *

Тут, при Лимані, рідний мій народе,
Цілую стежку з кручі у поля.
Імператрицям не складав ти оди.
І на хороми позирав здаля.
Тобі давали малорослі назви,
А ти кайданища у степ волік,
Зализував, як вовк, на серці язви,
І знову — крок, і слово, й крик, і вік.
На чорний хліб лягала дрібка солі.
Духовне сяйво — кровію далось.
Терпінь волячих стачило доволі,
Щоб вибresti з болота безголось.
На переправах здибились мостища.
І хвиля б'є в борти, в граніт, в пісок.
На втопаному в душу бойовищі
Ростуть уперто слово й колосок.

ОДА БІЛИМ ВОРОНАМ

Хвала тому, кому тяжко,
Тяжко — аж нестерпуче.
Літала б така собі пташка —
Звична, чорненька, везуча...
Та ба! — вродилася білою,
Чистою, наче сніги,
З яких невідома сила
Возноситься довкруги.

Хвала тому, кому тяжко,
Тяжко — аж до проклять.
В серці цвітуть ромашки —
Було б кому лиш віддять.
Славтеся, білі ворони,
Білий світ на льоту —
Крізь холоди й циклони,
Крізь мертвих душ мерзлоту.

* * *

Із затишку вийдемо враз
У вітряну вільгість.
Обридло мовчати всякчас,
За вікнами — вічність!
На свіжому вітрі скажу —
Можливо, неждане.
Давно не ступав за межу,
А вже ж бо — нерано.
Що мудро притишилась кров, —
Не треба зітхати.
Повірмо, що слово те знов
Зведе нас, освятить.

* * *

Собі самому поклянуся,
Піднявши грудку з-під ноги,
Піду отак — не озирнуся
На скелі й сиві береги.
Лиш знатиму, що поза мною,
Поза плечима є вони,
Як сам Богун не самотою
Й гіркі-солодкі полини.
А при дорозі й понад шляхом,
Де бистра тінь від літака, —
Твоєї волі чиста плаха,
Що теж — солодка і гірка.
Вона — мій суд, а не огода.
Між тернів берегом іду
І, певний праведного суду,
На неї голову кладу...
І знов мені цей шлях-дорога,
Така єдина не чомусь, —
Хоч озирнусь на перелоги,
Хоч за тополі подивлюсь.

НАД БУГОМ

Ніч відлетіла у заріччя вороном.
Стара Мигія — й нині — як колись.
При скелях кілька кроків не розорано...
Сліди орди тут кров'ю запеклись.
А степ зорить козацькими могилами
Й тривожною будовою АЕС.
Іскриться Буг снагою срібних плес.
Ген скиртоправи замахали вилами,
І їхні профілі на небі віковім
Повільно день різьбить, і зблискує солома.
А десь за Бугом — перші ядра грому,
Не долетівши, гупають в траві.
І пахне хлібом степ, що в безвік мріє,
І бджоли носять мед тисячоліть,
І слово рідне на вустах тепліє...
Не змовч — нехай рокоче, хай сурмить!

* * *

Ні, не скажу, бо все згорить на прах.
Мовчання понесу аж на Голгофу.
Його відчую жорном на плечах.
То біль страшний, на ще — не катастрофа.
І лиш тоді, знесилений, впаду,
Мов під ударом точної кувалди,
Як наразюсь на істину святу:
В мовчанні у моїм — лише півправди.

НА КОНФЕРЕНЦІЇ ТОВАРИСТВА
«МЕМОРІАЛ»

З-за Котласу та із-за Магадану —
Сюди, на Україну, — смерть і сум.
Такі от міжнародні каравани.
Такий ось усесвітньо-чорний глум.
На карті — «широка страна родная...» —
Вцілілі у катівнях «вороги»
Наносять лігва сталінської зграї,
Де — жахи табірної пилюги.
Мовчу, мов горло стиснула струбцина,
Чи смолоскип у нім перегорів:
Вивчати можна рідну Батьківщину
По назвах каторжанських таборів.

В ОЧАКОВІ

Миколі Вінграновському

Отут, де загубилися сліди
І дій, і помислів Сірка і Наливайка,
Кричить надривно чорноморська чайка
Над холодом солоної води.
На кручі нас розгубленість гойда.
Ми бредемо по вуличках завмерлих —
Хоча б слідок... Все вигризла, все стерла
Байдужості бульдозерна хода.
Лиш Головатий крізь імлу століть
І крізь строї владичні та вельможні
Останнім у ряду непереможних
На нас із бронзи крізь сльозу глядить...

ХРАМ

О Степе український, давній храме,
Просторий і високий — аж замру,
Коли твоя летюча діорама
Возносить мовчки вікову журу.
Спирається небес тремке склепіння
Не на колони, а на вічний рух,
Що нас навчив волячого терпіння,
Що дав нам віру в незнищенний дух.
Ні стін у храмі нашім, ні окопу,
І вічний протяг душу холодить.
Косує Азія — ми на шляху в Європу,
Європа в Азію крізь нас глядить.
Густа ж у нас чужинським коням паша!
На терезах із двох жорстоких чаш
Батія й Гітлера — двох деспотів ненаших, —
Урівноважив Сталін — деспот наш.
О храме долі нашої!.. Ікони,
Священні книги, прадідів кістки
У прах втоптали чоботи і коні.
Ти чуєш? — холод леза до щоки.
На цій важкій, охамленій руїні
Вже горло стис Чорнобиля полин.
Не лиш молитись нам за Україну —
Тяжким трудом вставати із руїн.
До слова слово, як до муки мука,
До думки думка, як до раті рать,
Збираймо ці криваві каменюки —
Таки без мурів
Храми не стоять.

РАБ

Замовкни. І схили в розпуці лоба.
Ти наймит, ти зношений шкраб.
Ти скіфа гордого — лише подоба.
Ти тільки раб.

Мовчи. Не треба туги чи прокльону —
То тільки нуд.
Ти тільки пил побіля трону.
Ти тільки бруд.

Змалій. По горло втиснись у болото —
Відкрито, явно, вочевидь.
Ти тільки глина у чужому плоті.
Ти тільки гідь.

Ти тільки плюнеш у лице владиці.
Ти лютий тур, ти хитрий лис.
Яка краса: двосічний меч в правиці,
В лівиці — довгий спис!

КАРУСЕЛЬ У СКВЕРІ СТАЛІНА

Пригадую дитячу карусель,
І тихий сквер, і листя бересклету.
Стояв там вождь, і кам'яна шинель
Вгрузала многотонно у планету.

Нас, хлопчаків голодних, чехарда
Заносила туди в натхненні дієства,
Щоб накататись в прихистку вождя,
Напитися «щасливого дитинства».

О карусель! Сквер зрушувався вмент,
І зойкав хтось, коли в тій круговерті
Здавалось: похитнувся й монумент...
Хто ж батькові й собі бажає смерті?

Та солоно війнуло, мов Сиваш,
Коли й до нас, наївних, долетіло:
«Помер великий Сталін, батько наш.
Країна й ми тепер осиротіли...»

О карусель жорстокої доби!
Ми вже не плакали — торжествували,
Коли вождеві мовчазні раби
З землі гранітну постать виривали!

...У сквері тім — той самий бересклет,
Та сама карусель, немов одвіку...
А там, де вождь стирчав, немов багнет,
Усе цвітуть
Зкривавлені гвоздики.

* * *

Як легко жити із брехнею!
Лише кажи усім про рай.
Втопити можна у елеї
І зло — лиш злом не називай.

Рожевотканною габою
Лежать ядучі тумани...
Як легко жити із ганьбою! —
Лише імення заміни.

КОМЕНТАР ДО ПЕРЕЯСЛАВСЬКОЇ РАДИ

Де злились людоловів зграї
І слалась біла ковила,
Козацький оселедець маяв —
Його і шабля не сікла.

Безпечносте, навік проклята!
Ти бусурмана прокляла
Й на полі бою ти, мов брата,
Єдиновірця обняла...

Московські лиси-лицеміри!..
Ви слід взяли, немов хорти,
Бо вам з руки й людську довіру
В мотуззя ката заплести...

І оселедець той козацький,
Який життя і честь беріг,
За шию «брат» закинув хвацько,
Як сплетений в Москві батіг.

РУСИФІКАЦІЯ

В небі хор — світів колоратура!
Соловецький ніж стирчить в мені.
О моя розстріляна культуро,
Як же ти не вмерла при стіні?

Ось і знов моя душа завила,
Розпачем душа залита вщерть:
На плечі лежить ведмежа сила —
Керівна, спрямовуюча в смерть.

МЕРТВА КРИНИЦЯ

Пам'яті криниць — і водних, і мовних...

Криниця та, з якої пив колись,
Без мене висухла. Жила ж вона — для мене.
Не чув, коли вона волала «Схаменись!»
Горлянкою глибин часів палеогену.
Що був мені той крик посивілих віків —
Я мить саму спинив, і мить була вже вічна!
...Стою, присох язик, заляк і занімів.
Забув усі слова — й прохальні, і окличні.
Чамріє очерет і скніє осока...
Хапаюсь полядом за них, аби не впасти
У жерло, висухла в корінні вільшняка,
В корінні виспраглим, що кільчиться зміясто.
Я цю криницю вбив. Я затоптав її,
Щоб уночі мене воланням не будила,
Щоб сіль її глибин зчорніла в кураї,
Щоби нових діток водою не споїла.
Вбивати можна й так — вбивати забуттям,
Байдужістю вбивати і давити,
Й позиченим слівцем божитися світам —
У вірності клястись несамовито.
Я цю криницю вбив. І сміх мій не заляк,
І погляд мій не всох, не струх на порох.
У жерло вітрюган свистить, мов у маслак.
Клубочиться на дні доісторичний морок.

СЛОВО

О слово зелене, пробийся крізь чорне каміння.
О слово невидиме, плиття часу підніми.
О слово живлюще, до мене явився нетлінно,
Допоки гуркочуть в zenіті весняні громи.
З тобою нам, слово, перебує і легко, і тяжко
В хисткій амплітуді падінь і химерних надій.
Але ти влітай в мої очі, смарагдова пташко, —
Побудь, я прошу тебе, в тихому затінку вій.
На всесвіт я зможу крізь тебе дивитись, о слово,
О добре моє, материнське, зелене й земне.
І щоб дорости до степів празеленої мови,
І щоб не осліпнути, — слово, підтримай мене!

* * *

Та які ж бо голосні у слові
Спорожнілі душі-кураї,
Що давно забули рідну мову,
Наче зроду й не було її.
І живуть без зайвої мороки,
І вважають за найтяжчий гріх,
Що у цей нетихий світ широкий
Рідна мати народила їх.

1971-2001 рр.

* * *

Проминуть століття і стомуки
З боєм і навиліт, мов стріла.
Виживуть мій Степ, Хотин, Прилуки,
Колосок, струмок і ковила.
По стежині від Дніпра до Бугу
Побіжить маленьке дитинча.
Буду я, затисши в серці тугу,
Підставлять йому свого плеча,
Щоб воно, безпечне й пустотливе,
У нові століття перейшло,
Де б над ним не висло страхітливо
З-над Москви імперське помело.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЄДНІСТЬ

Оточення? Так станьмо у каре,
Плече в плече гуртуймося, братове,
Козацький табір приступ не бере,
На сонце не летять дзьобаті сови.
Оточення — то бій, що до пори.
Не дорожимо силами своїми.
Лиш бережимо наші прапори,
Лиш нашу честь, братове, бережимо.

ПРАПОРИ І БАГНЕТИ

*Якщо вмрем, на могилах у нас
Виростуть прапори і багнети.*

Володимир Булаєнко

Прапори і багнети — завжди на порі.
Крок вперед, зброярі і поети!
Той, хто потайки шиє свої прапори, —
Вже готовий кувати багнети.

Нас купали світанки, а не вечори.
Нас хрестили мечі й кулемети.
Хто в гарячій пориві підніс прапори,
Той підняв і холодні багнети.

І допоки могили бійців на зорі
Не поглине безпам'ятства Лета,
Виростатимуть з них дорогі прапори
На сталевих багнетах.

* * *

Покіль ми хвацько промовляли
З трибун високих і низьких,
Покіль ми лозунги писали
(На тлі червонім — білий штрих),
Ми щире злото розгубили
Та назбирали мідяків,
Навчились думати впівсили,
Імітувати співаків.
Та істина — ізнову гола:
Потужний флер ізнов згорів,
І щира правда очі коле,
Як за Шевченкових часів.

ЗАКРИТА БРАМА

Напиши життям прадавню драму:
Де стіна потужна і тривка,
Бийся лобом у закриту браму —
Покажи характер дивака.

Не сумуй під муром і не смійся.
Певний чи судьби, чи правоти,
У закриту браму лобом бийся —
Хай сміються голосні роти.

Хай твоя надія стане ломом —
Підступай до тьми оглухлих вез.
У закриту браму бийся лобом —
Вір: не тільки лоба розіб'єш.

Щоби в душу, скорчену від страху,
Не вп'ялося рабство, як лишай,
Бийся лобом — і закриту браму
П'ядь за п'яддю

вперто

прочиняй.

* * *

Спочинь сьогодні. За вікном туман.
Ламається в нім погляду рапіра,
Як у хисткому плетиві оман
Ламається, бува, й залізна віра.
Спочинь. Чолом до шибки притулись —
Хай прохолоне голова гаряча.
Забудь, як доброзичливець, мов рись,
Іззаду підповзав терпляче.
Забудь — на мить, лише на мить метку —
Лише на той єдиний мент-хвилину,
Якого ще замало й хижаку,
Щоб кігтями вчепитися у спину.

ЗІТХАННЯ

В безхмарних небесах — ні року, ні епохи.
Стоїть незрушний вік і вічність мовчазна.
В козацькім Інгульці іще води є трохи.
Татарське зілля з трав раптово вирина.
Дорога польова курить на Снігурівку.
Шовковиця між скель — стара, як битий шлях.
Мільйон років тому тут мамонт мав домівку —
Тепер лежить горбом у молодих житах.
Уже води не п'є — й полям не вистачає.
Та радісно йому, старому, як горби,
Що в чистих небесах ще жайворін співає,
І легшає йому, і меншає журби.
Лежить він та й лежить, в лежанні аж зомліє,
І груди вікові так глибоко зітхнуть,
Що житом молодим, яке вже половіє,
Укотре на віку легкі брижі підуть...

* * *

Що далі в лісову тіснину,
То більше тиші й озирань,
Що далі в долю швидкоплинну,
То більше болю і питань,
І в безконечність первозданну
Лежать дороги і мости,
І на усі твої питання
Лише тобі відповісти.

ЗИМОВА ПРОГУЛЯНКА

Чорний пес купається в снігу.
Очманіло білому радіє.
Горобці пірнули в шелюгу —
Зграйка між червоних лоз сіріє.
Не питай — мовчи і подивись:
Білий сніг під сонцем очі ріже.
Сонце, насторожене, мов рись,
Зараз стрибоне з-за Криворіжжя.
Не питай — все знаєш ти сама,
Все — до незнання й до таємниці.
Білим снігом залягла зима,
Замерзають горобці й криниці.
Чорний пес купається в снігу —
Неймовірні радощі собачі.
Глянь: проміння впало в шелюгу.
І ніхто, ніхто іще не плаче.

ЩЕ ЖИВА ВОДА

Ще, не вбита у кригу, плюскоче вода,
Ще до осені — місяць, що майже — століття,
Ще так довго плистимем, хоч болю гряда
Буде мовчки горіть крізь жовтіюче віття.
Ще вода хлюпотить, ще водиця живе,
Ще при березі хвиля з камінчиком грає,
Ще вода ця живе, ще водиця пливе
До лиману, в якому ще греблі немає.
Ще на волі вода, ще привільна вона,
Ще полоще трави зеленіючі стебла.
Тільки в небі, де вітер, літак і луна,
Ще немає ні моря гнилого, ні греблі.

* * *

Не обійду чужої муки,
Хоча достатньо ж і своїх.
Щомиті хтось у серце стука
На перехрестях вікових.

І що робити нині маю,
Коли крізь відстані й роки
Болючим серцем відчуваю
Тепло зотлілої руки...

ЛЕТИ!

Мирославі

— Що приснилось тобі?
— Я літала!
Очі доні — блакиттю ячать,
І в зіницях її запалала
І заграла душі благодать.

З літ дитячих повіяла м'ята —
Пригадалося миттю мені,
Як літалось у снах вище хати
В дивнім літеплі височини...

В серце впала холодна жоржина.
Очі доні — глибінь висоти.
Я тебе, синьооку пташину,
Піднімаю в долоні —
Лети!

ІНГУЛЕЦЬ

Той сад — у спогаді пече,
Нема уже й тієї школи...
А він іще таки тече,
Наш Інгулець неохололий.
Уже немає тих стежок —
Їх трактори переорали,
Але ступи один лиш крок
І — хвиля, хвилечка зухвала...
Мій Інгулець таки ще є:
Він, прохімічений, стомився,
Але зозулька ще кує,
Ще камінь до води схилився,
І ще маслина, мов звіря,
До хвилі простягає віти,
А ми, його забудьки-діти,
Перепливаємо моря.
І тільки в спогаді пече
Далекий берег сиротливий.
Він ще тече, він ще тече,
Наш Інгулець, наш терпеливий.

ІСТОРИЧНИЙ ПЕЙЗАЖ З АЕС

Вгинаються горби... Чиї то сурми зрану?
Ген мчать важкі дуби, як вершники Богдана.

А там, звіддалеки — очерети в погоні,
Мов мають бунчуки в татарському загоні.

Богдан світанок п'є — і чаша та полинна:
В заставу віддає Тимоша — друга й сина.

Не відає, не зна — звідкіль, коли й за віщо...
Регоче, як мана, червоне сонце віщо.

Державний інтерес? Богданові начала?
Ген за горбом — АЕС, реакторна навала...

Вгинаються горби. Затоплено дороги.
Попиляно дуби. Забуто остороги.

Де історичний шлях спинився на припоні,
Електрокров женуть реактори червоні.

Як символи пори — реактори черлені,
Й чорнобильські вітри гудуть, як навіжені.

ЧОРНОМОР'Я

На мінливих шляхах Чорномор'я
Ой не часом — ридання бандур...
І холодна північна Аврора
Кличе з моря кочовища бур.
Ой на камені білому сокіл,
Попід каменем — хвиля важка.
І нема навіть мрії про спокій
У затятій душі козака.
...Ой Одеса, Херсон, Миколаїв,
Чорноморські тумани й вітри.
Скільки житиму, я не здолаю
Ностальгійно-людської жури.
Буря з моря розгойдує ринди.
Й наслуха молоденький кленок,
Як бандура терзається ридма
Насупроти північних зірок.

* * *

Жив із тобою тисячу літ.
Буду з тобою жити безлітно.
Річка клекоче — козацький хід.
Тепло синіють скелі гранітні.
Хай обсипаються прахом віки —
Не перейняти їх навіть душею.
Скотиться день мій з долоні в піски,
В річку впаде, попливе з течією.
Так і перебудемо тисячу літ,
Через літа перейдем, через лету.
...Світ озира кам'яний Світовид:
Від київських брам по сибірський лід
Дивляться вгроблені очі поетів.

* * *

О вічні поля України!
Гуртуються хмар табуни.
І меланхолійні раїни
Мечами встають з глибини.
За змореним аеродромом —
Трава, як летюча орда.
І небо космічним огромом
Зорить, аж тремтить лобода.
Минуле — вогонь, а не крига.
Але ні сльози не зроню:
Горять, не вклоняючись, книги
І плавлять ворожу броню.

АЗБУКА ЖИТТЯ

З болота добути руду
І переварити в залізо.
А рану, тяжку й молоду,
Твій пес найвірніший залиже.
Тимчасом одвічний коваль
Меча і скує, й загартує.
І, раптом сповита в печаль,
Дружина тебе поцілує.
Й жорстока усмішка меча
Осяє дорогу до бою,
Де, скошений круто, з плеча,
Напасник впаде під вербою,
Аби не кортіло в крутні
«Збирати» чужі перелогі.
Не честь полягти у борні —
Лише перемога.

СЛОВО ОЛЕГА ОЛЬЖИЧА ДО ЮНИХ УКРАЇНЦІВ НА МЕЖІ ТИСЯЧОЛІТЬ

Я — Ольжич. Так мусило статись — назвався я
княжим сином,
Бо змалку ще не бажав я, щоб мене прозивали
бидлом.
Я — камінь з Божої пращі, й мені немає зупину.
Ставайте поруч, хто вільний, рабство кому
остогидло.

Я — вчений, я — археолог; світові університети
Запрошують до кар'єри, щасливо звучать
гороскопи.
Але, занедбавши спокій, я став українським
поетом,
Щоб ваші душі сталити, раби у центрі Європи.

Та ж мало могого слова, — то жертвую юну
вроду.
Україну прикриймо собою — будьмо готові до
бою!
Свободу для України, свободу усім народам
Імперії не дарують. Гартуймо ж силу і зброю.

АПОЛОГІЯ МЕЧА

Пам'яті Олега Ольжича

Зітри з обличчя сльози кобзарів,
Зірви з грудей це вишиване шмаття...
Шолом сталевий — до похмурих брів!
Меча — в правицю! На уста — прокляття!
Зневаж весільний калиновий цвіт —
Візьмеш його, коли достигне кров'ю.
Не надмогильний плач вербових віт —
Хрестатий меч хай криче в узголов'ю.
Проріши з нас корінням при плечі,
Камінням певно впершися у груди,
Прямі дороги ляжуть, як мечі,
Що в них нема і нятяку облуди.
Нове земляцтво, вбивши ворожду
(Не це, що бавить ніжних онучаток),
Меча хрещатого ухопить на ходу —
Це він

утверджує початок.

ПІВДЕНЬ

Просолений навів важкими бурями,
На жовтій кручі — вечір-молодан.
Козацьким епосом — посивілою думою —
Співа за Миколаєвом Лиман.
Вантажний поїзд крикнув за полями —
Аж до Стамбула розляглась луна.
Дороги пролягли над черепами —
То наша кров, то наші імена.
Немов списи чи ратища бунчужні,
Стрічають щогли вітер-горішняк.
Усе тут затамовано-потужне.
Все мовчазне — й промовисте, однак:
На хмару хмара — з боем абордажним,
На берег хвиля раптом — наче рись.
Степ золотий — потужно й неосяжно.
На грані золота — блакитна вись.

* * *

Сніжок легкий вкриває сіножать.
І хлопчак у білосніжних латах
Летять у давню балку на санчатах —
Немов у прірву, радісно летять!

Дзвенить над степом моторошний сміх,
Як мова войовничого касога.
...І після мене падатиме сніг,
Як чисті сльози неба молодого.

* * *

Відцвітає під леготом зілля.
Облітає пора золота;
В безвість кануть уже не літа —
То душа з болем лине в довкілля.

Через річку незнану бреду,
Певно ближчає давня заплава —
Поступово у листя і трави,
Наче сяйво у ніч, перейду.

ОСІННЯ ЕЛЕГІЯ

Затуманено синяву димом густим:
Палить жовте бадилля мовчун-дідуган.
Скільки літ і століть обернулося в дим!
Ось і знову над лугом сивіє туман.

Віє свіжістю чиста вода у ріці,
І заріччя сивіє пронизливо так...
Під терновим кущем, де сидять горобці,
Загубився без гички цукровий буряк.

Позгорталося листя старої верби.
Шурхотять посірілі сухі комиші.
Як же хочеться все-так мати в собі
Хоч краплину безсмертної тої душі...

Щоб за гранню, яка прохолодно війне,
Слідкувати за цим журавлиним ключем,
Завжди бачити небо, прозоре й ясне,
І пожовклий листок під терновим кущем.

ЖАЛЬ

*Ой горе тій чайці...
Іван Мазепа*

То не біда, що час іде.
Біда — життя іде-минає.
Уже нема тебе ніде.
Уже — лиш небонько безкрає.
Те небо вже шуга-літа,
Й не бачить вже, куди упасти,
Немов та чаєчка свята,
Що квилить — сива від напастей.
Уже під небоньком отим
Від золотів слідок твій юний...
Не жаль відстугонілих зим,
А жаль життєвого відлуння.

* * *

Злякано в нірку заб'ється звіря,
Тихе й невинне планетне створіння.
Я пролечу, як падуча зоря,
І проросту зелен-дивом падіння —
Квіткою, званою в наших краях,
Юним безсмертником, що пелюстками
Знову змайне й заживе на зірках,
Весь опромінений тими зірками.
Вічно на гойдалці тій світовій
Не перекувітну і не відпалаю.
Ані ваганячка, світоньку мій! —
Вірмо одчайно, що смерті — немає.

ДОЛЯ

Радів я долі, як зорі єдиній,
І кляв я долю, як лихий гендляр,
Але сміявся вечір тихий, синій,
Тремтіла зірка, як сльоза між хмар.

Я ще не знав, що ти така коротка,
Я ще не знав, що неминуча ти,
Не відав я, що ти така солодка
Тому, що плинеш морем гіркоти.

О молодосте! В помилках не каюсь,
Шукати кращу долю не берусь.
Люби мене, о доле: я всміхаюсь.
Не кидай мене, доле: я сміюсь!

ТИХІ СНІГИ

Небесна безодня біліє незрушно,
З часів Анахарсіса — дивно-хмільна.
І шлейф літака углибає потужно —
Так рівно за плугом ляга борозна.

Панує у всесвіті тиша могутня.
Біліє комиш, наче грива коня.
Червона лисиця, така первобутня,
Веде червоненьке своє лисеня.

У сніжнім просторі — весняні прикмети,
Та час обпікає, мов люта стріла.
Заплющусь — летить із пожарищ планети
Й лягає на плечі гаряча зола.

НА КРАЮ

Присвячую очаківським кручам

Раптом тут,
Де море аж блискуче,
Тихий зсув
Єство моє обпік:
Осідає
    під ногами
                    круча...
А бодай тобі стоять повік!
Я від грані
Спішно відступаю,
Плутаюсь в густому пирію.
А за хвильку —
Ніби забуваю:
На краєчку
    знов-таки
                    стою.
Не пускаю в душу
Благодушшя,
І тривозі
Ради не даю —
Маю хату на краєчку суші;
Вірю,
Що не в долі на краю.

* * *

Нечутно так хвилина проліта,
Так непомітно й мовчки гасне день,
Так тихо линуть негучні літа,
Немов легке повітря із легень.
Летів безжурно крізь безмежний світ,
І раптом в серце вп'ялось відчуття,
Що із хвилин, із днів, з летючих літ
Так непомітно склалося життя.

* * *

Коли, вже за межею часоплину,
До білих стін востаннє прихилюсь, —
В чорнозем по краплиночці ввіллюсь,
Йому віддам тяжку свою кровину.
Коли обірветься моє серцебиття, —
Поважчає степів моїх задума
На ще одну таємину буття,
Глибиннішу таїн Каракорума.

ДОРОГА

1

Нові труди, нові змагання,
Печалі й радощі нові.
Стоять за нами заклинанням
Дороги наші вікові:
В граніті вирубані тяжко,
В болоті гачені кістьми.
Мечі ворожі й адамашки
В трясовину втоптали ми,
Щоб принести в сьогодні слово,
Щоб пронести в майбутть ім'я.
Ворожі траки та підкови
Всмоктала вічна течія.
Й допоки ще моєї днини,
Допоки серце стукотить,
Мені новітні кременини
Лиш кров'ю власною скріпить.

2

Лежить під ногами дорога,
Тверда, як столітній граніт.
Ні слова про хижу знемогу.
Ні слова про вислугу літ.
Коли ти виходив під небо,
Чутливий до правди й зела,
Дорога повірила в тебе
Й покійно під ноги лягла.

Тепер ця дорога — душевна
Опора, надійна щомить.
Не думай, що крок твій непевний
Нітрохи старій не болить.
Пройшло подорожніх чимало —
Й лиш ті, що не ждали хвали
Й твердою ногою ступали,
Й твердість граніту дали.
Й лиш ті, що в турботі про сутне
Себе забували в ході,
Тепло їй давали незбутне
Й жадання свої молоді.
Й лиш ті, що ішли до останку,
Затиснувши біль і жалі,
Вели ту дорогу від ганку,
З-під серця — по рідній землі.
Ні слова про хижу знемогу.
Ні слова про вислугу літ.
Дорога вдивляється строго.
Ступаю — і кришиться лід.

* * *

Квітни, калино,
Вдень і вночі,
В час, коли в небі
Курличуть ключі,
В час, коли снігом
Степи замело,
В час, коли яро
Гріє зело.

Квітни, калино,
Коли крізь кору
Лезо сокири
Зблисне в яру, —
На топорище
Корчем наступи,
Білим кипінням
Смерть засліпи.

СХИЛОМ УГОРУ

Схилом ішли ми, пісок обсипався
З-під підошов — струменів, як вода.
Я за коріння корчасте чіплявся,
Ти — за травицю, яка молода.
Жовтий пісок безконечного схилу
Золотом чахнув, холов на очах.
Там, нагорі — дві ялини похилі
Пересівали пісок на вітрах.
Схил золотистий, запахи хвої,
День, що на спадок потік, як пісок.
Світе! Беремо тебе повнотою —
Хай не помічу останній ковток.

* * *

Аж дзвенить утрамбований шлях.
Пролягає він просто і прямо
Й тихо тоне в достиглих житах,
Що із предків зростають списками.
Я на тому шляху золотім
Весь відкритий, немов на долоні.
Пам'ятаю я згарища дим —
Він стелився аж до оболоні.
А в підхмар'ї, де берег крутий
Над туманом встає гордовито,
Давній город, в любові святий,
Стереже нестолочене жито.
Побажаю в кінці течії
Стати каменем вежі твердої —
Хай напасник о грані мої
Поламає меча у двобої.

СПОКІЙ

Як тихо
З рідної землі росте трава...
Як світло
З букваря ростуть слова
Моеї мови рідної...
Як вчасно
По снігові весна приходить красна.
А пісня землякам —
І вічна, і нова —
Найглибші сховки серця зігрива.
Як легко
Небеса злітають мирні!
Як пахне хлібом затінок вечірній,
А при колисках
Ніжні матері
Всміхаються малятам на зорі...
Хмеліє тиша в чистому суцвітті,
І трудиться душа, немов бджола у літі.

ТВОЄ ІМ'Я

1

Йдучи шляхами, що мені життя
Під ноги стелить чи з-під ніг згортає,
Угору беручись уперто плаєм
Чи скочуючись вниз, як в небуття,
Я думаю: а чи зумів би я
Долати перешкоди й перевали,
Коли б мені снаги не додавало
Й не кликало вперед твоє ім'я?
Отак палає серед бур маяк.
Твоє ім'я — мого безсмертя знак.

2

Довічний охоронець твій і воїн,
Тобі віддам цвітіння дум і сил;
Хоча б на мить відчути, що достоїн
Душі твоєї, ніжності й краси.
Нехай підкосить блискавка грозова —
Але за тебе стану знов на рать.
Допоки ти живеш в мені, любове,
Не можу я упасти і не встать.
Бо навіть камінь квітне, спраглий вроди,
І квітне світ, хоч зрошений слізьми.
Лише любов засвідчує народам,
Що ми були, що єсть, що будем ми.

ХАЙ ПОВТОРИТЬСЯ МИТЬ ВІДКРИТТЯ (скорочено)

Дорогий Валерію! Четвер — улюблений день мій — подарував мені зустріч із Вашою новою книгою. Такою вистражданою і такою довгожданою! Нелегкі шляхи наших книг до читачів, для яких вони пишуться. Ніколи не були ці шляхи легкими творчо — тепер вони перетворились майже на хресний хід на Голгофу в суто видавничому плані. Тому зустріч із Вашою книгою — свято для мене. Уявляю, що вона значить для Вас, мій терпеливий і скромний друже, і для Вашої чарівної Лесі, якій Ви цю книгу присвятили... Вона здається підсумковою на рубежі зрілості, надії, розчарувань і страждань, що випали нам усім за це напружене й суперечливу десятиліття.

Все нас підганяє — скрізь треба поспішати! Бо найперший наш Повелитель — саме життя: тікає, тікає, тікає... Як марево в степу. А куди, не знає й само. Такий його неблаганний плин втілений у назві Вашої печальної та роздумливої книги: «Не повториться мить...» Не повториться, це — точно. Ніщо й ніколи. І наше життя також.

Відклав Коран і Ніцше, якими зачитуюсь ночами, і прочитав, не відриваючись, всю книгу, частково — Галині Дмитрівні вголос — і ось пишу Вам.

Але спершу про передмову... Мало того, що на трьох з половиною сторінках Дмитро Кремень зумів образно і яскраво подати біографію і творчість, громадську і політичну діяльність автора, визначити основні прикмети Вашої нової книги, так він ще й Лесю поставив поруч із Вами! І всім стало зрозуміло, що означає вона у Вашому житті й творчості...

Не погрішу і я перед правдою. Бо Ваша книга — надто серйозна, щоб до неї ставитися по-земляцьки чи по-дружньому — поблажливо... Тому я не сприймаю оці замацьовані кліше чи штампи: «письменник-земляк», «поет-земляк». Поетові має належати світ, а не тепла лежанка у рідному селі! Хоч і її не можна забути. Бо з неї починається «мала батьківщина», яка й виряджає нас у світи. Щоб ми щось понесли від неї людям. Щось неповторне й своє! Як наш Степ. Як і Ваш Інгулець. І «Мертва криниця», що буквально приголомшує Вашим (а отже, й нашим спільним) самокатуванням, жалем і тугою за втраченим, забутим, недоглянутим!

Якби Ви знали, яке це дороге мені! Як багато я бачив у наших степах покинутих сіл і колодязів — отих степових велетнів сімдесятиметрової глибини, обкладених пиляним вапняком! З них воду «качали» кіньми, впряженими у вирло барабана, обплутаного таким самим тросом, якими швартують до кнехтів кораблі. Воду ж тягали худобі п'ятивідерними, а то й десятивідерними баддями з дубових клепок! Там завжди було гамірно від

людей, корів, коней, телят, овець. Це якраз там, у найглухіших степах на кордоні Баштанського й Снігурівського районів, де колись полювали з шкільними друзями. Покинуті хати розвалилися. А колодязі осипалися. Бо меткі й кмітливі людиці зуміли навіть у таких глибоких колодязях повиймати камінь! На продаж, чи хто його знає? А серце ние й болить і за тими хатами, й за колодязями, у яких, здається, таїлась історія Степу, і яких уже ніколи не буде. І за селянами, що зникли з лиця землі. А особливо за людьми, котрі там жили, орали й засівали наш Степ, годували й поїли худобу. Як уявиш, що нікого і нічого там уже немає, що тільки крижаний вітер гуляє в чистому полі, то аж серце заходиться від жалю і туги. Як і за могилами батьків, сестер, їхніх чоловіків, шкільних друзів. Усі вони вже там, за життєвими перелогами. А ми чомусь ще лишаємось тут: чи надовго?

Книга ваша, Валерію, і про це: про життя і смерть, і про недовговічність нашу тут, на цьому світі, про коріння нашого роду й народу. «Мemento морі!» — закликали давні мудреці. «Думай про смерть», щоб достойно прожити серед людей. І Ваші поезії пройняті саме такими роздумами та розмислами, і їхня глибока й печальна філософічність гріє мені втомлене серце й навіває радість: Ваша поезія стала набагато мудрішою. Замрія, притаманна Вам і всім нам, степовикам, стала тут суворішою, іноді навіть жорстокою, і я ледве впізнаю вас у цьому суворому судді та мислителі, який не щадить себе в пошуках істини:

Чому ж тебе я вчасно не спитав,
Чому завчасно не відчув, о доле,
Що повів наших гіркуватих трав
Мене все слабше обвіває в полі?!.
Де так буяли трави мовчазні,
Взаємності зелене й спрагле диво,
Лише на дні душі, на самім дні
Ще гріє світ надія терпелива,
Що знов політ з'єднає острови,
Що це лише диявольська реприза,
Хоч кислота іржавого заліза
Вже і мені тріють гіркотний смак трави.

Саме ж по цьому віршеві я впізнав Вас, давній мій друже... Впізнав і зрадив: настільки поглибшав Ваш поетичний погляд у саму сутність життя! Як і в попередньому вірші, який ще дорожчий мені, адже написав його наче не Валерій Бойченко, а сам наш Степ, — «Синє небо і пшеничне поле».

Особливо вражають «Запорозький Гард», «Експурсія по місту», «Вулиця Потьомкінська». Щодо останнього — так і знайте, Валерію: це Ваше відкриття на всю поезію України! Так у нас давно не писали! Звісно, після Шевченка. І далі чується його могутній гнів і сарказм у Вашому блискучому вірші:

«Віват Потьомкіну!» — Земляцтво, голосніше!
Це ж він імення ваше затоптав
І «вашу» ж вам історію він пише
Й сьогодні, малороський гуртоправ.

Просто зачаровують глибиною почуттів та роздумів чудові мініатюри «Доля», «Жаль», «Злякано в нірку...», «Відцвітає під леготом...», «Сніжок легкий...», «Осіння елегія», «Південь» — усе це таке рідне, таке наше, таке степове! Задумливе і сумне. Замислене й ніжне. Мудре й затаєне... Яка ж у Вас, Бойченку, багата, мудра й красива душа!

*Жив із тобою тисячу літ.
Буду з тобою жити безлітно.
Річка клекоче — козацький хід.
Тепло сивіють скелі гранітні.
Хай обсипаються прахом віки —
Не перейняти їх навіть душею.
Скотиться день мій з долоні в піски,
В річку впаде, попливе з течією.
Так і пребудемо тисячу літ,
Через літа перейдем, через Лету.
...Світ озира кам'яний світовид:
Від київських брам по сибірський лід
Дивляться вгроблені очі поетів.*

І вже в зовсім іншому ключі написані «Музейний трельяж», «Історичний пейзаж з АЕС» — тут гіркі роздуми про світ давній і сучасний, роль поезії в ньому, про долю теперішніх поетів. А над усіма тими роздумами-муками — надія:

*Ще вода хлюпотить, ще водиця живе.
Ще при березі хвиля з камінчиком грає.*

*Ще вода ця жива, ще водиця пливе
До лиману, в якому ще греблі немає...*

Окрасою сучасної української поезії, збіднілої на мотиви патріотизму, стануть (чи стали) вірші «В Очакові», «Храм»:

*О Степе український, давній храме.
Просторий і високий — аж замру,
Коли твоя летюча діорама
Возносить мовчки вікову журу...*

Особливо ж хвилює вірш «Крик трави»! Аж проситься навести його повністю... Поезія набуває особливої пружності й сили, коли вона не абстрактна, а конкретна, як у цьому циклі. Хай і далі щастить Вам, Валерію, на такі потрясаючі знахідки...

...Дорогий Валерію! Дякую за книгу — Ви мене порадували справжньою поезією, в якій (на решті) зазвучали ноти й теми патріотизму, витравлені з поезії та прози, наче дустом... Це — істинно українська поезія! До того ж — степова! Моя, рідна!

*Олександр Сизоненко,
лауреат Шевченківської премії.*

*(«Южная правда», 2002 р., 28 лютого; Не
вбиваймо своїх пророків! Книга Талантів //
Журнал «Дніпро», 2002, №7-8).*

ПРО АВТОРА

Бойченко Валерій Петрович народився 3 травня 1941 р. в селі (тепер місто) Снігурівці на Миколаївщині. Закінчив школу в Херсоні. У 1965 р. отримав диплом учителя на факультеті іноземних мов Львівського університету. Викладав англійську мову в школі-інтернаті в Душанбе (Таджикистан), морехідному училищі та технологічному інституті в Херсоні, Миколаївському педінституті. Згодом працював у Миколаївській філії Національного університету «Києво-Могилянська Академія». Нині старший викладач Миколаївського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Поезії, переклади та статті почав публікувати в херсонській пресі. У 1976 р. в Миколаєві прийнятий до Національної Спілки письменників України, двічі обирався головою місцевої письменницької організації, членом ради Спілки, керував літоб'єднанням «Стапель». Видав збірки поезій «Іскри» (1972), «Сонячні кола» (1975), «Поліття» (1977), «Багрянні колони» (1978), «Широти» (1981), «Світлі ріки» (1984), «Доброта» (1987), «Птахи над полум'ям» (1989), «Який широкий світ!» (для дітей, 1989), вибране «Правий берег» (1991), «Не повториться мить» (2001), «Книга Леля» (2006), і ось вибране «Хай вам засяє любов» (2009). Видав переклади англійської та американської поезії для дітей «У мене курочка була» (1973) і «Зро-

ду ще такого я не бачив!» (1975), повість американця Віля Джемса «Димок» (1980), роман англійського класика Р.Л. Стівенсона «Корабельна катастрофа» (1984, друге видання 1996), опублікував переклади з американця Р.Фроста й інших поетів. Автор багатьох публіцистичних та краєзнавчих статей, навчального посібника «З історії словесності Південного Прибужжя» (2005, 2006), упорядник краєзнавчого видання «Миколаївщина в історії України» у 2-х книгах (2009).

Був серед фундаторів перших неформальних організацій, руху за відродження Української держави, членом правління Миколаївського Фонду культури, співголовою товариства «Зелений світ», першим головою Миколаївського товариства української мови (згодом «Просвіта»), брав участь у створенні Народного Руху, товариства «Меморіал», Конгресу української інтелігенції тощо. Два роки вів на ТБ авторську передачу «Основи», був засновником і головою редколегії просвітницької газети «Аркасівська вулиця». Лауреат культурологічної премії ім. М.Аркаса (1997), Всеукраїнських літературних премій ім. П.Тичини (2003) та ім. Ол.Олеся (2008). Нагороджений почесними грамотами Миколаївської облдержадміністрації, почесним знаком Українського фонду культури «За подвижництво в культурі», медаллю Всеукраїнського товариства «Просвіта» «Будівничий України», «Почесною відзнакою» Національної Спілки письменників.

ЗМІСТ

«У храмі пекучого слова...». *Микола Братан*....3

КНИГА ЛЕЛІЯ

Лірична драма

До читальника.....20

1

«Коли тебе угледів я в саду...».....	26
«Не будемо спішити в розставанні...».....	27
«Розквітла ти, немов земля...».....	28
«Леліло в небі, у заріччі...».....	29
«Нічого до нас не було...».....	30
«Людиною не був лиш той...».....	31
«Тамує серпень подуми й чуття...».....	32
«Осінній день зачарував вікно...».....	33
«Тече ясна вода з туману...».....	34
«Вже далини прозора цілина...».....	35
«Наші стіни, підхоплені рухом планети...».....	36
«Від тебе вдалині живу...».....	37
«Між хмар був місяць у дозорі...».....	38
«Цвіли городи заміські...».....	39
«В серці щось тривожне тихо стука...».....	40
«Незвучна ніч...».....	41
«Із сутіні травневих вечорів...».....	42
«Вже смеркло. Табір горнами...».....	43
«Поля засніжені — мов музика наспівна...».....	44
«Ще листя буйне і зелене...».....	45
«Прагне серце к серцю...».....	46
«Живу самотньо в нашім домі...».....	47
«Живу самотньо в домі нашім...».....	48

«Синіє небо неохоче...»	49
«За вітровієм — знову спокій...»	50
«Туди, в минулі наші дні...»	51
«Над снігом — сонячне проміння...»	52
«Колихалося вистигле жниво...»	53
«Чи ж промовчу я, чи втаю?...»	54
«Меди збираємо по крапельині...»	55
«Так довго хмарилось довкола...»	56
«О повернись і знову глянь...»	57
«Не знаю, де...»	58
«Ця прірва нічна океанно...»	59
«Ти ще спиш...»	60
«Крук упав на первісні сніги...»	62
«Впали морози...»	63
«Тут холодно, мила...»	64
«Ми як птиці великі...»	65
«Коли відчувсь поверженим рабом...»	66
«Пахне вітер тугими бруньками...»	67
«Підійдеш ти, в принадності нещадна...»	68
«А що ж оті легкі стрічання...»	69
«Любов — неначе вулик золотий...»	70
«Чи віє холодом кругом...»	71
«О радосте! Крізь нас гінкий Дніпро...»	72
«На травень радіо пророчило грозу...»	73
«Аеродромна тиша рання...»	74
«Знову — молоком облиті вишні...»	75

2

«Настояно вина — прозорі і чисті...»	78
«А ти до мене в самоту летиш...»	79
«Мила моя! Відцвітає бузок в Ірпені...»	80
«Пощо мені твої слова?...»	81

«Ой не повернуться, ой не повернуться вже...».....	82
«Променіє над мороком світло...».....	83
«Як страшно, мила: всохли буйні трави...».....	84
«Назавжди — ти...».....	85
«Пам'ять, неначе дитину...».....	86
«Тяжко надворі гула...».....	87
«Ось і сталось...».....	88
«Так, як тоді було...».....	90
«В берег той із часового глибу...».....	91
«Опісля гроз весняних — скільки світла!..».....	92
«Це ж ти до мене птицею злітала...».....	93
«У березі цім, на схололім піску...».....	94
«Не знав я, що станеться з нами...».....	95
«Блукаю під сонцем містами...».....	96
«Насторожено вмовкли сади...».....	97
«...І серцем все ж таки не втямлю я...».....	98
«Весна визнає самоспалення...».....	99
«В завії сніжній куц голосить...».....	100
«Молю, щоб часом не здалося...».....	101
«Ще вечорінь, а вже у кронах — ніч...».....	102
«Нехай струмує часовий потік...».....	103
«На тебе я дивлюся із перону...».....	104
«Вона пішла. Назавжди. Він стояв...».....	105
«Лиш не мовчи. Прийди — як листопад...».....	106
«Чи туман у вікна, чи зав'южні дні...».....	107
«Чуєш? Трава шелестить...».....	108
«Химерні скелі, січені вітрами...».....	109
«В словах кохання — знади й вади...».....	110
«Обсипається листя в лункій тишині...».....	111
«Скільки золота легкого...».....	112
«Під одіжжю, під жестом строгим...».....	113
«Над нами яблуко звисало...».....	114

«Як це незбагненно і надійно...»	115
«Не жаліє мене вона...»	116
«Природи незборена воля...»	117
«Затишає місто, мов ріка...»	118
«Шал твоїх почуттів... Да святиться...»	119
«О так, без неї я сконаю...»	120
«Під шатрищами лип густих...»	121
«Впала на луки зима серед літа...»	122
«Ти тоді не плакала — плакав я...»	123
«Ми йдемо по вузькій стежині...»	124
«Вже відгоріло гаряче літо...»	125
«Стояла тиша, тепла і медова...»	126
«І знову йде весна, і гомонять шпаки...»	127
«Благословенна мить прилучення до раю!..»	128
«Ти сьогодні — весела і юна...»	129
«Звичайне міське перехрестя...»	130
«Босоніж бреду крізь густу лободу...»	131
«Ще на асфальт, розм'яклий і гарячий...»	132
«Світ цвіте...»	133
«Ти горда, знаю...»	134
«Це добре, що ти зі мною...»	135
«Який же справжній сніг!..»	136
«Воно мені — либонь, спокута...»	137
«Я шукав тебе вчора у місті...»	138
«Коли, буває, в недіянні...»	139
«Знову тут я не сам...»	140
«Твій погляд... Він ятрить глибоко...»	142
«Вуста твої і сонця губи...»	143
«Липневими ночами...»	144
«Тоді я до тебе крізь снігу метіль...»	145
«Порадь-но серцеві, як звикнути...»	145
«Нічого ще не знав, не відав я...»	147

«Усе живе пило у спразі воду...»	148
«Сяйвом ніжності опромінені...»	149
«Коли у серці знов зазеленіє...»	150
«Коли усім еством любить...»	151
«Віть березова в грубці згоріла...»	152
«В моє життя, у серце й смерть мою...»	153
«Дощі обвітрені...»	154
«...І коли вже здається...»	155
«Горить у серці свічка невгасимо...»	156
«Холодна усмішка роялю...»	157
«Мов брилу підважив важезну...»	158
«Вітрильник мій на хвилю сміло йшов...»	159
«Нам бути чулими і чуйними!...»	161
«Я не всю тебе стрів, і не всю я пізнав...»	162

3

«Весна... Дзвенять планетою струмки...»	164
«Ти щойно тут була. Ти тут пройшла...»	165
«В музеях тихих гордий образ твій...»	166
«Мені на серці хто своє старання...»	167
«Без тебе, як в пустелі без води...»	168
«Без імені твого мені...»	169
«Чом так холодно, весно моя?...»	170
«Воно, мале, прибилося ізнов...»	171
«На час від тебе хочеться піти...»	172
«Де ти, болю мій, — перший, світанний...»	173
«Коли б я все тобі не розповів...»	174
«Відгріміли громи швидкоплинні...»	175
«В білім цвіті — сади...»	176
«Чому ж тебе я вчасно не спитав...»	177
«Білий голуб, збентежений птах...»	178
«Світліє даль широкого Лиману...»	179

«Запам'ятай цю мить, цей день і вороння...»..	180
«Той день, мов смолоскип...».....	181
«Коли уляжеться погода вітряна...».....	182
«Не спам'ятаюсь відтоді...».....	183
«Світання вже купалось у промінні...».....	184
«Тільки про тебе синіє сторадісне небо...».....	185
«То засміється, то заплаче...».....	186
«Поволі холоднішає зима...».....	187
«Біла хмара висить...».....	188
«На дні душі встоялося воно...».....	189
«Моя кохана, ти — сама Земля...».....	190
«Мов з козацького лука...».....	191
Трисдина любов сучасного Леля.	
<i>Лоріна Лисогурська</i>	192

МАЛЬОВАНА СКРИНЯ

Переклади та переспіви

Додому.....	200
На гойдалці.....	201
Мить.....	202
Трійко любовних рубаїв.....	203
«Хай коханий деревом квітує...».....	204
Іще й понині.....	206
Напис на ольвійському камені.....	208
Загиблій воїн.....	209
«Встань, двері зачини!..».....	210
Едвард.....	211
Кохались ми.....	214
Рівновага.....	215
Нащадкові самогубця.....	217
Поцілунок.....	219

Exelsior!.....	223
Тінь на тину.....	225
Двоє бачать двох.....	226
«У синьому небі...».....	232
З коханими не розлучайтесь.....	235
«Перед тим, як у масі народній...».....	238
Батьківщина.....	239
Пісня німих гір.....	240
Золота рибка.....	242
Як дев'ятеро мудреців купалися.....	243
Птаха лине.....	245
«Перше кохання...».....	248

СХИЛОМ УГОРУ

«До плину років доторкнуся душею...».....	250
«Невдачі в рабство не віддам я вдачу...».....	251
«Якщо в нас душі ще зелені...».....	252
Правий берег.....	253
Над Бугом і Дніпром.....	254
«Плавляться в спеці пекельній кургани...».....	255
Ольвія. Спуск до лиману.....	256
Запорозький Гард.....	257
Скеля Пугач.....	258
Стежка до річки.....	259
Миколаїв.....	260
Експурсія по місту.....	262
Вулиця Потьомкінська.....	263
Крик трави.....	264
Вулиця Саксаганського, якої нема.....	265
Шевченко над Бугом.....	266
Село Кам'янокостувате.....	268

Дух і честь.....	270
Перші цукерки.....	271
«Ген старшокласниці пробігли першим снігом...».....	274
«Мені шумить шовками Інгулець...».....	275
«Пливе осонцена вода...».....	276
Порт.....	277
Два вірші про птахів.....	278
Крук на снігу.....	280
«Старезна суха тополина...».....	281
«Під сонцем сяючи іскристо...».....	282
«Сосна під снігами примовкла...».....	283
Напередодні.....	284
Стежки дитинства.....	285
«Яке предивне відчуття...».....	287
Морози.....	288
Дівчинка в снігах.....	289
«Діти качаються в білім снігу...».....	290
«З теплої хати в сніг синюватий...».....	291
Над колискою.....	292
Жереб.....	293
«Сонця радісного смуги...».....	294
«Легкі віконниці звезду...».....	295
Початок березня.....	296
Доля.....	297
Чумацький шлях.....	298
«Боли ж, моє серце, живи та боли!..».....	299
«Гойдають гілочками вишні...».....	300
«Стою, неначе при безодні...».....	301
Очеретина.....	302
«Ще серпень, та сади — сумні...».....	303
«Шатристе небо розіп'яте...».....	304

Після дощу.....	305
Рідне.....	306
«Не все зроблю, до чого прагну...».....	307
Над хвилиєю.....	308
Синє небо і пшеничне поле.....	309
«Тут, при Лимані, рідний мій народе...».....	310
Ода білим воронам.....	311
«Із затишку вийдемо враз...».....	312
«Собі самому поклянуся...».....	313
Над Бугом.....	314
«Ні, не скажу, бо все згорить на прах...».....	315
На конференції товариства «Меморіал».....	316
В Очакові.....	317
Храм.....	318
Раб.....	319
Карусель у сквері Сталіна.....	320
«Як легко жити із брехнею!..».....	322
Коментар до Переяславської ради.....	323
Русифікація.....	324
Мертва криниця.....	325
Слово.....	326
«Та які ж бо голосні у слові...».....	327
«Проминуть століття і стомуки...».....	328
До питання про єдність.....	329
Прапори і багнети.....	330
«Покіль ми хвацько промовляли...».....	331
Закрита брама.....	332
«Спочинь сьогодні. За вікном туман...».....	333
Зітхання.....	334
«Що далі в лісову тіснину...».....	335
Зимова прогулянка.....	336
Ще жива вода.....	337

«Не обійду чужої муки...».....	338
Лети!.....	339
Інгулець.....	340
Історичний пейзаж з АЕС.....	341
Чорномор'я.....	342
«Жив із тобою тисячу літ...».....	343
«О вічні поля України!..».....	344
Азбука життя.....	345
Слово Олега Ольжича до юних українців на межі тисячоліть.....	346
Апологія меча.....	348
Південь.....	349
«Сніжок легкий вкриває сіножать...».....	350
«Відцвітає під леготом зілля...».....	351
Осіння елегія.....	352
Жаль.....	353
«Злякано в нірку заб'ється звіря...».....	354
Доля.....	355
Тихі сніги.....	356
На краю.....	357
«Нечутно так хвилина проліта...».....	358
«Коли, вже за межею часоплину...».....	359
Дорога.....	360
«Квітни, калино...».....	362
Схилом угору.....	363
«Аж дзвенить утрамбований шлях...».....	364
Спокій.....	365
Твоє ім'я.....	366
Хай повториться мить відкриття.	
Олександр Сизоненко.....	368
Про автора.....	374

Бойченко Валерій Петрович

ХАЙ ВАМ ЗАСЯЄ ЛЮБОВ

Редактор — *Карнаух В.А.*
Комп'ютерна верстка — *Чередніченко К.В.*
Обкладинка — *Чередніченко К.В.*

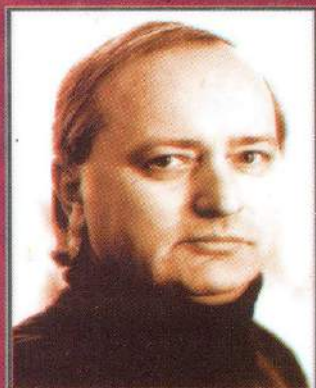
ISBN 978-966-7676-59-5

Підписано до друку 01.10.09. Формат 70x108/32
Папір офсетний 80 г/м².
Гарнітура Ukrainian Schoolbook.
Друк офсетний. Наклад 500 прим.

Видавництво «Можливості Кіммерії», 54001,
м. Миколаїв, вул. Потьомкінська, 48/7.
Тел.: 8(0512) 35-50-10, факс: 36-03-21.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
МК №6 від 19.06.2003 р.

Валерій Бойченко — поет, перекладач, публіцист, краєзнавець. Рідні міста: Снігурівка, Миколаїв, Херсон. Закінчив факультет іноземних мов Львівського державного університету.

Член Національної спілки письменників України. Двічі обирався головою Миколаївської письменницької організації, співголовою першої неформальної асоціації «Зелений світ», першим головою Миколаївської «Просвіти».

Видав 12 книжок поезій, а також переклади прози та поезії. Опублікував сотню краєзнавчих та публіцистичних статей. Упорядкував хрестоматію «Миколаївщина в історії України» у 2-х ч. Редагував газету «Аркасівська вулиця», вів на телебаченні програму «Основи».

Валерій Бойченко — лауреат Миколаївської обласної премії ім. М.Аркаса (1997), Всеукраїнської літературної премії ім. П.Тичини (2003), Всеукраїнської літературної премії ім. Ол.Олеся (2008). Почесний член «Просвіти».